Cena 7 din

DE

15. marca 1980

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Dušan Gačnik, odgovorna urednica: Majda Žlender

DELAVSKA ENOTNOST

št. 10 — leto XXXIX

Akcija zaključni račun '79 in vsi naslednji

Sadovi, ki morajo biti obilnejši

Tokrat govorita o »akciji ZR« predsednik republiškega odbora sindikata delavcev prometa in zvez Jože Pečnik in predsednik RO sindikata delavcev proizvodnje in predelave kovin Srečko Mlinarič. Nekatere ocene pa smo zbrali tudi v Novem mestu in v Kranju. Več o tem berite na tretji strani.

Družbeni pravobranilec samoupravljanja šestih občin celjske regije:

Zorimo, dozoreli pa še nismo

Nedavno tega je naš novinar preživel svoj »šiht« v pisarni pravobranilca Rudija Peperka, ki jo številni delavci imenujejo »samoupravna spovednica«. Prisluhnil je tegobam ljudi, ki so prišli »po pravico«, ker je doma, v svojih organizacijah združenega dela, niso znali (ali mogli) izbojevati, ali po nasvete, kaj naj storijo, da bi v svojih delovnih kolektivih zagotovili boljšo samoupravo. Zapis o njihovih stiskah in prizadevanjih, ki so sestavni del naše družbene vsakdanjosti, berite na osmi strani.

Samoupravno obnašanje

Že konec lanskega leta smo veliko govorili in tudi pisali, da morajo resolucijska določila postati sestavni del vsega našega delovanja in ukrepanja v letošnjem letu. Očitno pa jih kljub vsem prizadevanjem le nismo uspeli v celoti vtkati v zavest vseh nas, kar med drugim potrjuje najnovejši podatek, da je kar 38 odstotkov organizacij združenega dela za več kot 6 odstotkov prekoračilo dogovorjeno maso sredstev za OD, v primerjavi z lanskim novembrom.

Ti podatki pa seveda opozarjajo na dve pomanjkljivosti. Očitno kljub vsemu nismo uspeli »pognati v tek« našega sistema informiranja. Ali smo resnično vsepovsod jasno in temeljito razložili delavcem, zakaj takšne opredelitve v obeh resolucijah in zakaj je nujno, da jih v vseh celicah združenega dela tudi vtkemo v temeljne dokumente letošnjega gospodarjenja? Zato si moramo še posebej v sindikalnih organizacijah vzeti dovolj časa, da bomo ponovno spregovorili o njih. O tem bo tekla beseda tudi na bližnji seji RS ZSS. Zagotovo bomo tako poglobili zavest o nujnosti takšnega ukrepanja in se v bodoče še trdneje povezali v stabilizacijsko akcijo. Le tako se bomo postavili na bolj trdne noge, ustvarili solidne temelje za naslednjo »petletko«, tako da nas ne bo uspel prehitro zamajati še takšen pretres v mednarodnem gospodarjenju.

Seveda pa ob tem ne smemo pozabiti na drugo pomanjkljivost v našem delovanju. Če bi malce podrobneje pokukali v izplačilne liste ali pa vsaj bolj pozorno prisluhnili šušljanjem konec lanskega leta, potem ni težko ugotoviti, da so nekateri že vnaprej vedeli, da bo prišlo do omejitev tudi na področju delitve sredstev za OD in so temu primerno ukrepali. Drugi pa so — nekateri celo po zaključnem računu — razdelili celo ali del tako imenovane trinajste plače, za katero menimo, da jo moramo dobiti. Ponekod smo torej delili že po tistem, ko smo se samoupravno dogovorili za drugačno delitev.

Kljub temu pa vsega ne kaže metati v isti koš, saj ravnanja v posameznih sredinah spremlja tudi vrsta objektivnih razlogov, ki so pripeljali do omenjenih odločitev. Zato ob ocenjevanju ne bo mogoče tudi brez resnih ocen o konkretnih primerih, ki sicer sodijo v vrsto »kršiteljev«, pa bodo kasnejše analize pokazale, da je v vrsti primerov potrebno razsojati drugače.

Spet se torej srečujemo s ponekod že kar ustaljeno prakso, da radi spregledamo samoupravno dogovorjene sklepe. Prelahak bi tudi bil odgovor na ugotovitve, če bi enostavno zapisali, da samoupravnih sporazumov in družbenih dogovorov ne spoštujemo predvsem zato, ker jih ne spremljajo ostre sankcije, čeprav je to tudi del odgovora.

Veliko bolj boleče je ob tem spoznanje, da se kljub uspešnemu dograjevanju našega samoupravnega socialističnega sistema dostikrat še vedno obnašamo in ravnamo po starih, preživelih normah. Zato pa so potem povratni »udarci« veliko hujši, saj ne udarijo le po krivcu, temveč zadenejo pogosto tudi tiste, ki so z njim tako ali drugače samoupravno povezani. Le resnično spoštovanje dogovorov in sporazumov, ki smo jih sprejeli kot delavci ali kot občani, nas lahko popelje iz zagat.

Majda Žlender

Več razsežnosti

Mraz je popustil, snega ni več. Spet so zaživela slovenska gradbišča in z njimi novi poskusi trgovine z ljudmi. Kaže pa, da bo letos res ostalo zgolj pri poskusih, kajti kooperantov-posrednikov, kljub dejstvu, da nam primanjkuje stanovanj in da ne bomo izpolnili srednjeročnega načrta stanovanjske gradnje, ne bo več. In če ne bo njih, tudi ne bo izkoriščanja delavcev iz drugih republik, kar je tudi poglavitni namen akcije za »izkoreninjenje nekaterih negativnih pojavov na področju zaposlovanja«.

Gradbeniki imajo seveda ob tem več ugovorov pa tudi utemeljenih pomislekov. Navzlic temu pa se »pristojni dejavniki« ne dado omehčati. Trmasto vztrajajo pri svojem mnenju, da »v Jugoslaviji ne moremo imeti dveh vrst delavcev — tistih, ki imajo vse pravice in tistih, ki so brez najosnovnejših«, kot je nedavno tega dejal Andrej Grahor, predsednik republiškega komiteja za delo.

Ob tem se lahko samo vprašamo: ali pomeni konec novačenja delavcev iz drugih republik tudi konec marsikje slabe organizacije našega gradbeništva? Najbrž to niti ni nobeno vprašanje več, kajti »nove okoliščine« bodo marsikoga prisilile, da bo drugače premišljeval o svojem gospodarjenju. Torej ima omenjena akcija več razsežnosti, kakor se zdi na prvi pogled...

Ivo Kuljaj

Tito: Neizčrpna zakladnica revolucionarnega duha

Minulo soboto je izšlo prvih deset zvezkov »Zbranih del« predsednika Tita, ki imajo skupaj kakih 3500 strani in ki so zgolj začetek obširne založniške dejavnosti, v okviru katere bodo čimbolj popolno zbrali in vsestransko prikazali vse bogato Titovo delo.

Ko je leta 1972 predsedstvo Zveze komunistov Jugoslavije imenovalo uredništvo »Zbranih del« Josipa Broza Tita, si znanstveniki, ki so se lotili tega velikega dela, niso mogli docela predstavljati, kakšna odkritja bodo prinesle raziskave Titovega dela in njegove življenjske poti. Med drugim so ugotovili, da so Tita zaprli kakih desetkrat, če štejemo aretacijo 1914 in zapor v Petrovaradinu, pa v Rusiji in v stari Jugoslaviji, vse do bombaškega procesa. Doslej so na primer Titova zbrana dela do leta 1928, se pravi, do njegovega odhoda na prestajanje kazni obsegala zgolj nekaj člankov, gradivo z osme zagrebške partijske konference in nekaj razglasov. V minulih letih pa so odkrili kakih 80 njegovih del v krajih, kjer je Tito živel in deloval med oktobrsko revolucijo in po njej.

Za znanstvenike je bil dragocen vir tudi tisk, v katerem je Tito tudi sodeloval. Odkrili so številne njegove članke, ki so bili objavljeni pod različnimi psevdonimi in inicialkami. Del dokumentov izvira iz časa, ko je Tito v ječi proučeval marksistično literaturo in veliko prevajal. Ohranjeni so tudi zapiski, ki pričajo, da je bil Tito v času, ko je Moša Pijade v zaporu prevajal »Kapital« in

druga dela, glavna vez s komunisti na svobodi.

Zbrana dela prinašajo tudi veliko novega in doslej neznanega iz obdobja Titovega delovanja po prihodu iz ječe leta 1934 pa vse do leta 1940. Zlasti so zanimivi tisti zapisi, ki govorijo o trenjih s kominterno in njegovem boju proti frakcionaštvu v jugoslovanski partiji. Tito je bil tudi avtor skoraj vseh takratnih razglasov KPJ, nekatere številke »Proletarca« pa je skoraj v celoti napisal sam. Precej člankov je pribočil tudi v glasilih tujih komunističnih partij.

Iz zbranih del tovariša Tita, ki so jih doslej objavili, veje neizčrpna zakladnica revolucionarnega duha, ljubezni do človeka, resnice, svobode in miru.

Podaljševanje ne more nadomestiti učinkovitosti

V vse več delovnih kolektivih se delavci odločajo, da bodo zaradi ustalitvenih prizadevanj delali devet ur namesto osem. Ni tako malo delovnih organizacij, kjer so že doslej delali ob sobotah in nedeljah. Nihče sicer ne pravi, da si ni treba z dodatnimi prizadevanji pomagati pri uresničevanju programa stabilizacije, dvomi pa se pojavljajo, če ponekod vidijo le v »delovnih vikendih« zdravilo za vse težave, ki so v resnici globlje in drugačne narave, in če začne kdo pretirano izrabljati pripravljenost delavcev za solidarnostne akcije.

V ustavi je jasno opredeljeno načelo o največ 42-urnem delovnem tednu. Za posamezne dejavnosti in ob izrednih okoliščinah je sicer moč z zakonom predpisati, da je delovni čas lahko daljši, vendar lahko po zakonu to podaljšanje velja le za omejeno obdobje, torej ne more trajati neskončno. Tako ali drugače: nenadzorovanega podaljševanja delovnega časa bi ne smeli trpeti v nedogled. Nekaj drugega pa je solidarnost delavcev; le-ti se lahko dogovorijo, da bodo delali nadurno ali ob sobotah in nedeljah, da bi zagotovili solidarnostno reševanje dela svojih potreb. Podaljšanje delovnega časa je možno tudi, da bi pomagali kolektivu, ki je v težavnem materialnem položaju. Vsi takšni primeri niso v nasprotju z ustavo ali zakonom, ker temeljijo na solidarno in prostovoljno izraženi volji delavcev. Prisile v takšnem primeru ni; kdor s sklepom ne soglaša, mu ni treba delati.

Podaljševanje delovnega časa pa tudi ni zanesljivo sredstvo v boju za stabilizacijo. Poprečno delamo učinkovito le pet ur dnevno, vse drugo »delo« se razgubi v razgovorih, pripravah za delo, čakanju, pa tudi z zamujanjem in izostanki z dela. V nekaterih kolektivih je dnevno odsotnih celo 35 odstotkov zaposlenih. Kakšen smisel je torej prizadevati si, da bi s podaljšanim delovnim časom nadomestili tisto, kar smo izgubili s premalo učinkovito izrabljenim rednim delovnim časom. V sindikatih si celo prizadevajo, da bi delovni čas krajšali, kjer so možnosti za to (razumljivo, če delovni čas res polno izkoriščamo). Primere solidarnosti je nedvomno treba podpirati, vendar res samo upravičene. Podaljševanje delovnega časa torej ne more dolgo trajati ali postati stalna praksa. Pogosto spreminjanje vikenda v delovne dneve lahko povzroča še več poškodb pri delu kot doslej in zaradi tega potem še večjo odsotnost z dela zaradi bolniške; torej je učinek podaljšanega delovnega časa praktično izničen. Poleg tega pa kolektiv, ki ima slabo organizacijo dela, pogoste prekinitve zaradi neredne oskrbe z reprodukcijskim materialom, napačno zastavljen proizvodni program in podobno nikakor ne bo presegel svojih težav s podaljševanjem delovnega časa.

Vse to je treba vedeti, pa tudi nujno upoštevati, kadar se odločamo o upravičenosti dela ob prostih sobotah in nedeljah.

Vinko Blatnik

Med vrsticami

Za mnoge se prične pomlad s pričetkom spomladanskega dela nogometnega prvenstva. Tako smo torej že teden dni v pomladi, kar nam tudi vreme potrjuje, marsikoga se loteva pomladanska utrujenost, zvončki pa že tako cvetijo od srede februarja... Zacvetelo pa je razen cest in cen še marsikaj drugega. Na primer pomanjkanje cementa. Gradbena sezona je že na višku in to je najbolj primeren čas za ugotovitev, da je vseh 15 jugoslovanskih cementarn januarja letos proizvedlo za 3% manj cementa kot lanskega januarja. Letos pa bi ga potrebovali več. Zato so gradbeniki predlagali, logično, da primanjkljaj pokrijemo z uvozom. Ostanimo v Sloveniji: 200.000 ton (predvidena proizvodnja cementa letos v SRS nekaj manj kot milijon štiristotisoč ton, potrebovali pa bi vsaj 200.000 ton več!). Dogovorili pa so se le za uvoz 50.000 ton cementa!

Na začetku smo rekli nekaj o cvetenju cen; ker jih ponekod prosto oblikovanje zadovoljivo zaliva, drugod zvezni zavod za cene zamiži... cementarji pa leto za letom, teden za tednom obvešcajo pristojne in — dnevno časopisje o svojih izgubah. Podražitve goriva so anhovske cementarje tako prizadele, da se čudimo, da še sploh proizvajajo cement. Cementa pa primanjkuje. Gradbena podjetja, ki bi cement lahko uvozila (kot repromaterial) se za uvoz ne zanimajo, ker je uvoženi cement enkrat dražji, trgovske organizacije nimajo deviz (res primeren čas, da začno premišljevati, kako si jih zagotoviti), ob vsem tem pa beremo v Dnevniku iz Ljubljane, od koder sicer črpamo vse te podatke, da bo cementarna Anhovo izvozila v Afriko več kot 100.000 ton, ker si pač mora zagotoviti devize za uvoz rezervnih delov. Pomanjkanja vreč naj raje ne omenjamo.

Nekak gordijski vozel, ki bi ga vendarle morali presekati. Med vrsticami bi se dalo prebrati, kako.

Usmerjanje vpisa

Sicer še nepopolni, vendar orientacijski podatki o vpisu novincev v usmerjeno srednje izobraževanje so znani. Po teh podatkih, ki so razčlenjeni seveda tudi po panogah, naj bi v šolskem letu 1980—81 vpisali v srednje usmerjeno izobraževanje 32.683 mladih in 9.867 zaposlenih, ki bi se izobraževali ob delu, skupno torej 42.550. Ta številka naj bi bila usklajena s potrebami združenega dela, seveda pa tudi z razpoložljivimi kapacitetami, pri čemer seveda računamo, da bodo zaposleni napolnili učilnice v popoldanskem času. Pri tem računamo, da bo osnovnošolske generacije okoli 28.000 otrok, da bo ponavljalcev 1.500 učencev in da bi iz drugih republik in pokrajin pritegnili k našim izobraževalnim programom še vedno okoli 3.100 mladih. Seveda je tako predviden vpis potrebno soočiti tudi z lanskim vpisom.

Tudi lansko šolsko leto smo računali s predimenzioniranim vpisom: računali smo z vpisno generacijo 32.000 otrok, in še 6.000 iz drugih republik in pokrajin, vpisali pa smo 31.220 mladih iz Slovenije in 4.600 mladih od drugod. Letošnja pričakovanja na mladino iz drugih republik so glede na lani sicer skromnejša, so pa v nekaterih panogah kot npr. gradbeništvo in rudarstvo še vedno rešilna bilka. Seveda je vprašanje, koliko bodo ta pričakovanja uresničena, glede na to, da reformna prizadevanja na področju izobraževanja očitno dajejo mladini v republikah in pokrajinah, iz katerih so pred leti bolj množično prihajali v naše šole, doma vedno več možnosti.

Seveda pa orientacijske številke o letošnjem vpisu porajajo še kakšno vprašanje. Med prvimi je nemara to, da bo združeno delo glede na svoje potrebe in interese mladih zaposlenih znalo poiskati in pravilno usmeriti zadostno število delavcev v izobraževanje ob delu. Lani smo vpisali v oddelke za odrasle srednjih šol 4.654 zaposlenih, letos računamo, da bomo njihovo število skoraj podvojili. Ali pa so se v združenem delu tudi že začeli podvojeni napori za usmerjanje zaposlenih jeseni v te šole? Končno velja to vprašanje tudi za vpis novincev na visokošolskih organizacijah združenega dela, ki bodo študirali ob delu. Njihovo število naj bi se letos sicer ne povečalo izredno (lani vpisanih 4.906, letos 5.931), vendarle pa naj bi te novince letos združeno delo bolj usmerjalo v študij v skladu tudi s svojimi potrebami, saj je neugoden trend vpisovanja le-teh predvsem na skupino družboslovnih smeri študija znan že dolga leta.

Sicer pa ostanimo pri vpisu v srednje šole. Tu se nehote tudi postavlja vprašanje, ali bomo primanjkljaj lastne generacije zavestno reševali z mladino od drugod, ali pa bomo usmerjanje v nekatere izredno deficitarne poklice začeli končno razreševati tudi z drugimi družbenimi instrumenti, posebnim stimuliranjem teh poklicev, ustvarjanjem boljših pogojev za delo in zaslužkom v teh poklicih itd. Skupnega generacijskega primanjkljaja pa nemara ne bi kazalo dodatno razreševati le z izobraževanjem ob delu. Skoraj nemogoče je, da bi človek spregledal kakršnakoli javnosti že dostopna konkretna razmišljanja o tem, kako in koliko mladih zaposlenih napotiti na programe srednjega usmerjenega izobraževanja iz dela; se pravi tiste, ki ne bi študirali ob delu, pač pa bi začasno tudi zapustili delovne naloge in se le izobraževali. Zdi se, da je izobraževanje »iz dela« še vedno nekakšen tabu, nekaj, česar se nihče pošteno ne loti, nihče skoraj ne dotika. Pa vendarle smo to pot izobraževanja v naših družbenih dokumentih proklamirali kot enakovredno, če ne že skupaj z izobraževanjem ob delu prevladujočo.

Sonja Gašperšič

Plani kadrov so nujni

Desetina slovenskih organizacij združenega dela nima svojih letnih kadrovskih planov, četrtina jih je brez srednjeročnih, le slaba petina pa ima izdelane tudi dolgoročne načrte kadrovskih potreb! To so podatki iz ankete, ki je v začetku lanskega leta zajela preko 40 odstotkov vseh zaposlenih v naši republiki, in med drugim ugotovila zlasti velika odstopanja pri uresničevanju letnih potreb po novih delavcih, ki so v poprečju kar za četrtino večje od napovedi. Če bi se namreč vse lani načrtovane potrebe tudi uresničile, potem bi zaposlenost v SR Sloveniji porasla za več kot 8 odstotkov! To pa je seveda v popolnem neskladju z resničnimi kadrovskimi potenciali naše republike. Zato letošnji dogovori o počasnejši gospodarski rasti, zmanjšanju obsega negospodarskih investicij in omejitvi vseh vrst porabe razumljivo terjajo racionalnejši pristop k zaposlovanju, pa tudi uveljavljanju družbenega planiranja na tem občutljivem področju.

Koliko ljudi bomo potemtakem letos sploh lahko zaposlili v Sloveniji?

Po podatkih Zavoda SRS za družbeno planiranje bo letos iskalo zaposlitve okoli 29.000 prebivalcev. Pretežni del tega priliva bodo predstavljale generacije iz šol, saj ocenjujejo, da bo prišlo iz šolskih klopi za najrazličnejše stroje med 26.000 in 27.000 ljudi. Struktura tega priliva bi naj bila takale: okoli 15 % bo delavcev z višjo in visoko šolo, 14 % s srednjo izobrazbo, 38 % delavcev bo imelo poklicno šolo, 33 % pa jih bo samo s splošno izobrazbo. Druge kadrovske vire z območja naše republike predstavljajo delavci iz kmetijstva, nezaposleni delavci (decembra lani je bilo teh v Sloveniji 10.360 ali 1,3 % od skupnega števila vseh zaposlenih), invalidne osebe in delavci na začasnem delu v tujini. Priliv iz kmetijstva je znašal v preteklem obdobju okoli 1.000 delavcev letno in bo predvidoma tak tudi letos. Z učinkovitejšim delovanjem in uresničevanjem sprejetih sklepov bi naj letos uspodobili za delo okoli 300 invalidov in zaposlili okoli 1.000 delavcev, ki se bodo vrnili z začasnega dela v tujini. Ob tem velja za popolnejšo informacijo navesti še podatek, da se bo zaradi upokojitev in smrti letos sprostilo v združenem delu do 1,8 odstotka vseh del in opravil, kar pomeni zaposlitev za okoli 14.000 delavcev.

Na podlagi teh statističnih podatkov ocenjujejo na Zvezi skupnosti za zaposlovanje SR Slovenije, da bo v strukturi celotnega povpraševanja po zaposlitvi delež delavcev s poklici »ozkega profila« znašal okoli 37 %, delež delavcev s srednjo ter višjo in visokošolsko izobrazbo pa okoli 63 %. Prav tu pa utegne priti do težav. V združenem delu so glede na obstoječo tehnično opremljenost dela, stopnjo zahtevnosti del in opravil potrebe po delavcih s tako usposobljenostjo namreč precej nižje. Ocenjujejo, da bo letos njihov delež med skupnimi potrebami znašal le okoli 53 %.

Razlika je torej precejšnja. Taka strukturna neusklajenost utegne otežkočiti prvo zaposlitev v suficitarnih poklicih, kar še posebej velja za tista območja SR Slovenije, kjer je večja prostorska neusklajenost med prilivom iz šol in potrebami po kadrih. Zato se kot temeljni problem ne postavlja le nujnost odločnejših posegov v modernizacijo gospodarstva, pač pa tudi problem hitrejšega prilagajanja izobraževalnega sistema in znanja kadrov zahtevam združenega dela...

Damjan Križnik

Akcija zaključni račun '79 in vsi naslednji

Sadovi, ki morajo biti obilnejši

Ocene poslovanja, stabilizacija in gospodarski načrti so bili letos v ospredju »akcije ZR«

Zadovoljstvo, ki bržkone ni povsem upravičeno

Obeti so, da bomo odslej sprotno obravnavali rezultate poslovanja

»Mikroskop« republiških odborov sindikatov dejavnosti se je pokazal kot učinkovito sredstvo za »akcijo ZR«

Za ravensko železarno ocena odlično, za Tomos pa...?

S Srečom Mlinaričem, predsednikom republiškega odbora sindikata delavcev proizvodnje in predelave kovin smo se pogovarjali o »Akciji ZR 69« v ravenski železarni in v koprskem Tomosu. Ves navdušen je pripovedoval o razpravi v ravenski valjarni, kjer je sindikat pripravil temeljito politično oceno lanskega samoupravnega in gospodarskega življenja v tej temeljni organizaciji združenega dela. Razpravo o zaključnem računu pa so povezali s sprejemom ukrepov za boljše gospodarjenje in z razpravo o gospodarskem načrtu za letos. Razlagalci gradiva niso bili le vodstveni delavci, ampak so na zboru poleg njih sodelovali sindikalni aktivisti, ki so ocenili, da je letošnja razprava o zaključnem računu in priprave nanjo mnogo boljša kot minula leta, kar je bržkone tudi odraz lanske intenzivne politične akcije za boljše gospodarjenje in samoupravljanje v ravenski železarni in sad spoznanja, da mora biti delavec zares objektivno informiran o vsem, kar se dogaja v njegovi organizaciji združenega dela, saj le na osnovi takšne informacije lahko odloča o vseh vprašanjih, ki zadevajo gospodarjenje.

»Naj povem še to,« pravi Srečo Mlinarič, da je bilo na zborih delavcev mnogo besedi o kadrovskih težavah v temeljni organizaciji združenega dela Valjarna, saj so se doslej delavci le poredkoma odločali za zaposlitev v valjarni. Pogoji dela so težki, povrh vsega pa ti težki pogoji niso bili v zadostni meri ovrednoteni pri pridobivanju osebnih dohodkov. Z novim pravilnikom o delitvi sredstev za osebne dohodke so to vrzel odpravili, fluktuacija je manjša, poleg tega pa stimulativneje nagrajujejo tudi organizatorje proizvodnje. Rezultat teh sprememb je že opazen, saj ravenska valjarna beleži za lani in letos dobre rezultate. Najbolj pa me je presenetila zelo tvorna razprava delavcev o stabilizacijskih ukrepih, ki se je največ vrtela okrog zmanjšanja izmeta v proizvodnji. Slišali smo podatek, da če bodo le za 0,9 odstotka zmanjšali izmet v proizvodnji, prihranijo dobro staro milijardo, kar ni od muh. To pa ni le naloga delavcev v neposredni proizvodnji, temveč tudi tistih, ki kontrolirajo kakovost. Zategadelj so se delavci zavzeli za učinkovitejšo medfazno kontrolo v proizvodnji, kajti na tej podlagi bodo lahko v posameznih obratih hitreje reagirali in sproti odpravljali napake in pomanjkljivosti.

Toliko o oceni »akcije ZR 69« v ravenski valjarni. Potlej pa je Srečo Mlinarič nadaljeval: »V Tomosu, še posebej pa v temeljni organizaciji združenega dela Motorna vozila, so povezali razpravo o zaključnem računu z oblikovanjem sanacijskega programa. Znano je, da je Tomos že nekaj let v težkem gospodarskem položaju, naš republiški odbor se je zategadelj še posebej angažiral s svojimi sugestijami in predlogi »v akciji zaključni računi« in pri sanacijskih ukrepih v Tomosu. Sodelovali smo na dveh zborih delavcev v Tomosu. Bile so zavzete, odkrite in poštene. Delavci so ugotavljali, da v preteklih letih ni bilo vse postorjeno na področju sanacije. Doslej sta propadli že dve sanaciji v Tomosu — pri tokratni se kaj podobnega ne bi smelo zgoditi. Zato pa morajo to, ki naj bi bila zadnja, uresničiti in s tem opravičiti zaupanje širše družbene skupnosti, ki jim pomaga s finančnimi posojili. Ugotavljamo, da dosedanja vsebina sanacijskega programa še vedno ni rezultat dela vseh zainteresiranih dejavnikov. Vodstvo delovne organizacije se ni zadosti približalo delavcem v svojih razmišljanjih, sanacijski program ni — vsaj doslej še ne — »vez« za združevanje delavcev v vseh samoupravnih okoljih in v delovni organizaciji kot celoti. Vemo pa, da ga bodo v prvi vrsti morali uresničevati delavci. To bo zelo težko, če bodo na koncu, ko bo sanacijski program narejen, vedeli le kaj morajo storiti, kako ga izvajati, ne da bi imeli možnost že prej sodelovati pri oblikovanju programa in nekaterih dopolnitvah.

Lahko trdim, da delavci povsem zdravo razmišljajo v Tomosu. Zdi se mi, da nekateri v Tomosu preveč pričakujejo od zunaj — tudi ta pomoč mora biti večja, vendar ne le v finančnem smislu — namesto da bi sami dajali iniciative kako se povezovati v slovenski in jugoslovanski kovinarski industriji in kdo in kako nam jim pomaga, da bo Tomos prebrodil težave.

Mi ocenjujemo, da je kolektiv Tomosa sposoben z družbeno pomočjo, še posebej pa z urejenim samopravnim življenjem razrešiti vse probleme. Tokrat bi rad opozoril le še na tole: tudi o delitvi dela se bodo morali v Tomosu dogovoriti. In to tako, da bodo poslovodni organi natančno vedeli, kaj je njihova naloga in obveznost in kaj naloga samoupravnih in družbenopolitičnih dejavnikov, še posebej pa sindikata — ta se MORA opredeljevati do vseh pomembnih vprašanj življenja in dela v Tomosu — kot razredne organizacije delavcev.

Akcija, ki je rodila sadove

Jože Pečnik, predsednik RO sindikata delavcev prometa in zvez pa je ocenil razprave o zaključnih računih v koprski LUKI in v ilirskobistriškem Transportu.

»V Luki so se temeljito pripravili za obravnavo zaključnih računov,« nam je dejal Jože Pečnik, »povezali pa so jo z načrtovanjem in stabilizacijo poslovanja. Če bi nekdo ocenjeval le razpravo na zborih, bi bržkone dejal, da ni bila posebej »zagreta«, vendar moramo vedeti, da že nekaj let v tej organizaciji združenega dela temeljito analizirajo poslovanje in končno jim je uspelo, da uresničijo sanacijski program in prebrodijo lansko leto brez zgube. Ustvarili so okrog 2,5 milijarde starih dinarjev akumulacije, kar sicer ni veliko, vendar pa spodbudno navkljub zaostrenim pogojem gospodarjenja, izpadom uvoza... To je rezultat angažiranja vseh sil v Luki, kajti njeni delavci so spoznali, da je od njih samih odvisen rezultat gospodarjenja, od njihove discipline, organiziranosti in uresničevanja sklepov, za katere se dogovorijo.

V Transportu Ilirska Bistrica pa so težave zaradi neurejenih samoupravnih odnosov, samoupravne organiziranosti in slabega gospodarskega položaja. Na zborih delavcev, še prej pa na političnih aktivih, smo slišali ostre kritike na račun vodstva — lani se je kompletno vodstvo v tej organizaciji združenega dela zamenjalo — zastarelega voznega parka in podobno. Za težave, ki jih imajo, so si v glavnem sami krivi, saj sploh doslej niso imeli urejenih dohodkovnih odnosov med temeljnima organizacijama združenega dela, povrh vsega pa tudi delitev sredstev za osebne dohodke ni takšna, da bi spodbujala delavce k bolj smotrnemu delu, k boljšemu gospodarjenju. O tem so delavci zelo odkrito govorili in mislim, da je zadnji čas, da ta vprašanja v Transportu, ob sodelovanju tudi drugih dejavnikov uredijo. Samo jamranje in stokanje kajpak nič ne pomaga... Zdi se mi, da bo kolektiv z novim vodstvom in z bolj angažiranim delom družbenopolitičnih in samoupravnih dejavnikov v Transportu lahko kos težavam, ki bodo letos še hujše glede na zaostrene pogoje gospodarjenja. Prav bo, če povem, da v tej delovni organizaciji razmišljajo tudi o novi samoupravni organiziranosti, saj imajo tudi take dislocirane obrate, ki imajo vse možnosti, da se oblikujejo kot temeljne organizacije združenega dela. O tem bo še tekla beseda, pa tudi naš republiški odbor se bo še bolj angažiral pri urejanju razmer v ilirskobistriškem Transportu.

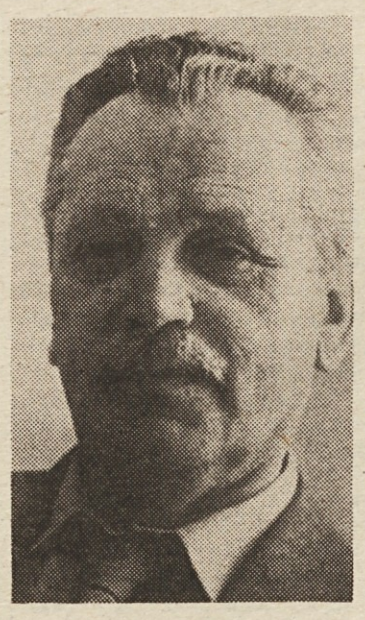

Jože Pečnik

Srečo Mlinarič

Sankcije proti kršiteljem?

»Na Jesenicah smo letošnjo akcijo »zaključni račun '79« vzeli nadvse resno, ker smo hoteli ugotoviti, kako so organizacije združenega dela pripravljene na letošnje, stabilizacijsko leto,« je na zadnji razširjeni (za tako je bila seja napovedana, po udeležbi na njej sodeč pa je bila precej zožena) seji republiškega odbora sindikata delavcev trgovine Slovenije govoril eden izmed delegatov. »Bili pa smo presenečeni, kako gre govorjenje mimo vseh. Žalosten primer: največja trgovinska delovna organizacija se ni obnašala niti približno tako, kot je zapisano v resolucijskih priporočilih. Njen čisti dohodek je bil sicer za 19 odstotkov višji kot leto poprej, toda osebni dohodki njenih delavcev so zrasli kar za 36 %. Le čemu tako, smo spraševali. Pa so nam v en glas zatrjevali, da so že pred letom dni načrtovali, kako bodo njihovi osebni dohodki naraščali, sedaj so jih pač dosegli. Zato trdim: dokler ne bo stabilizacije...« Ta delegat je še povedal, da morajo izvršni sveti občin pri takih vprašanjih igrati odločilnejšo vlogo. Zaenkrat se namreč dogaja, da slednji nadzorujejo le obnašanje manjših delovnih organizacij, večji kolektivi, ki segajo prek občinske meje, pa kakor da ne potrebujejo nobenega nadzora; zato se pa nemalokrat obnašajo v nasprotju s stabilizacijskimi usmeritvami.

Delegat iz Maribora je na seji sprožil vprašanje konkurenčne sposobnosti izvoznikov. »Konkurenčno smo nesposobni, ker so cene surovin pri nas znatno višje kot na svetovnem trgu,« je povedal. »Izvozne stimulacije ne morejo pokriti razlike med ceno proizvoda in prodajno ceno na trgu, zato so izvozniki v težavnem položaju. In ker je v letošnjih resolucijskih priporočilih dan tolikšen poudarek prav izvozu, bi zvezni forumi na tem področju morali nekaj spremeniti.«

Drug delegat iz Maribora pa je o izvozu govoril takole: »Slišali smo, da namerava Gorenje izvoziti kar 40 odstotkov svojih proizvodov na tuje, podobno pa načrtujejo tudi drugi proizvajalci tehničnega blaga. Ker bo torej domače tržišče precej zapostavljeno, se vsiljuje vprašanje: ali bomo sploh lahko dosegli planirani dohodek, ker smo ga pač načrtovali glede na lansko prodajo?« Delegat iz Šmarij pri Jelšah pa je takole opisal »javno mnenje« svoje baze: »Če imamo dohodek, potem moramo pokrivati koprsko Luko, železnico itd., osebni dohodki pa so v vsakem primeru zelo nizki. Zato naši delavci pravijo: če ne bi bilo dohodka, ne bi bilo teh dajatev, zajamčene osebne dohodke pa tako ali tako moramo dobiti...«

Kakorkoli le, zaradi izkušenj, ki so si jih pridobili pri obravnavi zaključnih računov v preteklem letu, pa tudi zaradi resnega obravnavanja periodičnih obračunov, so v večini slovenskih trgovinskih TOZD in delovnih organizacij letošnje razprave o poslovanju v preteklem letu in o razporejanju dohodka za delo v letu 1980, potekale po predvidevanjih. Dale so številne koristne pobude in sklepe, hkrati pa so razkrile tudi marsikatero pomanjkljivost, so ocenili delegati.

Rokov se drže, vsebine pa še ne povsod

V novomeškem občinskem sindikalnem svetu so kar uspešno uresničili naloge, ki so si jih zadali za obdobje od sprejemanja periodičnih obračunov v devetmesečju pa do konca februarja.

Pri aktivnosti ob akciji zaključni računi 1979 zamud ni bilo. Rokovnika nalog so se letošnje leto držale vse osnovne organizacije zveze sindikatov in naloge so uresničevale v dobrem sodelovanju z osnovnimi organizacijami zveze komunistov in zveze socialistične mladine. Tudi na občinski ravni jim je uspelo vse aktivnosti dobro uskladiti z družbenopolitičnimi organizacijami, občinsko skupščino, SDK in družbenim pravobranilcem samoupravljanja. Nedvomno je tudi spoštovanje rokov pomembno prispevalo k usklajenemu delu. Povsem zadovoljni niso le še s sodelovanjem z medobčinskim odborom gospodarske zbornice za Dolenjsko.

V vseh delovnih sredinah so poslovodni organi pripravili osnovnim sindikalnim organizacijam in delavcem informacije o rezultatih poslovanja in gospodarjenja v lanskem letu. Večina teh poročil je bila pripravljena v januarju, nekatera pa še v prvih dneh februarja. Tako so lahko osnovne organizacije sindikata in druge družbenopolitične organizacije v TOZD o teh poslovnih poročilih tudi razpravljale in oblikovale predloge za spremembe ali dopolnitve poročil. Hkrati so v vseh delovnih sredinah razpravljali tudi o predlogih planov za leto 1980 oziroma o predlogih za dopolnitve in spremembe teh planov, ki so temeljile na omejitvah resolucije in dogovora o uresničevanju družbene usmeritve razporejanja dohodka v letošnjem letu.

Tako so se v Novem mestu sindikalni delavci pohvalili s pravočasnim in usklajenim delom pri letošnji akciji zaključni računi. Slišali pa smo lahko tudi nekaj kritičnih besed.

V novomeškem združenem delu so pri razpravah o lanskem poslovanju največ časa namenili racionalni porabi delovnega časa, produktivnosti, selektivnemu pristopu do naložb... Tudi o izostankih z dela zaradi bolezni so marsikje spregovorili, saj so v nekaterih delovnih organizacijah le-ti velik problem — predvsem v tistih, kjer je zaposlenih veliko delavcev, ki so tudi kmetje.

V poročilih o teh vprašanjih in tudi v razpravah je bilo čutiti letos korak naprej, vsebinsko so bila bolj pripravljena. Marsikje pa so še vedno presplošni, načelni, preveč je številk. Premalo govore o vzrokih za težave in konkretnih predlogih za izboljšanje. Ponekod pri reševanju svojih težav pričakujejo preveč pomoči od zunaj in ne pogledajo najprej doma, kaj se da storiti na primer za zmanjšanje uvoza in večji izvoz...

Predsedstvo občinskega sveta zveze sindikatov je že decembra razpravljalo o kršiteljih občinske resolucije za leto 1979, prejšnji mesec pa o kršiteljih resolucije in dogovora za letošnje leto na področju izplačevanja osebnih dohodkov v letošnjem januarju. Kar tretjina organizacij združenega dela sodi med te kršitelje. Ko pa so jih obiskali, se je pokazalo, da je za precej kršitev dovolj tehtnih vzrokov in da so majhne, nepomembne.

Dogovori naj veljajo za vse enako

V Kranju smo na občinskem sindikalnem svetu zvedeli, da je pri akciji zaključni računi 1979 dosežen pomemben napredek, naloge uresničujejo pravočasno pa tudi vsebina akcije se je močno približala zamišljeni.

K uspehom gotovo prispeva že nekajletna tradicija razpravljanja o gospodarjenju. Že leta 1970 so sindikati pošiljali delovnim organizacijam posebne vprašalnike, s katerimi so si osnovne organizacije sindikatov pomagale pri ocenjevanju gospodarjenja, oblikovanju poslovnih poročil, vodenju razprav, v njih so našle napotke, katerim problemom naj dajo poseben poudarek...

Na kranjskem občinskem sindikalnem svetu imajo večji del razprav zbran in pretehtan. Ugotovili so, da je približno 40 odstotkov osnovnih organizacij sindikatov sprejelo svoje programe dela, ostale pa so jih oblikovale skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami. Ta odstotek sodelovanja in skupnega dela je precej večji kot lansko leto. Na več občnih zborih je bilo sicer moč slišati dokaj kritik na račun mladinske organizacije, da v tej akciji ne sodeluje dovolj zavzeto, ugotovili pa so tudi, da mladinci za svojo neaktivnost niso krivi le sami. Na njihovo organizacijo so marsikje pozabili in ji ne pomagajo dovolj, da bi lahko zaživela.

Ko so analizirali delo strokovnih služb, so ugotovili, da so v večini primerov svoje delo pravočasno opravile, saj je spremljanje gospodarjenja postalo kontinuiran proces. Vse več je delovnih sredin, kjer dajejo informacije o gospodarjenju vsak mesec. Ta pravočasnost je omogočila tudi dobro pripravljene razprave v sindikalnih skupinah. Približno 80 odstotkov sindikalnih delavcev v delovnih organizacijah kranjske občine zatrjuje, da so bile informacije pravočasne, kvalitetne, popolne in razumljive, kar je še posebno pomembno. Le ponekod se še pritožujejo čez nestrokovnost in preobsežnost informacij, v še manj sredinah tožijo, da so le-te preveč strokovne.

Zaključni računi leta so v Kranju postali nova kvaliteta. Nazaj se ozirajo predvsem v mesečnih, trimesečnih in polletnih razpravah, ob koncu leta pa na osnovi sinteze teh razprav razmišljajo predvsem o programih dela v bodoče. Razprave po sindikalnih skupinah so tako usmerjene naprej, večinoma pridejo strokovni razlagalci že v sindikalno skupino in ne več le na zbor delavcev.

Istočasno so razpravljali tudi o planskih usmeritvah za leto 1980 in o usklajevanju s stabilizacijskimi zahtevami. Le nekaj zamudnikov se je tega lotilo po že sprejetih zaključnih računih. Delavci se nujnosti stabilizacijskih prizadevanj dobro zavedajo in so zanje pripravljeni poprijeti. Le v štirih primerih so po zaključnih računih izplačali večje osebne dohodke, drugod pa je bilo slišati predvsem: »boljše gospodarjenje, varčevanje, učinkovitost, produktivnost...«

Osnovni cilj je torej jasen, delavci pa so večkrat vprašali, če je res jasen prav vsem. Nezadovoljni so, ko se drže dogovorjenega, drugod pa tega ne spoštujejo in kljub vsem dogovorom dvigajo ceno. Večkrat so poudarili, da bodo dogovori uspešni le v primeru, če bodo veljali za vse enako.

Pripravili:
Marjan Horvat
Damjan Križnik
Ciril Brajer

Sindikat delavcev papirne, grafične, založniške in časopisno-informativne dejavnosti

Uvoz je kratkotrajna rešitev

Preskrba z osnovnimi surovinami je postala ena od največjih težav tudi v papirni in grafični dejavnosti, zato so na zadnji seji izvršnega odbora republiškega odbora sindikata delavcev papirne, grafične, založniške in informativne dejavnosti tej problematiki namenili dobršen del sestanka. Vendar ta zaradi slabo pripravljenega gradiva ni prinesel drugega zaključka kot to, da morajo v poslovni skupnosti pripraviti kompleksno analizo stanja in ponuditi tudi predloge za izhod iz težav. Na skupni seji splošnega združenja in republiškega odbora sindikata delavcev grafične, papirne, založniške in informativne dejavnosti pa naj bi o problematiki in reševanju težav znova spregovorili.

Splošno združenje celuloze, papirne in papirno predelovalne industrije Slovenije je namreč za sejo pripravilo le informacijo, ki ponazarja problematiko v proizvodnji in predelavi valovite lepenke. Informacija pravi, da večina predelovalcev valovitega kartona v teh dneh dela le s polovično zmogljivostjo ali celo ustavlja proizvodnjo. Trenutna situacija je taka, pravijo v informaciji, da ne vidimo nikakršnega pravega izhoda, da bi se oskrbeli z večjimi količinami papirjev, potrebnih za proizvodnjo valovitega kartona z domačega trga, ker je največji proizvajalec zaradi pomanjkanja sode proizvodnjo ustavil. Edini izhod vidimo v uvozu 2.500 do 3.000 ton iz vzhodnoevropskih dežel, da bi lahko pokrili najnujnejše potrebe po embalaži in s tem preprečili težave oziroma zastoje pri izvozu posameznih proizvodov naših izvoznikov.

Člani IO RO sindikata delavcev papirne, grafične, založniške in informativne dejavnosti tej pobudi sicer niso nasprotovali. Menili pa so, da je to zelo kratkoročna rešitev in da se bodo novi problemi kaj kmalu spet pojavili. Kot se bodo verjetno pojavili pri proizvajalcih celuloze, saj primanjkuje lesa, pa tudi pri proizvajalcih kartona, ki se otepajo s pomanjkanjem odpadnega papirja. Predlogov za reševanje težav na sestanku niso mogli oblikovati, pravih programov oziroma rešitev, ki bi jih morali oblikovati v poslovnem združenju, namreč ni bilo.

V razpravi so spregovorili tudi o »Analizi ustavne preobrazbe v papirni industriji Slovenije in delovanja SOZD Slovenija papir«, o kateri bo tekla javna razprava do 20. marca. Že ta analiza deloma pojasnjuje sedanjo stisko te industrije s surovinami. V okviru SOZD so sicer marsikaj naredili in poskušali s skupnimi močmi zagotavljati surovine in prodajati svoje izdelke. Vendar pa se še vedno dogaja, da posamezne delovne organizacije delajo tudi po svoje — neenoten nastop pa prav gotovo ne more prinesti boljših in dolgoročnih temeljev za dobro gospodarjenje. Člani izvršnega odbora so sprejeli tudi informacijo o zaključnih računih, ki so znova opozorili na že naštete težave. J. T.

V sindikatih o predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju

Ugodne ocene predloga in predlagani amandmaji

O predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju teče zdaj še razprava v skupščinskih odborih in v nekaterih strokovnih in družbenopolitičnih telesih. 25. marca bodo predlog zakona obravnavali pristojni zbori Skupščine SRS in skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije. Sprejem zakona se lahko zavleče v začetek aprila le, če bo potrebno različne amandmaje usklajevati.

O predlogu zakona so preteklo sredo razpravljali tudi na skupni seji RO sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti in sveta za izobraževanje in kulturo RS ZSS. Po obširni razpravi so izoblikovali svoja stališča in nekaj amandmajev, s katerimi bodo seznanili predsedstvo RS ZSS. Predlagatelj amandmajev v postopku sprejemanja zakona v Skupščini SRS je namreč lahko le delegacija RS ZSS.

Na skupni seji so ugotovili, da je večina mnenj in pripomb, ki smo jih v sindikatih oblikovali po zelo široki javni razpravi, bilo smiselno upošteva nih v predlogu zakona. Tako so zdaj primerno opredeljeni vzgojnoizobraževalni programi z večjo ali manjšo stopnjo zahtevnosti, medtem ko je v osnutku bila poudarjena delitev programov, ki bi lahko prinašala dualizem v vzgojno-izobraževalni sistem. Programi so opredeljeni celovito, tako, da se upoštevajo skupne družbene potrebe, potrebe vsestranskega človekovega razvoja, razvojnih in tekočih potreb združenega dela; podlaga programom ni več razvid del, kar je javna razprava ocenila kot preozko izhodišče. Pripombe iz javne razprave v zvezi s posebnimi izobraževalnimi skupnostmi (17 jih že imamo, 3 še nastajajo) in svobodno menjavo dela ureja zakon o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraževanja, ki je že sprejet. Če je osnutek zakona opredeljeval v zvezi s proizvodno in delovno prakso predvsem naloge vzgojnoizobraževalnih organizacij, opredeljuje zdaj predlog zakona tudi naloge drugih organizacij združenega dela in način njihovega skupnega dogovarjanja.

Predlog zakona zdaj odpira tudi možnost interdisciplinarnega oblikovanja programov izobraževanja, dopolnjene so določbe o štipendiranju (usmerjevalni kot socialni vidik). Upoštevane so pripombe, da mora zakon urejati osnovne odnose med udeleženci izobraževanja, ob delu ali iz dela in njihovimi organizacijami združenega dela. Predlog zakona zdaj tudi obravnava programe gimnazij kot enakovredne drugim programom. Širše in temeljiteje obravnava tudi problematiko visokega šolstva. Na zahteve iz javne obravnave je zmanjšana obveznost učencev in študentov v organiziranem vzgojnoizobraževalnem procesu od 34 na 32 ur. Upoštevane so zahteve, da se med vzgojnoizobraževalne organizacije vključijo tudi domovi za učence in študente in dopolnjena so določila o pripravništvu za delavce, ki v vzgojnoizobraževalnih organizacijah prvič sklepajo delovno razmerje.

V predlogu zakona pa je še vedno nekaj nedorečenosti ali opredelitev, ki so za sindikate nesprejemljive. Opozorili so, da je prav, da zakon nalaga visokošolskim organizacijam raziskovalno delo kot posebno nalogo, toda kot spodbudo bi moral zakon predvideti osnovne prvine raziskovalnega dela tudi na srednji stopnji usmerjenega izobraževanja (gibanje Znanost mladini, poletni Raziskovalni tabori). Drug predlog amandmaja so oblikovali v zvezi s členom, ki govori o ocenjevanju znanja; gre za misel, naj bi pri določanju skupnega uspeha ob koncu šolskega leta to opravila tudi oddelčna skupnost, ki naj bi ocenjevala ne le učni uspeh, temveč celotni uspeh dejavnosti oddelčne skupnosti. Zelo nezadovoljni so dalje v sindikatih s 136. členom, ki je formuliran tako, kot da o delovnih razmerjih, osebni in skupni porabi lahko delavci izobraževalnih organizacij odločajo le na zborih, z referendumom in z drugimi oblikami osebnega izjavljanja; ni pa tudi jasno, o katerih zadevah odločajo na ta način učenci oziroma študenti. Ponovno tudi predlagajo, da predlagatelj zakona vnese med pravice in dolžnosti udeležencev izobraževanja, da sodelujejo pri organiziranju in izvajanju vzgojnoizobraževalnega dela. Pripomba velja tudi temu, da zakon skoraj dosledno izpušča pri navajanju delavcev v vzgojnoizobraževalnih organizacijah »andragoga«, kar ni v skladu z zasnovo izobraževanja med odraslimi. Glede na določila o strokovnem izpitu in pridobitvi pedagoško-andragoške izobrazbe so opozorili, da je ti dve zahtevi potrebno časovno združiti. Tudi sicer velja pripomba temu, da predlog zakona več pozornosti posveča dosedanjim delavcem v šolah, kot pa na primer delavcem v združenem delu (inštruktorjem, mentorjem), ki bodo izvajali proizvodno in delovno prakso in delavcem izobraževalnih centrov.

Poleg še nekaterih amandmajev omenimo le še tistega, ki je v zvezi z delovno obveznostjo v neposrednem vzgojnoizobraževalnem delu z učenci, o čemer je bilo že ves čas med učitelji največ razprave. Gre za to, da je zakonsko predvidena zgornja dopustna meja obremenitve, 20, 25 oziroma 30 ur na teden (glede na zahtevnost priprave pouka), kar je v načelu seveda sprejemljivo. Žal pa konkretni primeri že kažejo, da to določilo pojmujejo izobraževalne skupnosti kot obvezen normativ, kar pa je odločno nesprejemljivo. Sindikat meni, da mora svoje članstvo pred takim izkrivljanjem nekega zakonskega določila pravočasno zaščititi.

Sonja Gašperšič

Obisk v črnomaljski in metliški občini

Dve resni žarišči

V preteklih dneh sta črnomaljsko in metliško občino obiskala član sekretariata predsedstva RS ZSS Adolf Šuštar in predsednik medobčinskega sveta za Dolenjsko Marjan Pureber. O obisku v obeh občinah smo se pogovarjali z Marjanom Purebrom.

Prva zelo pomembna ocena, ki velja za obe belokranjski občini je, da so v vseh sredinah dobro in uspešno potekale razprave o zaključnem računu, vendar moramo istočasno ugotoviti, da sta v črnomaljski občini dva resna problema, o katerih se bomo morali še resneje pogovoriti. Rudnik rjavega premoga v Kanižarici v tem trenutku izkazuje izgubo v višini 17 milijonov din, v TOZD IMV Tovarna opreme pa se nezadovoljiva situacija že predolgo vleče.

Situacija v premogovnikih je znana, v tem se kanižariški rudnik ne razlikuje od ostalih. Zatrjujejo nam, da je rešitev edino v višjih cenah premoga. Kanižariški rudarji bi se radi integrirali v REK Trbovlje, vendar se dobro zavedajo, da v situaciji, ko izkazujejo visoko izgubo, ni nihče pripravljen pogovarjati se o združitvi. V črnomaljski občini je bila kratek čas nezadovoljiva oskrba, ki je sedaj dobra. Rak rana črnomaljskega gospodarstva je komunala, ki je na eni strani slabo organizirana, na drugi pa tudi kadrovsko šibka. Slabosti so se pokazale zlasti ob nedavni izgradnji ceste v samem Črnomlju. Žal tudi dve največji delovni organizaciji v občini Belt in semiška Iskra poslujeta na meji donosnosti. Belt ima trenutno dokajšnje težave z dobavo koksa in smole. Oba dobavitelja Kromos in Lukavac zahtevata za surovino tudi devize, teh pa v

Marjan Pureber

Beltu nimajo, zato sedaj delajo v sobotah in nedeljah, takrat ko je električni tok cenejši.

Stvari se predolgo vlečejo

Posebno vprašanje je IMV TOZD, ki smo ga obiskali skupaj s političnim aktivom. Tovariši v tej TOZD so nam povedali dokaj pikrih na račun sodelovanja na relaciji TOZD -- delovna organizacija. Zatrjujejo, da tudi kontakti z DPO niso zadovoljivi. Omenjajo primer, ko so ob zaključnem računu vabili tovariše iz DSSS, naj jim pojasnijo zaključni račun DO, pa vendar nihče ni prišel. V tej TOZD so zelo težki pogoji dela, sami so združili denar in zgradili menzo, kljub visokemu čistemu dohodku nimajo sredstev za sklad skupne porabe. Že dolgo niso vlagali v modernizacijo, kar se seveda utegne hudo maščevati. Rekli so nam, da so bili še leta 1973 v programu modernizacije delovne organizacije, v sedanjem srednjeročnem programu niso dobili ničesar za modernizacijo, letos pa so na programu le Suhor in Beli Manastir.

Uvoz surovin povzroča težave

V metliški občini nobena delovna organizacija ni izkazala izgube, kaže pa, da v krajevnih skupnostih niso povsod dojeli stabilizacije. Še vedno imajo velike apetite po komunalnih objektih, čeprav se zavedajo, da nimajo zadosti denarja za gradnjo. Resna težava se pojavlja v Betinem TOZD Kodranka, kjer zaradi omejevanja uvoza nimajo zadosti surovin. Če se situacija ne bo kmalu bistveno spremenila, bodo v aprilu prisiljeni organizirati kolektivni dopust.

V metliški občini smo obiskali Transportno gradbeno podjetje, ki je lani poslovalo z izgubo, letos so se bolje povezovali, iskali notranje rezerve in so se uspeli izvleči. Lani so ojačali svoj vozni park za 1.500 ton in danes zelo uspešno nastopajo na celotnem jugoslovanskem tržišču. V TGP smo slišali zanimivo ugotovitev in pobudo. Še pokojni glavni direktor Pionirja Ivan Kočevar je dal pobudo, da bi se gradbena podjetja na Dolenjskem in Beli krajini združila, tehnološko poenotila, koristila skupne kapacitete betonarn, strokovne službe itd. Kajti, tako kot so sedaj razdrobljeni, niso zadostno učinkoviti. Mislim, da bomo morali prav v sindikatih tej sedanji razdrobljenosti posvetiti v bodoče več pozornosti, je ob koncu dejal Marjan Pureber, predsednik medobčinskega sveta ZSS za Dolenjsko.

Ivan Krasko

S seje odbora sindikatov Slovenije za mednarodno dejavnost

Podružbljati zunanjo politiko

»Na področju podružbljanja zunanje politike smo storili šele prve, začetne korake,« je na peti pokongresni seji odbora sindikatov Slovenije za mednarodno dejavnost dejal Jože Smole. »Vzrok temu je brez dvoma v miselnosti, da je zunanja politika pač v domeni višjih forumov, ne pa last nas vseh, ki smo subjekti družbenih in tako tudi mednarodnih odnosov.«

Čeprav je na dlani, da moramo notranje družbenopolitične, ekonomske, kulturne in druge probleme osvetliti tudi z dogajanji zunaj naših meja, zbori skupščine SR Slovenije, denimo, ne obravnavajo zunanjepolitičnih razmer, pa tudi ZK, ZS in SZDL ne dajejo nujnih in nenehnih spodbud, da bi do tega vendarle prišlo.

»Tako je zunanja politika v sindikatih zreducirana zgolj na predavanja. Že dolgo pa se kaže potreba, da bi morala biti vsaj družbenoekonomska problematika mednarodnih odnosov prisotna v sleherni organizaciji združenega dela. Kajti dokler združeno delo ne bo vključeno v mednarodne ekonomske odnose, dotlej ne bo kakega bistvenega napredka. Zato je glavna teža prizadevanj po podružbljanju zunanje politike prav na sindikatih«. Jože Smole je še dejal, da si moramo prizadevati iskati takšne mostove, ki nam bodo omogočili vzpostaviti stike z delavskim razredom najrazvitejših držav in tudi tu bi naj sindikati odigrali eno svojih glavnih vlog.

Na seji odbora sindikatov Slovenije za mednarodno dejavnost je njegov predsednik Vlajko Krivokapić informiral prisotne člane in novinarje o rezultatih nedavnih obiskov slovenskih delegacij v ZRN in Italiji, opisal pa je tudi priprave na mednarodno sindikalno konferenco o novi gospodarski ureditvi, ki bo od 22. do 25. aprila v Beogradu.

D. K.

Predsedstvo sveta Zveze sindikatov Jugoslavije

Cene in življenjski stroški ne morejo iz dogovorjenih okvirov

Predsedstvo sveta zveze sindikatov Jugoslavije je v ponedeljek ocenilo gibanje cen in življenjskih stroškov največ zaradi njihovega pomena v stabilizacijski politiki, vendar tudi zaradi zaščite življenjske ravni delavcev. Spomnimo se, da so lani šle cene dvakrat čez dogovorjene okvire in ob koncu leta realni osebni dohodki niso več mogli spremljati življenjskih stroškov.

Treba je reči, da se cene tudi letos niso umirile. Nasprotno, od decembra lani so šle navzgor, kar po besedah uvodničarja Šefčeta Jašarija pomeni, da je izkoriščena tretjina možne rasti za letos, porast cen pa je pogosto neupravičen, kar zadeva tudi intervencijo sindikatov in drugih družbenopolitičnih dejavnikov. Na seji so tudi povedali, da k »zidanju cen« največ prispevajo v glavnem tisti kolektivi, ki na ta način pokrivajo svoje neracionalne stroške, neupravičeno bolezensko odsotnost z dela, nedelo, nizko produktivnost in pretirane investicije, čemur se bo treba zoperstaviti, kajti če se takšne tendence vgrajujejo v dohodkovne odnose, so na koncu koncev prizadeti delavci, ki se borijo za večji dohodek s povečanjem produktivnosti. Dodajmo, da v tem primeru delo zgublja boj, ali še bolje tekmo z nedelom.

V razmerah, ko rast življenskih stroškov ogroža realni standard delavcev, posebej rudarjev, delavcev v lesarski in usnjarski industriji ter v nekaterih drugih panogah, sindikat z vso pravico poudarja nujnost hitrejšega reševanja neenakega položaja posameznih dejavnosti in grupacij.

Poudarja se, da je sicer že veliko subjektivnega ravnanja v politiki cen ter zvez med vodilnimi strukturami velikih delovnih organizacij in političnimi aktivi v občini, ki zlahka sprejmejo povišanja cen. Udeleženci seje so se zavzeli za to, da je potrebno jasno opredeliti, katere dejavnosti je potrebno zaščititi s sistemom cen ter, da je te nujno povezati z delitvijo po delu ter z izkoriščanjem zmogljivosti in investicij.

V razpravi je Mika Špiljak, predsednik predsedstva sveta ZSJ dejal, da se poleg mnogih stvari, ki se s politiko cen uspešno rešuje, vpletajo problemi, katerih reševanje zahteva širšo družbeno akcijo. To zahteva, da moramo voditi razprave o cenah od temeljne organizacije do republike, pokrajin in federacije, saj se cene oblikujejo na vseh ravneh in so zanje ter za njihovo gibanje enako odgovorne vse strukture. V teh razpravah je potrebno ugotoviti tudi upravičenost ali neupravičenost povečevanja cen, oceniti, kako vplivajo na posamezne dele delavskega razreda ter proučiti način, kako doseči približno enak položaj vseh gospodarskih vej in grupacij.

Gibanje cen in življenjskih stroškov bo po mnenju predsednika zahtevalo jasno opredelitev sindikata do delitve, saj bodo kolektivi, ki slabo poslujejo, gotovo zahtevali povečanje osebnih dohodkov skladno z življenjskimi stroški. Na to mora biti sindikat pripravljen, tako kot mora tudi jasno povedati, da tisti, ki ustvarjajo dohodek in imajo izdelane kriterije za delitev, nimajo zamrznjenih osebnih dohodkov na ravni decembra preteklega leta, kot se to pogosto narobe tolmači.

V zvezi s cenami in življenjskimi stroški bo sindikat svojo aktivnost usmeril v njihovo umirjanje in za dosego dogovorjenih okvirov. Prizadeval si bo za uresničevanje zakona o politiki cen, za povečanje dohodka z večjo produktivnostjo in ne z zvišanjem cen ter za uvajanje možnosti kompenzacij za izdelke, ki bistveno bremenijo standard delavcev.

Seveda pa je potrebno te usmeritve še podrobneje opredeliti na vseh ravneh od osnovne organizacije do federacije.

Po sledeh pisma velenjskih rudarjev — invalidov Vinku Hafnerju

Invalidi ne smejo biti prikrajšani

Na dlani je, da bo potrebno »invalidsko zakonodajo« čimprej spraviti v korak s časom. Le tako je mogoče razumeti pismo 216 velenjskih rudarjev -- invalidov, ki so ga naslovili na Vinka Hafnerja, predsednika slovenskih sindikatov.

O pismu, v katerem se invalidi pritožujejo zaradi nadomestil in izgubljenih bonitet, ki so jih imeli kot jamski delavci, so spregovorili tudi na nedavni seji republiškega odbora sindikata delavcev energetike. Udeležili so se je tudi velenjski in predstavniki pristojnih republiških institucij.

Razpravljajoči so ugotovili, da ni mogoče reševati problemov velenjskih rudarjev -- invalidov ločeno, ampak je potrebno obravnavati invalidsko-problematiko v celoti. Zavoljo tega so tokrat sprejeli nekatera stališča in predloge, ki pomenijo začasno rešitev težav velenjskih in drugih slovenskih rudarjev -- invalidov, medtem ko bo treba daljnoročno vprašanja invalidov reševati v novi sistemski urejenosti tega področja.

Na seji so se dogovorili, da naj bi poslej odmerjali rudarjem -- invalidom nadomestila na osnovi individualnega osebnega dohodka in ne več na osnovi skupinskega poprečja, kot je to urejeno sedaj. Drugo stališče se dotika valorizacije nadomestil, ki naj bi jo poslej opravljali letno. Glede rent je republiški odbor menil, da bo treba iti v širšo politično akcijo. V njej naj bi sodelovale tudi slovenske pravosodne institucije, saj bi le tako lahko prišli do enotnega obravnavanja tega vprašanja v naši republiki. O teh in še nekaterih drugih predlogih bo v kratkem razpravljalo tudi predsedstvo Zveze sindikatov Slovenije.

Ivo Kuljaj

Sindikalna delavca iz Bolgarije

Na dvodnevnem obisku v Sloveniji je bila delegacija sindikata državnih organov in družbenih organizacij Bolgarije, ki se pri nas mudi na povabilo zveznega odbora sindikata delavcev te dejavnosti. Predstavnika bolgarskih sindikatov Ljubomir Cekov in Kostadinka Šiškova sta se najprej pogovarjala na republiškem odboru sindikata delavcev delovnih skupnosti družbenih in državnih organov Slovenije, zatem pa še s sindikalnimi delavci ljubljanske mestne skupščine ter občinskega in mestnega sveta zveze sindikatov. Beseda je tekla o mestu in vlogi sindikata v naši družbi ter o prizadevanjih na področju delitve po delu in rezultatih dela, uresničevanju politike gospodarske stabilizacije itd.

Drugi dan obiska sta gosta odpotovala v Koper, kjer sta se udeležila seje občinskega odbora sindikata delavcev uprave in pravosodja in si ogledala zanimivosti tega našega obmorskega mesta.

Na Tolminskem in v DO »Posočje«

Lanski uspehi so temelj za letošnje gospodarjenje

Dosedanji podatki poslovnih rezultatov iz zaključnih računov na Tolminskem, predvsem pa velja to za gradbeno komunalno podjetje Posočje, kjer se je pred nedavnim s predstavniki samoupravnih organov, družbenopolitičnih organizacij in poslovodnimi organi pogovarjal Adolf Šuštar, kažejo, da so gospodarjenje v minulem letu zaključili z zadovoljivimi oziroma ugodnimi poslovnimi rezultati.

Analiza o lanskoletnem gospodarjenju v tolminski občini pa posebej poudarja, da se bo moralo združeno delo na tem območju predvsem usmeriti v razvoj in izrabo tehnologije, v povečanje produktivnosti, reprodukcijske sposobnosti, torej k vsemu tistemu, kar bo odločilno prispevalo k hitrejšemu razvoju.

V organizaciji združenega dela Posočje so s konkretnimi podatki o lanskoletnem poslovanju in usmeritvami letošnjega razvoja samo potrdili ugotovitve občinske analize. V tej organizaciji že vrsto let usmerjajo investiranje predvsem v tehnologijo in kadre, kar seveda zahteva zavestno odrekanje delu osebnega dohodka. Poprečni osebni dohodek v tej organizaciji združenega dela znaša 6.750 dinarjev, in spada med najvišje na Tolminskem, hkrati pa je to najnižje poprečje osebnih dohodkov v gradbeništvu Slovenije. Vendar pa je organizacija Posočje ob tem izdvojila kar 60 do 70 odstotkov lastnih sredstev za investicije.

Za letos predvidevajo v organizaciji združenega dela Posočje 15-odstotno rast celotnega dohodka, 14-odstotno rast čistega dohodka in 12-odstotno povečevanje osebnih dohodkov. Skozi vso plansko zasnovo pa je močno prisotna stabilizacijska usmerjenost in vsestransko varčevanje. Predvidevajo, da bodo letos še zmanjšali izdatke za izostanke z dela, vsaj za polovico, čeprav so že doslej bremenili dohodek s komaj 3 odstotki.

V organizaciji združenega dela Posočje veliko razmišljajo tudi o še bolj tesnem poslovnem sodelovanju in večjem združevanju dela in sredstev znotraj gradbeništva. To združevanje pa mora temeljiti na dohodkovnih in reprodukcijskih interesih, saj se zavedajo, da združevanje le zaradi povezovanja skupnih služb ni smiselno in ne more roditi ustreznih gospodarskih rezultatov.

Precej časa so udeleženci razprave v organizaciji združenega dela Posočje namenili tudi prizadevanjem za popolnejše in bolj vsestransko obveščanje delavcev. Le tako bomo namreč dosegli osamosvojitev proizvajalčeve samoupravne zavesti v ocenjevanju in pri odločanju o vseh temeljnih vprašanjih njegovega vsakdanjika.

S. J.

Velenjski sindikati sprejeli:

Program dela

Občinski svet ZSS Velenje je na 8. redni seji sprejel program dela za leto 1980. Še posebej podrobno so določili naloge velenjskih sindikatov do konca meseca aprila. Sicer je občinski svet ZSS Velenje opredelil tudi sindikalne aktivnosti pri uresničevanju politike gospodarske stabilizacije v Šaleški dolini, pri čemer je še posebej opozoril na pomembnost aktivnosti pri dopolnjevanju planskih dokumentov za leto 1980 ter na dosledno izvajanje dogovora za vsebinsko in akcijsko usklajevanje usmerjanja razporejanja dohodka v občini Velenje, ki so ga pripravili izvršni svet velenjske občinske skupščine, občinski svet ZSS Velenje, savinjskošaleška gospodarska zbornica Velenje ter velenjska podružnica SDK. Seznanil pa se je še s potekom priprav na dopolnilne volitve v občinske organe zveze sindikatov Slovenije Velenje. Občinski svet ZSS Velenje bo v prihodnje štel, kot je predvideno, 55 članov (doslej 66), njegovo predsedstvo pa 13 (dosedaj 15).

Predsedstvo občinskega sveta ZSS Velenje pa je na zadnji razširjeni seji, ki se je je udeležil tudi podpredsednik republiškega sveta ZSS Slovenije Miran Potrč, pregledalo dosedanjo aktivnost zveze sindikatov pri uresničevanju politike gospodarske stabilizacije v velenjski občini, ocenilo je uresničevanje dokumentov 1. seje konference zveze sindikatov Slovenije ter pregledalo priprave na volilno sejo občinskega sveta ZSS Velenje, ki bo v mesecu marcu. V tej zvezi so ocenili aktivnosti v pripravah na obravnavo in sprejem zaključnih računov za leto 1979 in dopolnjevanje planov temeljnih in drugih organizacij združenega dela za leto 1980, opozorili pa so tudi na pomembnost mesečnega obravnavanja poročil o gospodarjenju ter sprotnega spremljanja uresničevanja planskih nalog in stabilizacijskih ukrepov. Ocenili pa so še stanje pri sprejemanju srednjeročnih načrtov razvoja za obdobje 1981--1985 ter gibanje osebnih dohodkov. Med razpravo o pripravah na izvedbo volilne seje občinskega sveta zveze sindikatov Velenje pa so ocenili potek občnih zborov osnovnih organizacij ZSS ter sej konferenc osnovnih organizacij ZSS.

P. O.

Usmeritev za delo

Na občnem zboru sindikalne konference Iskrine Elektromehanike v Kranju -- v osnovnih organizacijah združuje delo skoraj 10.000 delavcev -- so spregovorili predvsem o poslovanju in stabilizacijskih ukrepih, politiki delitve sredstev za OD, o problemih družbenega standarda, krepitvi demokratizacije dela in vlogi članov zveze komunistov pri delu sindikatov. Še posebej so poudarili, da se je treba tudi pri osebnih dohodkih stabilizacijsko obnašati, torej skladno z dogovorom, katerega podpisnik je tudi sindikat. Na občnem zboru, ki so mu poleg delegatov iz osnovnih sindikalnih organizacij prisostvovali tudi predstavniki iz drugih Iskrinih organizacij združenega dela, so za predsednika izvolili Vinka Marolta, za podpredsednika pa Jožeta Fendeta in Jožeta Zaletela.

N. P.

Nekatera sporna vprašanja v zvezi s prenehanjem delovnega razmerja

V praksi še vedno uporabljamo neveljavni zakon

Delavcu lahko preneha delovno razmerje proti njegovi volji samo pod pogoji in na način, kot to določa zakon (159. člen Ustave SFRJ). Zakon o združenem delu in zakon o delovnih razmerjih določata pogoje, pod katerimi lahko delavcu preneha delovno razmerje, ne da bi se delavec s tem strinjal. V zakonu pa je tudi določeno, kako mora ravnati delavec, ki želi prenehati z delom v temeljni organizaciji.

Kljub temu, da je zakon o delovnih razmerjih natančno opredelil pogoje in načine prenehanja delovnega razmerja, se v praksi še vedno pojavljajo neenotna stališča, zlasti pa se nadaljuje praksa, ki je temeljila na določbah temeljnega zakona o delovnih razmerjih, ki je bil v veljavi do leta 1973 oziroma zakona o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu, ki je bil v veljavi pred sprejetjem zakona o združenem delu.

V tem sestavku si bomo ogledali nekatere primere prenehanja delovnega razmerja in sicer: odpoved delovnega razmerja, sporazum o prenehanju delovnega razmerja, prenehanje delovnega razmerja zaradi odklonitve opravljanja del oziroma nalog, ter prenehanje delovnega razmerja na podlagi izrečenega disciplinskega ukrepa.

Odpoved delovnega razmerja

Delavcu preneha delovno razmerje v temeljni organizaciji, če pismeno izjavi, da ne želi več delati v temeljni organizaciji in da prekinja delovno razmerje (1. točka 167. čl. Zakona o delovnih razmerjih). Enako besedilo ima tudi zakon o združenem delu, ki je glede odpovedi delavca določil bistveno novost, to je pismenost izjave. Po zakonu o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu (53. člen) pismenost ni bila potrebna. Zadoščala je že ustna izjava o odpovedi delovnega razmerja. V praksi je prihajalo do številnih sporov, ker so se izjave, ki so bile dane ustno, različno razlagale. Po novi zakonski ureditvi ustna izjava nima nikakršnega pravnega učinka in na podlagi take izjave delavcu ne more prenehati delovno razmerje.

Samoupravni organ v temeljni organizaciji, ki odloča o prenehanju delovnega razmerja, je dolžan na podlagi delavčeve izjave sprejeti odločitev o prenehanju delovnega razmerja. Ta odločitev je zgolj ugotovitvena, saj se le ugotovi, da je delavec podal pismeno izjavo in se hkrati določi, koliko časa mora še ostati na delu, kar pomeni, da se določi odpovedni rok. Odpovedni rok se seveda določa na podlagi samoupravnega splošnega akta o delovnih razmerjih, zato samoupravni organ ne more skrajševati ali podaljševati odpovednega roka, razen če se z delavcem ne sporazume o trajanju odpovednega roka. Po zakonu je odpovedni rok najmanj 30 dni in ne več kot šest mesecev. Pogosto delavci predlagajo sporazum o odpovednem roku. Če je predlogu delavca ugodeno, potem se lahko odpovedni rok skrajša, vendar to ne pomeni, da delavcu preneha delovno razmerje po sporazumu. V praksi se pogosto zamenjujeta pojma o sporazumnem prenehanju delovnega razmerja oziroma sporazumnem skrajšanju odpovednega roka. Ker je pogostokrat način prenehanja delovnega razmerja predmet sporov pred sodiščem združenega dela, bi bilo potrebno v temeljnih organizacijah skrbno ločevati sporazumevanje o prenehanju delovnega razmerja od sporazumevanja, ki se nanaša na skrajšanje odpovednega roka. Spori namreč nastanejo, ko temeljna organizacija zahteva vrnitev stanovanjskega posojila, šolnine, štipendije ali pa celo odpoveduje stanovanjsko pogodbo. Pripomniti je potrebno, da je položaj delavca glede teh pravic in obveznosti bistveno drugačen, če mu delovno razmerje preneha po sporazumu, kot če bi mu delovno razmerje prenehalo po lastni izjavi. Tako delavcu ni treba vrniti stanovanjskega posojila, štipendije ali drugih prejemkov iz sredstev sklada skupne porabe, če mu delovno razmerje preneha po sporazumu. Tudi stanovanjske pogodbe ni možno odpovedati, če gre za sporazumno prenehanje delovnega razmerja (167. člen Zakona o stanovanjskih razmerjih).

V temeljnih organizacijah uporabljajo za pismene sklepe o prenehanju delovnega razmerja posebne tipizirane obrazce, pogostokrat seveda napačno. Če delavec odpove delovno razmerje, pa komisija za delovna razmerja pristane na skrajšanje odpovednega roka, potem enostavno uporabijo obrazec o sporazumnem prenehanju delovnega razmerja. Zaradi take nedoslednosti se temeljne organizacije zapletajo v dolgotrajne spore pred sodišči združenega dela.

Delavec pismene izjave ne more več umikati, čim jo je prejela temeljna organizacija. Po prvotni sodni praksi je bil umik izjave možen vse do sprejema odpovedi pred pristojnim samoupravnim organom. Ker je sklep tega organa zgolj deklaratorne narave, se je praksa spremenila in zavzela navedeno stališče, ki je nekoliko ostrejše za delavce, kot je bilo poprejšnje. Zaradi takega stališča sodne prakse mora delavec temeljito premisliti, predno se odloči za izjavo, kajti čim je izjava vložena, je ne more umakniti, če seveda samoupravni organ temeljne organizacije drugače ne odloči in dovoli, da delavec izjavo umakne.

Včasih so izjave o prenehanju delovnega razmerja dvoumnega značaja, saj se iz njih ne more ugotoviti, ali želi delavec prenehati z delovnim razmerjem, ali pa le predlaga sporazum o prenehanju delovnega razmerja. Ker gre za dve povsem različni prenehanji delovnega razmerja, je temeljna organizacija dolžna pozvati delavca, da vlogo dopolni in da zavzame jasno stališče o tem, kakšno izjavo želi podati oziroma kakšna je njegova volja. Ni zakonit sklep samoupravnega organa, ki ugotavlja, da je delavec odpovedal delovno razmerje in da mu bo delovno razmerje prenehalo s potekom odpovednega roka, če je delavec predlagal sporazum o prenehanju delovnega razmerja, njegova pobuda pa ni bila sprejeta.

Sporazum o prenehanju delovnega razmerja

Po zakonu o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu se je lahko delavec pismeno sporazumel z drugimi delavci v temeljni organizaciji, da mu preneha delovno razmerje. Zakon o združenem delu in zakon o delovnih razmerjih sta povzela tak način prenehanja delovnega razmerja, vendar sta določila, da se delavec sporazumeva o prenehanju delovnega razmerja s pooblaščenim organom temeljne organizacije. To pomeni, da se delavec ne more sporazumeti z individualnim poslovodnim organom ali celo pooblaščenim delavcem temeljne organizacije. Samoupravni splošni akt o delovnih razmerjih določa, kateri je tisti organ, s katerim delavec sklepa pismeni sporazum. Tudi pri sklepanju pismenega sporazuma prihaja v praksi do dokaj različnih mnenj. Po prvem mnenju mora biti pismeni sporazum v obliki pogodbe, podpisati pa ga mora predsednik pooblaščenega organa ter seveda delavec. Po drugem mnenju pa zadošča, da je dana pobuda za pismeni sporazum in da na tak sporazum pristaneta oba — delavec in pooblaščeni organ. Ker gre za pismeni sporazum, je glede posledic v zvezi s prenehanjem delovnega razmerja irelevantno, kdo je dal pobudo za sklenitev sporazuma. Najpogosteje poda tako pobudo delavec, čeprav to ni nujno. Tudi pooblaščeni organ lahko poda pobudo, na katero delavec pristane. Če je dosežen pismeni sporazum, potem ni možno šteti, da je prenehalo delovno razmerje po delavčevi volji. Gre za obojestransko voljo, zato za delavca ne morejo nastati enake posledice, kot tedaj, če poda izjavo o prenehanju delovnega razmerja. V sporazumu se določi datum prenehanja delovnega razmerja, pri čemer seveda ni potrebno upoštevati odpovednega roka. Odpovedni rok je lahko krajši ali daljši od zakonitih možnosti. Po dosedanji sodni praksi je sporazum dosežen tudi v primeru, kadar delavec poda pismeno pobudo za sklenitev sporazuma, pooblaščeni samoupravni organ pa sprejme pobudo v enakem besedilu, na svoji seji in sklep zapiše v zapisniku o seji. To pomeni, da ni potrebno takega pismenega sporazuma, ki bi bil sklenjen v obliki pogodbe in da bi listino podpisal predstavnik pooblaščenega organa in prizadeti delavec. S sklenitvijo sporazuma, ki mora biti pismen, preneha delavcu delovno razmerje z dnem, ki ga določa ta sporazum. Prav zato ni potrebno, da bi se s posebnim sklepom ugotavljalo o nastopu razloga za prenehanje delovnega razmerja.

Prenehanje delovnega razmerja po sporazumu nima vpliva na delavčeve obveznosti v zvezi s prejemki iz sredstev sklada skupne porabe kot npr. vrnitev stanovanjskega posojila, štipendije itd., prav tako ta način prenehanja delovnega razmerja ni razlog za odpoved stanovanjske pogodbe.

Prenehanje delovnega razmerja zaradi odklonitve del oziroma nalog

3. točka 167. člena Zakona o delovnih razmerjih predvideva, da preneha delovno razmerje tudi tistemu delavcu, ki noče opravljati del oziroma nalog, ki so mu ponujene in ki ustrezajo njegovi strokovni izobrazbi in z delom pridobljeni delovni zmožnosti. Del prakse je mnenja, da lahko preneha delovno razmerje na podlagi tega zakonitega določila slehernemu delavcu, ki je razporejen na druga dela in naloge, pa teh del oziroma nalog noče opravljati oziroma se z razporeditvijo ne strinja. Tako stališče nima opore v sami zakoniti določbi, kajti pri razporeditvi na druga dela in naloge se delavcu ničesar ne ponuja, ampak se ga razporeja, zato delavec, ki noče opravljati del in nalog po razporeditvi, stori kršitev delovne obveznosti in je disciplinsko odgovoren. Delavec, ki ga ima v mislih navedeno zakonito določilo, pa lahko odkloni ponujeno delo in s tem ne stori kršitve delovne obveznosti, pač pa mu delovno razmerje preneha. To velja za delavce s posebnimi pooblastili in odgovornostmi, ki ob reelekciji niso bili ponovno izbrani in ki se jim morajo ponuditi druga dela in naloge. Enako velja tudi za individualnega poslovodnega organa oziroma predsednika kolegijskega poslovodnega organa, ki ob reelekciji nista ponovno izbrana.

Prenehanje delovnega razmerja zaradi disciplinskega ukrepa

Delavcu, ki mu je izrečen disciplinski ukrep prenehanja delovnega razmerja brez pogojne odložitve, preneha delovno razmerje z dnem dokončnosti disciplinske odločbe. To velja tudi v primeru, če se prekliče pogojna izvršitev tega ukrepa, ker je delavec v pogojni dobi znova huje kršil delovne obveznosti.

Zakon o združenem delu in zakon o delovnih razmerjih ne poznata tako imenovane samovoljne zapustitve dela, ki bi bil samostojen razlog za prenehanje delovnega razmerja. Delavcu, ki neopravičeno izostane najmanj pet zaporednih delovnih dni, se res izreče ukrep prenehanja delovnega razmerja (197. člen Zakona o združenem delu), vendar le v disciplinskem postopku. Kljub temu, da zakon predvideva za navedeno kršitev najtežji ukrep, se vendarle ta ukrep lahko pogojno odloži in v tem primeru delavcu delovno razmerje ne preneha. Inštitut samovoljne zapustitve dela je poznal temeljni zakon o delovnih razmerjih (100. člen), zato je delavcu delovno razmerje prenehalo z ugotovitveno odločbo o samovoljni zapustitvi. Delovno razmerje mu je prenehalo prvega dne take samovoljne zapustitve dela. V Zakonu nima opore praksa, po kateri naj bi delavcu, ki mu je izrečen disciplinski ukrep prenehanja delovnega razmerja zaradi neopravičenega izostanka z dela, prenehalo delovno razmerje prvega dne takega izostanka. Disciplinska odločba ne more biti izvršljiva, dokler ni dokončna, dokončna pa je, ko o njej odloči delavski svet ali po preteku roka za ugovor, če delavec ugovora ni vložil. Zakon ne pozna domneve o prenehanju delovnega razmerja, kot je bila določena po 65. členu republiškega zakona o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu. Če gre za kršitev delovne obveznosti, mora biti zoper delavca vselej izveden disciplinski postopek in tudi izrečen disciplinski ukrep. Samovoljna zapustitev z dela sama po sebi še ne pomeni razloga za prenehanje delovnega razmerja.

Ivan Žužek

IZ PRAKSE SODIŠČ ZDRUŽENEGA DELA

Piše: Ivan Žužek

Delovno razmerje med delavcem in nosilcem samostojnega osebnega dela nastane z nastopom dela, kljub temu da pismena pogodba ni bila sklenjena

Delavka je pred sodiščem združenega dela zahtevala, da se ugotovi, da je bila v delovnem razmerju kot natakarica pri zasebnem gostilničarju. Navedla je, da pogodbe o delovnem razmerju nista sklenila in je seveda tudi nista registrirala pri občinskem upravnem organu, ki je pristojen za delovna razmerja.

Sodišče prve stopnje je zavzelo stališče, da je sklenitev pismene pogodbe o delovnem razmerju med delavcem in nosilcem samostojnega osebnega dela konstitutivni akt, brez katerega delovno razmerje ne more nastati, kljub temu, da delavec delo nastopi. Ker torej ni pravnega temelja za nastanek delovnega razmerja, delavec ne more zahtevati ugotovitev obstoja delovnega razmerja. Ker je nosilec samostojnega dela ravnal nezakonito, ker je sprejel delavca na delo, ne da bi bila sklenjena pogodba o delovnem razmerju, naj bi delavec uveljavljal odškodnino pred rednim sodiščem in sicer pred pristojnim temeljnim sodiščem.

Pritožno sodišče se s takim pravnim stališčem ni strinjalo. Po mnenju tega sodišča nastane delovno razmerje že s samim nastopom dela, saj ni možno enačiti delovnega razmerja med delavcem in nosilcem samostojnega osebnega dela z nastankom delovnega razmerja v delovni organizaciji. Delovno razmerje v temeljni organizaciji je namreč lahko sklenjeno le pod pogoji in na način, kot ga v skladu s členom 173. Zakona o združenem delu določa samoupravni splošni akt temeljne organizacije. Delovno razmerje pri zasebnem delodajalcu pa je odvisno od nastopa dela, saj delavec ne more biti prikrajšan za svoje pravice, če nosilec osebnega dela ni poskrbel za sklenitev in podpis pogodbe o delovnem razmerju. V takem primeru je nosilec samostojnega dela lahko kaznovan za prekršek v smislu 3. točke 220. člena Zakona o delovnih razmerjih. Enako velja, če pogodbe o delovnem razmerju v predpisanem roku ne pošlje v registracijo pristojnemu občinskemu upravnemu organu, ki vodi register pogodb o delovnem razmerju.

Če je delavec nastopil delo in če so bile med njim in nosilcem samostojnega osebnega dela pravice in obveznosti iz delovnega člena urejene ustno v obsegu, ki ga določa kolektivna pogodba, je delovno razmerje nastalo ne glede na pismeno pogodbo o delovnem razmerju.

Samoupravni splošni akt o osnovah in merilih za delitev sredstev za osebne dohodke mora biti v skladu s samoupravnim sporazumom, ki so ga delavci temeljne organizacije sklenili z delavci drugih temeljnih organizacij v sestavi iste temeljne organizacije

Navedeno pravilo jasno izhaja iz 1. odst. 128. člena Zakona o združenem delu in 106. člena Zakona o delovnih razmerjih. Kljub temu pa nekatere temeljne organizacije tega ne upoštevajo, ampak v svojih pravilnikih o delitvi sredstev za osebne dohodke določajo drugačne osnove in merila od tistih, ki so jih kot skupne osnove in merila sprejeli v samoupravnem sporazumu. Gre torej za neskladnost dveh samoupravnih aktov in hkrati za vprašanje, kateri akt se v takem primeru uporablja.

S samoupravnim sporazumom o skupnih osnovah in merilih so delavci v temeljni organizaciji določili med drugim tudi relativna razmerja za tako imenovana tipična delovna mesta. V temeljni organizaciji teh razmerij niso upoštevali, ampak so v skladu z lastno metodologijo o vrednotenju del in nalog določili za vsa dela in naloge analitične vrednosti. Delavec, ki dela na delih in nalogah, ki so bila v sporazumu označena kot tipična, je zahtevalo sodno varstvo, ker je bil mnenja, da je prizadet pri osebnem dohodku.

Sodišče prve stopnje se je odločilo, da bo upoštevalo le pravilnik temeljne organizacije, ne glede na določbo samoupravnega sporazuma o relativnih razmerjih. Menilo je namreč, da so delavci v temeljni organizaciji lahko sprejeli svoje osnove in merila, ne glede na obveznosti iz samoupravnega sporazuma.

Tako stališče seveda ni točno, saj je že ustava SRS v 2. odst. 256. člena poudarila, da samoupravni splošni akti ne smejo biti v nasprotju s samoupravnim sporazumom, če pa nastopi tako nasprotje, veljajo določbe samoupravnega sporazuma. Enako določa tudi 128. člen Zakona o združenem delu. Vsak delavec ima ne glede na to, ali je prizadet ali ne, pravico sprožiti spor pred sodiščem združenega dela, če je samoupravni splošni akt temeljne organizacije v nasprotju z določbami samoupravnega sporazuma. Sodišče mora seveda o tem zahtevku odločiti, hkrati pa mora tudi odločiti o individualni pravici delavca, če je bila s takim nasprotjem prizadeta ter pri tem neposredno uporabiti določbe samoupravnega sporazuma. Opozoriti je potrebno, da lahko v takem primeru tudi skupščina občine določi ukrepe družbenega varstva samoupravnih pravic in družbene lastnine, pod pogoji, ki jih določa Zakon o združenem delu.

Izteka se zadnje leto srednjeročnega plana, ki ga v stanovanjski izgradnji ne bomo izpolnili

Kako do večjega reda v stanovanjski politiki

Končno je postalo jasno, da ambiciozne naloge o izgradnji 820.000 stanovanj v letih 1976—1980 ne bomo uresničili. Težko je povedati, zakaj poteka gradnja stanovanj tako počasi, vemo pa, da se le s povečanjem sredstev za zidavo stanovanj stanovanjske stiske še dolgo ne bomo rešili. To potrjuje tudi nenehno naraščanje sredstev za stanovanja, za katera odmerjajo ponekod že kar 10% osebnih dohodkov.

Tudi ekonomske stanarine naj bi pomagale pri reševanju tega problema. Toda kolikšen bo učinek stanarin, če bo vse drugo ostalo pri starem?! Izračunali so, da se je cena kv. m stanovanja v zadnjih 10 letih povečala desetkrat. Tako v ZR Nemčiji znaša cena za kv. m 5.000 din, pri nas pa v nekaterih mestih že 20.000 din. Pot do večjega števila stanovanj ne vodi samo prek denarja — to je zdaj jasno. Predvsem bi se morali vprašati, zakaj so stanovanja tako zelo draga! Kaže torej, da bodo vsa prizadevanja brezuspešna, dokler enkrat jasno ne ugotovimo, kaj vse se skriva v ceni stanovanj.

Vprašanje, zakaj tako velike razlike v cenah stanovanj, so si lani zastavili na seji dveh odborov sekcij zvezne konference SZDLJ za zdravstvo in socialno varstvo. Sprožili so namreč vprašanje, kako razvozlati »izvor« tolikšne neusklajenosti v višini cen kvadratnega metra stanovanjskega prostora od mesta do mesta, še zlasti, ker vemo, da ni bistvene razlike v ceni gradbenega materiala, storitev itd. Z eno besedo: ali ni »komunalno obdavčevanje« pri stroških stanovanjske gradnje prekoračilo sleherno razumno mero? Ugotovili so, da na visoko ceno stanovanj ne vpliva samo nizka raven produktivnosti dela, temveč tudi nizka produktivnost v službah, ki se ukvarjajo s stanovanjsko politiko — od služb družbenopolitičnih skupnosti do projektantskih birojev itd. Na omenjeni seji so prav tako poudarili, da samoupravni odnosi v krajevni skupnosti še niso razviti v zadostni meri in da je tudi vpliv hišnih svetov, to je stanovalcev, že več let zmanjšan na najmanjšo možno mero.

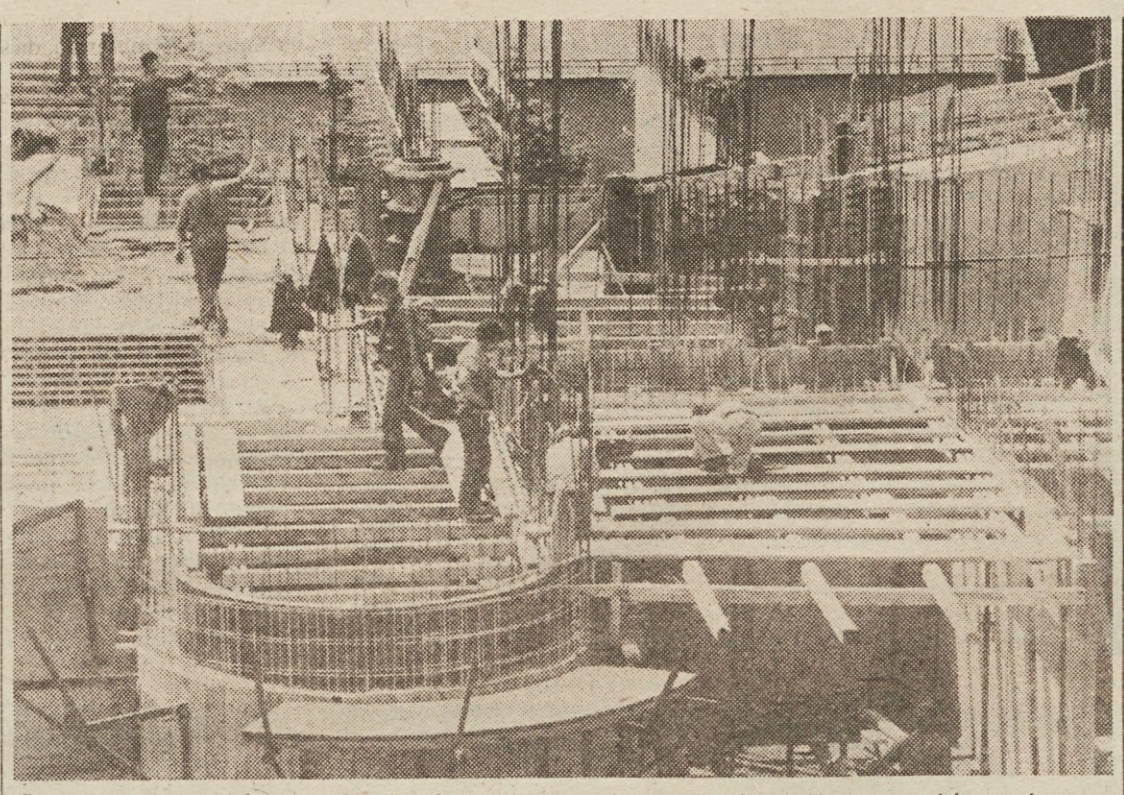

Pravzaprav že na vsakem prostem koščku zemljišča gradimo večjo ali manjšo stanovanjsko stavbo

Za stanovanje nad 20 let dela

In tako ni nič čudnega, če dohodki ne dohitevajo podražitve stanovanj. Statistični podatki kažejo, da prispevek, ki ga nameni iz OD za stanovanjsko izgradnjo en delavec v svoji celotni delovni dobi, ne bi zadoščal, da bi zgradili eno stanovanje. Cena stanovanja naraste v enem letu za več kot 20%. Od leta 1971 do lani so se stroški gradnje stanovanj povečali za 3,37-krat, stroški urejanja zemljišča pa že 3,38-krat.

Glede na to drži, da si kvalificiran delavec v 20 letih s svojim osebnim dohodkom ne bi mogel kupiti družinskega stanovanja. Razumljivo je torej, zakaj v gradnji stanovanj vedno nekaj škriplje. To pomeni, da je res edini izhod pri gradnji stanovanj — pomoč družbe in lastna udeležba.

Vse, kar so v zvezi s stanovanji doslej proučili na zvezni konferenci SZDL Jugoslavije, je moč strniti v nekaj temeljnih ugotovitev in sklepov. Večina ljudi, ki danes odloča v naši družbi, pričakuje, da bo dobila družbeno stanovanje brez lastne udeležbe. Zaradi takšne prakse se dogaja, da eno govorimo, drugo pa delamo. V manjših krajih ni občutiti bistvenega zaostajanja za načrti stanovanjske gradnje, ker si ljudje v veliki meri tudi sami prizadevajo za zidanje stanovanj. V večjih mestih pa te možnosti praktično ni. Malo je tudi mest, kjer imajo stanovanjske zadruge.

Iz vseh teh ugotovitev izhaja, da je nujno treba vsaj v mestih spodbuditi zadružno gradnjo. Zadružna organizacija je razen tega v stanovanjskem gospodarstvu tudi najbližja samoupravljanju.

Stališča sindikatov

Predsedstvo zveze sindikatov Jugoslavije je v dosedanjih razpravah o stanovanjski gradnji že nekajkrat poudarilo, da za zidavo novih stanovanj vse premalo uporabljamo sredstva občanov. Toda v primeru obsežnejšega vključevanja teh sredstev v gradnjo je nujen konkreten prehod na ekonomske stanarine, ki pa mora biti postopen, da ne bo sprožil prevelike inflacije.

Aktivnost sindikata na področju stanovanjskega gospodarstva mora biti usmerjena h konkretnim akcijam, kajti splošnih razprav je že več kot dovolj. V sleherni organizaciji združenega dela bi bilo treba izdelati nov srednjeročni načrt za gradnjo stanovanj in hkrati ugotoviti vse možne vire sredstev. Sindikati si morajo tudi prizadevati, da bi razbremenili ceno stanovanj in zmanjšali prekomerno porabo denarja za urejanje gradbenih zemljišč. Pri najemninah pa naj bi dosegli, da bo čimprej jasno, kaj vse se šteje za osnovo ekonomskih najemnin in še: ali naj bodo privatni graditelji oproščeni davka na promet; katere lastnike stanovanj in zgradb naj bi razbremenili davkov; ali kaže pri vrstnem redu za dodelitev stanovanja upoštevati delovno dobo nasploh ali samo v določeni ustanovi itd. Vse to so konkretna vprašanja, kjer lahko sindikat veliko pomaga.

Na osnovi takšnih stališč socialistične zveze in sindikatov so o prehodu na ekonomske stanarine že v večini okolij temeljito razpravljale tudi organizacije združenega dela in krajani. Ugotovili so, da je vpeljava ekonomskih najemnin nujna, saj jo narekujejo družbene zahteve in potrebe. Tako je zdaj že znano, naj bi ekonomske stanarine določili na osnovi potrebnih sredstev za amortizacijo, vzdrževanje in upravljanje s stanovanji, tako da bomo upoštevali revalorizirano vrednost stanovanj in stanovanjskih hiš. Ekonomske stanarine naj bi vpeljali do konca leta 1985, dogovorjeni višini pa vsako leto priračunali potrebno povečanje zaradi vsakoletne revalorizacije stanovanj in stanovanjskih hiš ter višjih cen vzdrževalnih del in stroškov upravljanja.

Ekonomske stanarine bomo do leta 1985 dosegli z letnim zviševanjem sedanje stanarine za okrog četrtino. Višina delne nadomestitve stanarin bo odvisna od dohodka družine. Manj pa za stanovanje ne bodo plačevali tisti, ki oddajajo del stanovanja v najem, lastniki vseljivega stanovanja, počitniške hišice ali drugih nepremičnin, ki imajo osebni avto ali ki so iz neopravičljivih razlogov nezaposleni.

Izračunali so, da bo poprečna ekonomska stanarina na kvadratni meter v državi znašala 35,75 dinarjev s tem, da bi se stanarine letno povečale za 24,35%.

Lažna solidarnost

Kot smo videli, je veliko razlogov, da stanarine bistveno povečamo. In vendar v zvezi s povečanjem stanarin vedno znova govorimo o varstvu delavčevega standarda. Resnica pa je takšna, da si lastno streho nad glavo navadno gradijo ljudje, ki jim ni uspelo dobiti družbenega stanovanja. Vemo pa tudi, da niso redki primeri, ko ima družina veliko družbeno stanovanje — za lastna sredstva pa zgrajen vikend. Torej z nizkimi najemninami ne ščitimo socialno šibkih!

Drug razlog za zvišanje stanarin pa je že tolikokrat ponovljeno dejstvo, da bo na voljo tudi več stanovanj — če bodo stanarine večje.

Na lažno solidarnost do najemnikov stanovanj so opozorili tudi na sejah dveh sekcij zvezne konference SZDLJ. Da ne gre le za ekonomsko, marveč za politično vprašanje, govori že samo dejstvo, da vse predolgo odlagamo vprašanje povišanja stanarin, od delovnih ljudi pa pričakujemo ali zahtevamo, naj čimveč sami vlagajo za nakup stanovanja. Tisti, ki so navadno na boljšem in stanovanje že imajo, pa plačujejo sorazmerno majhne stanarine.

Oklevanje, ko gre za povišanje stanarin, je škodljivo iz več razlogov. Dosedanja sredstva za vzdrževanje zgradb so nezadostna — in tako propada veliko družbene lastnine. Zaradi nizkih stanarin je veliko primerov, da stanovanje neracionalno izkoriščamo. Za nekatere ljudi stanovanje niti ni potreba, marveč stvar prestiža — in takšnega mnenja ne bo mogoče odpraviti s pozivi, da je treba uvesti ekonomske stanarine. Zaradi vsega tega je treba vprašanje stanarin hitreje reševati, tudi če gre za povišanje. Socialno zaščititi pa je, razumljivo, treba tiste, ki so zaradi nizkega standarda zares socialno ogroženi.

Privatni dinar še vedno v nemilosti

To pa je le ena izmed možnih oblik za povečanje zasebnih sredstev v družbeni stanovanjski gradnji. Veliko znamenj priča, da je tudi sicer privatni stanovanjski dinar še vedno v nemilosti. Od analiz, ki obravnavajo stanovanjsko gradnjo, jih je 90% posvečenih družbeni gradnji. Resnica pa je, da ta gradnja krije le tretjino potreb, medtem ko jih dve tretjini težje ali laže uresničujejo privatni graditelji sami z lastnim denarjem. In to ne iz želje po privatni lastnini — vsaj tako pogosto ne, kot je mogoče slišati — marveč zaradi stanovanjske stiske.

Zato je logično, da naša družba ne sme biti tako ravnodušna do teh prizadevanj kot pogosto je. Idejnopolitično se je treba bojevati za drugačen odnos do privatnih prizadevanj. Po uradnih podatkih je bilo lani na žiro računih občanov 232 milijard dinarjev in za šest milijard dinarjev deviz. Mnogi bi bili pripravljeni dati denar, da bi prišli do stanovanja. Oblike osebnega vlaganja je možno dobro kombinirati s posojili. Zato pa je nujno treba spremeniti tudi celotno kreditno, zemljiško in davčno politiko, ki so doslej zaviralno delovale na naložbe lastnih sredstev v stanovanjsko izgradnjo — če se resnično želimo vsaj v doglednem času izkopati iz stanovanjske stiske.

Vinko Blatnik

Komunist za DE — tema tedna

In kaj zdaj?

Te dni je bila naša javnost obveščena o uspešnem podpisu sporazuma med Jugoslavijo in Evropsko gospodarsko skupnostjo. Četudi ni bila podrobneje seznanjena z ozadjem in vsebino tega dosežka — če se sploh sme tako reči, po našem pa se sme — ga je vseeno iskreno pozdravila. Ta njena reakcija je plod starih spoznanj, ko naša država ni mogla prodreti na to tržišče zaradi različnih pregraj in diskriminacije, pa tudi dejstva, da sleherni prodor na svetovno tržišče, zlasti še na njegove razvite dele, že sam po sebi predstavlja razveseljiv dogodek. Več od tega naša javnost za zdaj ne ve. Prav tako doslej še nima globljega vpogleda v celoten elaborat sporazuma, še manj pa v njegovo uresničevanje. Na podlagi tega je trenutno, rekli bi, navdušen sprejem sporazuma razumljiv.

Seveda pa ni moč na tem navdušenju ničesar graditi, posebno pa ne napovedovati in se odločati za akcije, ki zadevajo uresničevanje sporazuma. Kaže, da se moramo z razsežnostmi in vsebino sporazuma šele seznaniti. Toliko bolj, ker postavlja ta dokument pred Jugoslavijo in njeno združeno delo vrsto zelo kompleksnih nalog. Tu mislimo predvsem na naše obveznosti. Le-te so dokaj zapletene in zahtevajo od združenega dela in celotne družbe vrsto apotekarsko natančno predpisanih akcij in obnašanja.

Najprej moramo zagotoviti potrebne količine blaga za nastop na tem tržišču, kakor predvideva sporazum. Da bi to dosegli, se moramo vsestransko organizirati, razdeliti delo, opredeliti odgovornosti, seznaniti vse zainteresirane z vsemi temi obveznostmi itd. Pri tem se ne sme ponoviti nobena napaka iz dosedanjega dela. Predvsem gre za to, da ne bi o vsem tem odločali in bili obveščeni samo nekateri krogi v delovnih organizacijah in tozdih, marveč moramo s to zadevo seznaniti slehernega proizvajalca. Lahko se namreč zgodi, da bi si nekatere strukture celo prilastile to delo, da bi se izkazale in tako povečale svoj ugled pred delavci, torej nad razredom, če bi uspele. Če pa ne bi uspele, potem bi vso krivdo zvalile na vse druge, zlasti še na delavce.

Da se to in še vse drugo ne bi zgodilo, je treba že preden pričnemo uresničevati sporazum vsakogar, ki bi kakorkoli lahko ustvarjalno prispeval k njegovemu uresničevanju, do podrobnosti seznaniti z njegovo vsebino. Tu imajo prednost delavci in delavski razred, ki lahko najdejo in morajo najti v sporazumu svoj izvorni interes in motiv, da odločilno prispevajo k njegovi uresničitvi. To jim gre po zakonu o združenem delu. Zato je v zvezi s tem primarna naloga zveze sindikatov, da delavce, torej svoje člane, organizira in motivira za to delo. To pa bo lahko storila le, če bo pravočasno našla svoje mesto v tem poslu. To pa ni odvisno samo od nje, ampak tudi od tistih dejavnikov, ki zdaj programirajo plansko in proizvodno dejavnost v zvezi s sporazumom. Bilo bi zelo škodljivo, če bi subjektivni faktor, kakor je sindikat ali ZK, ostal le pri zagotavljanju navzočnosti množic. Od tega ne bo nobene koristi. Ta faktor mora biti vključen od začetka do konca, omogočiti mu je treba vpliv na vsa razmišljanja in odločanja.

Vplivati pa bo treba na različnih ravneh. Sporazum mora namreč pospešiti proizvodnost, organizacijo dela, nas napotiti in spodbujati k ponovnemu pregledu naše dosedanje prakse, predvsem v zvezi z razvojem našega gospodarstva in uporabljanjem znanja in tehnologije. Prav tako nas mora napotiti tudi k preverjanju našega obnašanja in pravil igre, posebno, kar zadeva politiko cen. Tu smo precej razpuščeni, tega pa takšen sporazum ne dovoljuje. Prav tako moramo imeti pred očmi tudi nekatere druge dele sporazuma, posebno tiste v zvezi s položajem naših delavcev na začasnem delu v tujini.

Na koncu moramo upoštevati, da so naši partnerji zelo organizirani, z visoko stopnjo učinkovitosti in kvalitete dela, kjer je strokovnost nedotakljiva, politika pa neizprosna. Dokažimo, da smo jim lahko enakovreden partner ne samo danes, ampak tudi jutri in pojutrišnjem.

Vlajko Krivokapić

OBVESTILO

Rdeči križ Slovenije vabi vse občane in delovne ljudi, da se v čim večjem številu udeleže krvodajalske akcije. Prijave sprejema občinski odbor Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivist Rdečega križa, odgovoren za krvodajalstvo.

Kri je nenadomestljivo zdravilo. Človek lahko s krvjo vedno pomaga. Dajanje krvi je odraz človečnosti in eno izmed meril naše osveščenosti in solidarnosti do sebe in drugih.

MAREC 1980

Ljubljana Bežigrad	25.
Ljubljana Center	18., 24., 28.
Ljubljana Moste-Polje	21., 26.
Ljubljana Šiška	27.
Litija	19., 20.

Rdeči križ Slovenije

Delovni dan družbenega pravobranilca samoupravljanja

Zorimo, dozoreli pa še nismo

Ko v teh dneh — na svečanih sejah delavskih svetov in zborih delovnih ljudi — proslavljamo jubilej našega samoupravljanja in ugotavljamo, do kam smo prišli in kaj bomo morali še postoriti za nadaljnjo rast socialističnih odnosov, hkrati tudi spoznavamo, kako resnična je trditev, da mora dobro samoupravljanje zoreti in dozoreti v ljudeh. Drži, da so samoupravni družbeni odnosi že postali temelj vsega našega življenjskega nehanja, so pa tudi ogledalo nas samih, naših delovnih navad in razvad, medsebojnih odnosov v proizvodnji in delitvi, naše moči ali nemoči, da bi premagali in odpravili vse, kar je starega in preživelega. Tega pa ni malo. Gre torej za dolgotrajen proces, za nenehno revolucionarno bitko, v kateri vsak dan znova spoznavamo, da je tudi tisto, kar nam je bilo še včeraj pravšno, danes že preozko, prekratko, zastarelo.

V tej bitki pa še kako pomembno sodelujejo družbeni pravobranilci samoupravljanja.

Kdo naj »deli pravico«?

Nedavno tega sem preživel delovni dan v pisarni Rudija Peperka, družbenega pravobranilca samoupravljanja v Celju in še v petih okoliških občinah, človeka, o katerem Celjani govorijo, da ima samoupravno zakonodajo »v malem prstu«. Sprva sem nameraval pisati o uresničevanju tistega lanskoletnega sklepa celjske občinske skupščine, v katerem je bilo rečeno, da bosta odbor za družbeni nadzor pri skupščini občine in družbeni pravobranilec samoupravljanja do konca lanskega leta ugotovila neposredno odgovornost in krivdo posameznikov, zapletenih v nepravilnosti pri razdeljevanju kadrovskih stanovanj. Ker pa tega še nista storila in torej predvidenega članka še nekaj tednov ne bom mogel napisati, mi je tovariš Peperko predlagal, naj nekaj ur posedim v njegovi »samoupravni spovednici«, pa bom dobil gradiva za kopico člankov. In res sem ga. Prisluhnil sem tegobam delavcev, ki so prišli »po pravico« ali po nasvet, kaj je zakonito in kaj ni, v čem je ta ali oni samoupravni ukrep »skregan« z ustavo in zakonom o združenem delu. In tako sem med pomenki o težavah, napakah in slabostih spoznaval tudi dobrine naše samouprave.

Bil je »uradni dan« in pravobranilec je sprejemal »stranke«.

Najprej je delavec iz Jurkloštra pripovedoval, da se mu je zgodila krivica, ker so ga odpustili. Res je naredil nekaj »plavih«, toda tako hude kazni le ni zaslužil. Peperko je telefoniral v tovarno, in tisto, kar je zvedel, ga je pošteno ujezilo. »Poslušajte, tovariš«, je dejal mladeniču, ki je zatrjeval, da se bo poboljšal, »kolektiv vas je postavil na cesto, ker ste bili slab delavec, tako zelo slab, da vas sodelavci nočejo več videti v tovarni. Sami ste krivi in prav nič vam ne morem pomagati. Najti boste morali novo zaposlitev in »poboljšati« se boste morali nekje drugje.«

Fant je bil razočaran in je odšel, in ko je Peperko čakal naslednjega obiskovalca, je pripovedoval:

»Takole hodijo »po pravico«, vedno več jih je, ki so jim sodelavci pokazali vrata, ker jih noben drug ukrep ni spametoval. Stabilizacijska prizadevanja torej vendarle postajajo samoupravna nuja v delovnih organizacijah«.

Medtem je prišla v pisarno delavka trgovske temeljne organizacije iz Celja, ki je pripovedovala, kako so v njenem kolektivu iskali (in našli) nekega vodilnega delavca. Komisija je vse storila tako, kot terja zakon, in objavila razpis, ker pa so imeli »vodilni tovariši« že pripravljenega kandidata, ki pogojem razpisa ni ustrezal, so na komisijo »vršili pritisk«, kot je rekla. Potem pa so trdili, da razpis ni bil pravilen. Kako naj v takem primeru deluje komisija, je spraševala, hkrati pa prosila pravobranilca, naj med pogovorom z njenimi »šefi« nikar ne omeni njenega imena, saj so »že začeli govoriti, da bom morala zapustiti TOZD, ker venomer nekaj nergam.« Pa ni res, da bi se njena komisija upirala dobrim predlogom, nasprotuje le, da bi pri sprejemanju novih delavcev veljal »zakon žlahte«.

Peperko je obljubil, da bo naslednji dan sprožil postopek in skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami in samoupravo v temeljni organizaciji začel ukrepati.

Vsi smo pravobranilci samoupravljanja

»Veliko manj dela bi imel«, mi je pripovedoval, ko je trgovska delavka odšla, »če bi se ljudje zavedali, da se morajo v takšnih primerih najprej pogovoriti v lastnem sindikatu, v partiji in delavskem svetu. Naše pravobranilstvo tesno sodeluje z vsemi družbenimi dejavniki v občinah, s skupnimi napori smo že marsikaj dobrega storili in postavili na noge številna podjetja, ki so se znašla v škripcih, manj pa je takšnega sodelovanja z družbenopolitičnimi organizacijami v delovnih kolektivih. Seveda se dogaja, da pride po pomoč ali po nasvet tudi predsednik osnovne organizacije sindikata in potem skupaj odpravimo nepravilnost, toda takšno sodelovanje še ni postalo široka vsakdanja praksa. Vsi smo namreč pravobranilci samoupravljanja, in ta trditev še zlasti velja za sindikat«.

Potem je telefoniral: »Ob enih bi šla v Dobrno, če si za to. Pogledat njihove samoupravne akte. Vse kaže, da nekaj ni v redu in da so pritožbe utemeljene. Se strinjaš?«

Nekaj let je bil predsednik komisije zbora združenega dela občinske skupščine za pregled splošnih aktov in še zdaj se zavzeto prizadeva, da bi samoupravno zakonodajo nenehno izboljševali in dopolnjevali.

»Ljudje se oddahnejo, ko po dolgotrajnih mukah sprejmejo te akte«, je dejal, »toda šele tedaj se začne pravo trdo delo — za njih uresničevanje in izpopolnjevanje«.

Delavci so si podajali kljuko, z njimi pa so stopale v pisarno številne človeške stiske

Prišel je možakar, ki je trdil, da ni oče nezakonskega otroka, čeprav ima sodno odločbo, da je, in se je pozanimal, kaj naj stori, da bi dokazal svojo »nedolžnost«. Potem je star rudar, ki že nekaj let išče na sodiščih pravico do večje pokojnine, poprosil tovariša Peperka, če bi ga lahko obiskal v četrtek. Takrat bo prinesel s seboj potrdila, s katerimi bo dokazal, da je zadnja leta delal v kolesarnici in imel majhno plačo, čeprav bi moral dobivati tolikšno kot poprej, ko je bil kopač. Naslednji obiskovalec je trdil, da so ga v delovni organizaciji ozmerjali z lenuhom, on pa to ni. Ima namreč šole, v njegovi temeljni organizaciji pa zapostavljajo šolane ljudi. Peperko je njegovo izjavo zapisal in jutri bo pobaral sekretarja podjetja, »kaj je na stvari« in mu predlagal, naj v bodoče ne zmerjajo ljudi z lenuhi, pač pa takoj ukrepajo, če delavec slabo dela.

Delavka, pomivalka v kuhinji, je pripovedovala o svojih težavah. Bila je bolna (in še bo morala na operacijo), pa so jo postavili na delovno mesto, na katerem bo dobivala 33 točk manj kot pred boleznijo. Pravobranilec je takoj telefoniral sekretarju njene delovne organizacije in ga opozoril na to nepravilnost in bil je kar nekam »oster«, ko je dejal, da »sekretar nima samo 'colnge', pač pa tudi dolžnosti«. »Koliko pa sem dolžna«, je vprašala pomivalka, ko je odhajala in Rudi se je zasmejal tako glasno in prešerno, da je njegova tajnica, Olga Klemenčičeva, pogledala v pisarno, kaj se dogaja. »Nič,« je dejal, »veste, danes je pri nas vse zastonj«.

Potlej je fant, ki študira ob delu, spraševal, če ima pravico

do študijskega dopusta, da bi se pripravil na izpit. V samoupravni akt namreč te pravice niso zapisali. Tovariš Peperko je spet vzel v roke telefon in po kratkotrajnem pomenku se je izkazalo, da so na študijski dopust res pozabili, ko so pisali svojo zakonodajo. In kaj sedaj? Če ni predpisa, ne bo dopusta. Delavec pa bo naredil vlogo na delavski svet in pojasnil svojo prošnjo, pa še sindikatu bo povedal o tej »napaki«, da bodo lahko popravili svoj samoupravni akt.

Mladenič, ki dela na delovnem mestu, kjer je delo normirano, je zatrjeval, da se mu godi krivica, ker mu prejšnji mesec niso všteli v normo priprave dela. »V plačilni kuverti ni bilo tistih ur«, njegovi sodelavci pa so pripravo dela dobili plačano. Pritožil se je ustno, pismeno pa ne, ker »take pritožbe zapro v predal in nanje pozabijo«, toda tudi »ustno« ni ničesar dosegel. Po telefonskem pogovoru pa je prišla resnica na dan. V temeljni organizaciji združenega dela so že »odkrili napako«.

Vse te pomenke so kar naprej motili klici telefona. Nekdo se je zanimal, če je bil nekakšen ukrep, izrečen proti njemu, v skladu z zakonom. Peperko je prebral člen zakona, iz katerega je bilo razvidno, da je bil tisti ukrep »povsem pravilen«. Takoj nato je spraševal neki sekretar delovne organizacije, kaj naj stori s človekom, ki je delo odklonil, češ da je zanj pretežko. Vsaj tako je bilo razumeti iz pravobranilčevega nasveta: »Ugotovite, če je tisto delo res pretežko, potlej pa ukrepajte«. Nekdo je celo trdil, da je predsednik konference osnovnih organizacij sindikata v njegovem podjetju »osel«, ker ni podprl njegove prošnje za dodelitev stanovanja, in ko ga je Rudi

pobaral: »Naj to napišem? Da je osel? Torej naj ne zapišem?« sta se dogovorila, da bi kazalo pogledati, kako njihova samouprava deli stanovanja in kaj je v tem zapisanega v aktih delovne organizacije. Če drži, da gre za nepravilnost, bo pravobranilec sprožil postopek in ugotovil resnico.

V pisarno je prišel upokojenec in s svojimi okornimi težaškimi rokami razgrnil na pravobranilčevi mizi papirje, iz katerih je bilo razvidno, da je v minulih tridesetih letih delal v sedmih delovnih organizacijah in vse so bile »dokaj iztrošene«, kot je dejal. Povsod so venomer nekaj gradili in kupovali nove stroje in zavoljo tega »zategovali pas«. Osebni dohodki so bili majhni, pokojnina pa tudi. »Je to prav?« je spraševal. »V socializmu se kaj takega ne bi smelo dogajati«. Tovariš Peperko se je povsem strinjal z mnenjem upokojenca. »Ni prav, toda to »napako« bo mogoče odpravila šele nova pokojninska zakonodaja.«

»Najhuje je«, mi je kasneje dejal, »ko bi človeku rad pomagal, ker veš, da se mu je zgodila krivica, pa ne moreš prav nič storiti. K sreči je takih primerov malo.

Veliko pa je »primerov«, da se gradbeni delavci (in tudi drugi), ki v petkih odhajajo na svoje domove, vračajo šele v sredo ali četrtek. S seboj prinesejo zdravniško potrdilo o bolezni, »ki je bila kupljena« v njihovi tamkajšnji ambulanti. Družbeni pravobranilci samoupravljanja so se že dogovorili, da bodo zbrali vsa ta potrdila in jih poslali pravobranilcem v tistih občinah, kjer je moč kupiti potrdilo o bolezni.

Vedno je kaka pot, da delavec uveljavi svoje pravice, toda vse morajo biti samoupravne

V takih pomenkih je torej minil moj delovni dan. Peperkov pa ne. Čakala ga je še Dobrna, pa tudi doma bo zvečer še delal, saj mora pripraviti svojo oddajo v celjskem radiu, v kateri pojasnjuje samoupravno zakonodajo, odgovarja na vprašanja, svetuje.

Veliko znanja in izkušenj si je pridobil od tedaj, ko je v povojnih letih v Elektru Celje postal vajenec, pa potlej elektromonter, pa pravni referent. »V samoupravljanju sem rasel in se medil«, je rekel, »in še sedaj sem koleščk tega našega mehanizma.« Zadovoljen pa je šele takrat, ko spozna, »da se razmere spreminjajo in da je vedno več resnične samouprave, pa dobrih odnosov med ljudmi«. Dejal mi je, naj zapišem, da je pravobranilstvo, kot otrok Kardelja, že »stopilo na svoje noge«, seveda pa bo potrebno še veliko truda (in dobrih kadrov), da bo res delovalo tako, kot terja ustava.

Ko je odhajal »na teren«, mu je tajnica Olga izročila pismo, v katerem ga je nepodpisani poprosil, naj ugotovi, če so v celjski Cinkarni »upravičeno« razdelili »težke milijone« za nagrade, kajti takšno »nagrajevanje« ni predvideno v samoupravnem sporazumu o delitvi po delu. To bo storil »jutri zjutraj«, ko ni uradni dan, obiskovalci pa si bodo tako kot »danes« podajali kljuko vrat njegove pisarne.

In še na hodniku ga delavec, ki je v začetku februarja vložil pritožbo na delavski svet zavoljo »prenizkih osebnih dohodkov«, pa doslej še ni dobil odgovora, povpraša, kaj naj stori, in Rudi Peperko mu predlaga, naj se pritoži še na sodišče združenega dela.

»Vedno je kaka pot, da človek uveljavi svoje pravice«, je bodrilno dejal fantu, ki je bil razočaran nad slabim odmevom delavskega sveta na njegovo pritožbo, »toda vse steze, po katerih hodimo, morajo biti samoupravne.«

Janez Voljč

Namesto odgovora — DELAVCI PODUČILI ZNANSTVENIKE

Obsodba in izključitev iz kolektiva

Trditev, da vedo delavci hitro in učinkovito razčistiti na videz še tako zapletene zadeve, je dobila potrditev v Litostroju, kjer prav v teh dneh teče zadnje dejanje razčiščevanj odgovornosti v zvezi z gmotnim izkoriščanjem ob znanstvenem delu, ki ga je donedavna krojil, delil in vrednotil direktor tamkajšnje TOZD IRRP, dr. inž. MARKO KOS. Njemu so delavci izrekli najstrožjo kazen — izključitev iz kolektiva. Enajstim sodelavcem je disciplinska komisija izrekla druge ukrepe, zoper štiri so disciplinski postopek zaradi zastaranosti dejanja prekinili, 22 članov pa je kaznovala tudi Zveza komunistov.

Tovariš direktor, vrni prilaščene milijone

Zoper dr. Kosa, ki je zdaj profesor na strojni fakulteti v Ljubljani, je na Sodišču združenega dela vložen postopek za vrnitev 1,775.284,60 dinarja. (Stosedeminsedemdeset milijonov starih dinarjev!) Gre za del honorarjev na račun spornega znanstvenega dela, ki sta ga sofinancirala Republiška raziskovalna skupnost in Litostroj in si ga je po prepričanju delavcev v Litostroju dr. Kos neupravičeno prilastil v glavnem zase in za svojo nezaposleno ženo ter tako oškodoval kolektiv.

V obrazložitvi razsodbe disciplinske komisije, ki jo je na pritožbo prizadetega obravnaval in potrdil še kolektiv, je med drugim rečeno, »da je delavec dr. Marko Kos, ki je do 2. 5. 1979. leta opravljal dela in naloge direktorja TOZD IRRP, odgovoren za hujšo kršitev delovnih obveznosti zato, ker je v preteklih petih letih (le za ta čas je posebna samoupravna delavska kontrola pregledala njegovo delo!) huje zlorabljal položaj in prekoračil pooblastila ter nezakonito razpolagal z družbenimi sredstvi v zvezi z raziskovalnimi nalogami in oddajanjem del zunanjim institucijam...«

Zaradi tega so mu izrekli ukrep prenehanja delovnega razmerja. V nadaljevanju obrazložitve in odškodninskega zahtevka pa je še rečeno, »da si je dr. Kos dal prek Jugoslovanskega centra za transport v industriji neupravičeno izplačati 1,415.284,60 dinarja v zvezi z raziskovalnimi nalogami ter kot direktor podpisal tri škodljive pogodbe z NOVUM...«

Ko so v Litostroju razčlenili in podrobno osvetlili vsak posamezni primer spornih raziskovalnih nalog, so prišli do ugotovitve, da si je dr. Kos neupravičeno prilastil vsega skupaj kar 1,775.284,60 dinarja, za kolikor so tudi sprožili odškodninski postopek pri sodišču združenega dela. V Litostroju vztrajajo na stališču, da je prizadeti za toliko oškodoval njihov kolektiv, in da mora nekdanji direktor njim vrniti prilaščene milijone.

Sprenevedanje je eno — resnica drugo

Svet delavcev TOZD IRRP, ki je konec januarja letos obravnaval pritožbo prizadetega glede dela in razsodbe disciplinske komisije, je ugotovil, da je disciplinska komisija v bistvu objektivno in z dokazi obravnavala izredno zapleteni in obsežni predmet spora. Zanimivo je, da tako dr. Kos, kot tudi njegov zagovornik, nista razvrednotila dokazov, pripombe sta izrekla le v dveh primerih na račun višine izplačanih honorarjev in v primeru, ko obravnava razčlenjuje višino honorarjev žene dr. Kosa, češ da bi morali upoštevati njeno plačilo davkov... Svet je skupaj s SDK po drugi strani ugotovil, da je tako prizadeti, kot njegova žena, kaj redko odvajal denar davčni upravi, čeprav to v bistvu ni skrb kolektiva Litostroja. Prav tako niso mogli upoštevati razlage dr. Kosa, da bi si naj sporne honorarje dal izplačati zato, ker je kolektiv Litostroja premalo ovrednotil njegovo večletno delo na jugoslovanskih standardih. Še manj pa razlago, kako so tudi drugi delali enako kot prizadeti. Odbor samoupravne kontrole je takšno dejavnost raziskal, razčlenil in nepravilnosti osvetlil, zoper vse odgovorne delavce pa predlagal uvedbo ustreznih disciplinskih in odškodninskih postopkov, ki so tik pred zaključno fazo.

Svet delavcev je tako kot samoupravna delavska kontrola, disciplinska komisija in kolektiv ugotovil, da je dr. Kos ubral nezakonit in obsodbe vreden način izplačevanja honorarjev prek Jugoslovanskega centra za transport v industriji, čeprav ta sploh ni bil registriran in s tem uradno ni obstajal, očitno zato, da bi družbi, torej Litostroju in Raziskovalni skupnosti, odtegnil pregled nad koriščenjem in razdeljevanjem denarja za raziskovalno delo. Prav tako so obsodili oddajo nalog NOVUM, ko je šlo za čisto delo projektantov pri projektiranju hidroelektrarne, za katero NOVUM nima niti enega strokovnjaka in za kar NOVUM ni registriran. Torej je šlo za primere čistega pridobitništva, saj je NOVUM pobral provizijo, čeprav ni na projektu delal, kot so v Litostroju pozneje ugotovili, niti en njegov strokovnjak...

S tem je prvi del te sramotne štorije končan. Zdaj ostaja še vprašanje kazenske odgovornosti in tistega dela, ki zadeva davčno službo ter odškodnin. Zato je nerazumljiva in povsem neupravičena trditev dr. Marka Kosa, ko očita DE, da smo »z navajanjem stvari in celo obtožb, ki so bile že v dosedanjem postopku umaknjene, strokovno in moralno ubijali...« Katerih neresničnih stvari in obtožb? Žal o tem niti dr. Kos, niti Jože Jan, direktor NOVUM, kot tudi ne predstavnik JCTI konkretno v svojih odgovorih na naše pisanje ne — govorijo.

Predvsem v svojih odgovorih opisujejo svoje, zagotovo pomembno delo, ki je po njihovem mnenju bilo premalo vrednoteno. Prav gotovo pa tudi ta pot, ki jo je dr. Marko Kos ubral za vrednotenje svojega znanstveno-raziskovalnega prispevka družbi, ni najbolj pravilna, še manj pa pravična.

Janez Sever

Turniška inovatorja iščeta izboljšave

Tudi v nedeljo

V naših delovnih organizacijah imamo dovolj ljudi in strokovnjakov, ki so pripravljeni dati vse od sebe, da bi izpolnili in racionalizirali proizvodni proces. Marsikdaj pa se pojavlja vprašanje, ali smo jim to pripravljeni omogočiti in jih tudi primerno finančno nagraditi, saj komisije za vrednotenje in nagrajevanje inovacijske dejavnosti obstajajo marsikje le na papirju.

V TOZD Planika Tovarna obutve Turnišče so v zadnjih letih precej ročnih del zamenjali stroji, kljub temu pa je še veliko ročnih opravil. Da bi jih še zmanjšali, se posebej trudita mehanik Štefan Magdič in električar Jože Raj.

Pred dobrim letom sta izboljšala stroj za šivanje zapahov, tako da zdaj ne prihaja več do večjih zastojev v šivalnici. Žal so jima to inovacijo priznali šele po enem letu na občnem zboru sindikalne organizacije, ko sta bila pohvaljena in sta prejela tudi javno priznanje.

Pohvala in javno priznanje pa sta Štefana Magdiča in Jožeta Raja še spodbudila in tako sta letos spet prispevala novo izboljšavo. Neke januarske nedelje sta se »lotila« stroja za zarisavanje zgornjih delov v šivalnici, ki je z ročnim pogonom precej upočasnjeval proizvodni proces. Inovatorja sta si ves dan prizadevala in do večera preuredila stroj na pogon na koprimiran zrak. Tako je odslej tudi na tem delovnem mestu delo lažje, delavka pa svoje delo opravlja kvalitetneje in hitreje in pri delu celo lahko sede. Prepričani smo, da prizadevna delavca ne bosta spet čakala leto dni na priznanje za svojo inovacijo.

Foto in tekst: Štefan Prša

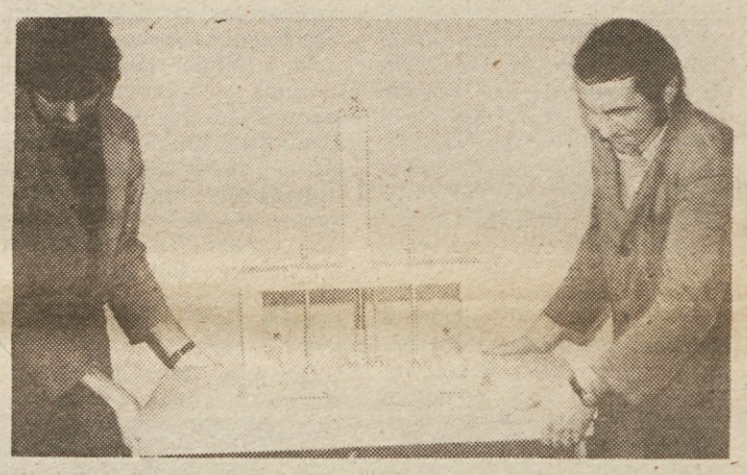

Štefan Magdič in Jože Raj

Akcija »Tisoč delavcev — sodelavcev« na pot

Bralci tudi pisci

Velikega pomena, ki ga ima obveščanje za uresničevanje samoupravljanja delavcev, menda ne kaže posebej poudarjati. Prav spoznanje o tem pomenu je porodilo zamisel o akciji »Tisoč delavcev — sodelavcev«. Obveščenost je brez dvoma osnovni pogoj vsakega odločanja. To je, na primer, izpričalo tudi periodično obravnavanje rezultatov gospodarjenja. Akcija »Tisoč delavcev — sodelavcev« vodi k uresničevanju zamisli, da ni dovolj, če je delavec le objekt obveščanja, ampak mora v tem procesu tudi sam aktivno sodelovati in sicer kot obveščevalec. To kajpak pomeni, naj bi delavec postal v večji meri dejanski subjekt obveščanja kot ene od sestavin uresničevanja družbenoekonomskih in samoupravnih odnosov. Seveda ima akcija še vrsto drugih namenov in sicer zagotavljanje temeljne obveščenosti delavcev, dviganje kulture pisane in govorjene besede, samoupravnega dogovarjanja in odločanja, bogatenje izkušenj družbenopolitičnega dela...

Odločitev za akcijo so sprejeli na 2. srečanju urednikov, novinarjev in organizatorjev obveščanja v združenem delu v Radencih. Delovni odbor akcije sestavljajo člani odbora RS ZSS za obveščanje in politično propagando ter delegati komisij za obveščanje pri medobčinskih svetih zveze sindikatov. Kot so ob tej priložnosti zapisali, je odbor operativno telo, kjer se stekajo vse niti akcije.

V regiji sta vodstvo in koordinacija akcije poverjena komisiji za obveščanje pri medobčinskem (mestnem) svetu zveze sindikatov. V občini je nosilec akcije občinski svet, ki je torej neposredno odgovoren za njen potek. Vsaka komisija za obveščanje pri občinskih svetih zveze sindikatov bo vgradila vsebino akcije v svoje siceršnje delo.

Naše strani so odprte

V organizacijah združenega dela bo vodil akcijo urednik skupaj z izdajateljskim svetom in uredniškim odborom, seveda v sodelovanju s samoupravnimi organi in družbenopolitičnimi organizacijami, še zlasti z osnovnimi organizacijami zveze sindikatov. Te so tudi soodgovorne za uspeh akcije v svojih sredinah.

V kolektivnem glasilu mora biti vidno označeno mesto za prispevke novih sodelavcev. Zaželeno je celo, da bi bili novi sodelavci primerno stimulirani. Uredniki in vsi tisti, ki so v organizaciji združenega dela kakorkoli zadolženi za obveščanje, morajo skrbeti, da pridobljene sodelavce tudi obdržijo. Urednik naj bi najboljše prispevke novih sodelavcev pošiljal v objavo našemu časniku, ki je za to že odprl novo rubriko.

Kot so zapisali v priložnostnem gradivu, mora akcija sprožiti nove vire bodoče družbenopolitične zavzetosti. Posebno pozornost velja nameniti zlasti mladim kadrom, ki naj bi se začeli kaliti kot družbenopolitični delavci prav v tej akciji. O akciji morajo biti vsi delavci celovito obveščeni in stopnjevati se mora še zlasti ob drugih družbenih akcijah, kot so na primer — uresničevanje stabilizacijskih ukrepov, obravnavanje periodičnih obračunov, spodbujanje inovacij in racionalizacij in drugih.

DE
družboslovna zbirka

V družboslovni zbirki založbe Delavska enotnost je kot prva v letu 1980 izšla knjiga:

Stevan Bezdanov:
Združeno delo in izobraževanje

Knjiga predstavlja aktualen prispevek k razvoju samoupravne teorije vzgoje in izobraževanja ter k uresničevanju ustavne zasnove združenega dela na področju vzgoje in izobraževanja.

Stevan Bezdanov
Združeno delo in izobraževanje
Delavska enotnost

Cena 190 din.

Knjigo lahko naročite na naslov TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, oz. kupite v naši knjigarni na Tavčarjevi 5 v Ljubljani.

NAROČILNICA

Pri TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo..... izvod(ov) knjige ZDRUŽENO DELO IN IZOBRAŽEVANJE.

Naročeno pošljite na naslov: .....

Ulica, poštna št., kraj: .....

Naročeno dne: .....

Ime in priimek naročnika: .....

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu knjige.

....
Žig (podpis naročnika)

KDO JE KDO

DR. HILLA LIMANN
ganski predsednik

V samem političnem vrhu svoje dežele, se je znašel julija lani, ko je bil izvoljen za tretjega civilnega predsednika v ganski zgodovini; vendar je na politično prizorišče dežele dokončno stopil šele oktobra preteklega leta, ko ga je vojaški revolucionarni svet pod vodstvom poročnika Jerryja Rowlingsa dokončno ustoličil. Za dr. Limanna so njegovi politični nasprotniki govorili, še predno je zmagal na volitvah — to pa mu je uspelo šele v drugem krogu — da mu ne kaže zaupati, češ da je postal predsedniški kandidat vodilne nkrumistične stranke PNP šele potem, ko volilna komisija ni odobrila kandidature njegovega strica, sicer »prvega moža« v stranki Imoru Egaleja. Greh, ki ga je le-ta zagrešil, so menda bile različne poslovne nepravilnosti in korupcija V podkrepitev Limannove domnevne nezanesljivosti pa so njegovi nasprotniki navajali tudi dejstvo, da človek, ki je dolga leta živel in študiral v tujini, prav gotovo ne more čutiti pravega utripa dežele, ki naj bi jo vodil. Res je namreč, da je Limann, potem ko je nekaj let študiral na London school of economics in na Sorbonni, preživel še vrsto let v Evropi in sicer v ganski diplomaciji. Najdlje je bil kot svetnik v ganski misiji pri OZN v Ženevi.

V resnici je ta 50-letni politik pokazal že v svojih prvih nastopih po volilni zmagi precej neizrazitosti, saj se v političnem programu ni hotel dokončno opredeliti za nobeno izmed političnih silnic v deželi, temveč je s hoteno nedorečenostjo večkrat poudaril samo potrebo po »spravi in zmernosti«. V političnem vodenju dežele naj bi po njegovi koncepciji sodelovali predstavniki vseh političnih sil v Gani, pri odpravljanju »zla številka 1« to je korupcije, ki se je v Gani v zadnjih letih izredno močno razrasla, pa zagovarja v nasprotju z vojaškim vodstvom poročnika Rowlingsa, »bolj javne metode« in ne številne smrtne obsodbe po kratkem postopku, h katerim so se v Gani pogosto zatekali v minulih mesecih.

Kar zadeva »gospodarsko prihodnost« dežele se dr. Hilla Limann zavzema za »državno blaginjo«, katere razcvet naj bi znova temeljil na kmetijskem napredku (v kmetijstvu ima Gana v resnici veliko možnosti, saj je bila še pred nekaj leti vodilna država v pridelovanju in izvozu kakaovca), toda kaže, da so njegovi načrti precej utopistične narave, kajti za njihovo uresničevanje za zdaj, kot kaže, ni moč dobiti potrebnih sredstev.

Prvih 150 dni vladavine Hilla Limanna ni obrodilo pravih sadov. Položaj v deželi je še vedno neurejen, prebivalstvo se otepa s hudim pomanjkanjem, gospodarstvo nenehno pretresajo stavke, v vodilni nkrumistični stranki PNP je prišlo pred kratkim do resnega razdora, javnost pa vznemirjajo tudi govorice o možnem vojaškem udaru s strani mlajših častnikov v vojaškem svetu. Koliko bo Hilla Limann kos takšnemu položaju bo sicer pokazala prihodnost, vendar je že zdaj jasno, da si bo moral za uspeh izbrati drugačno formulo vladanja od dosedanje.

MAO

TA TEDEN V ŽARIŠČU

NEW YORK — Na ministrskem sestanku »skupine 77« obravnavajo izhodišča držav v razvoju v zvezi s pripravami splošnih pogajanj z industrijsko razvitimi državami, pa tudi ukrepe za razširitev sodelovanja med državami v razvoju v skladu z načelom, da se morajo v svojem razvoju opirati na lastne sile. Na sestanku je govoril tudi zvezni sekretar za zunanje zadeve Josip Vrhovec, ki je poudaril, da bo dogovor držav v razvoju prispeval k uresničevanju sklepov šeste konference neuvrščenih o mednarodnem gospodarskem razvoju.

Josipa Vrhovca je sprejel tudi generalni sekretar ZN Kurt Waldheim, ki se je najprej zanimal za zdravstveno stanje predsednika Tita in izrazil iskrene želje za njegovo okrevanje, nato pa sta diplomata izmenjala mnenja o sedanjem poslabšanem mednarodnem položaju.

SALISBURY — Po sedemdnevnih pogajanjih, ki jih je vodil zmagovalec na nedavnih volitvah Robert Mugabe, je Zimbabve dobil prvo večinsko vlado, ki po sestavi kaže na trezno ravnanje premiera Roberta Mugabe. Le-ta je v vladi obdržal zase tudi položaj obrambnega ministra, njegov zaveznik iz domoljubne fronte Joshua Nkomo pa je notranji minister. V vladi, ki ima 23 ministrov in 13 namestnikov ministrov, so zasedli odločilna mesta pripadniki domoljubne fronte, vendar pa so v njej zbrani predstavniki vseh glavnih delov tamkajšne družbe. V vladi sta tudi dva belca, ki jima je Mugabe zaupal trgovino, industrijo in kmetijstvo.

BOGOTA — Pripadniki kolumbijske levičarske organizacije »gibanje 19. aprila« so skrčili zahteve v pogajanjih za osvoboditev več kot 30 talcev v veleposlaništvu Dominikanske republike v Kolumbiji. Doslej so zahtevali izpustitev 318 političnih zapornikov in 50 milijonov dolarjev, zdaj pa so menda pripravljeni izpustiti talce za 70 svojih tovarišev in 10 milijonov dolarjev.

PEKING — Pogovori vladne delegacije Demokratične Kampučije s kitajskimi voditelji so potrdili, da se obe državi strinjata, da je edina pot za ureditev kampučijskega vprašanja v dosledni uresničitvi resolucije ZN o umiku vietnamskih okupacijskih čet iz Kampučije. Predsednik vlade Demokratične Kampučije Khieu Samphan je tako dobil popolno podporo LR Kitajske, od koder je odpotoval na uradni obisk v DLR Korejo.

RIM — Prvič v zgodovini italijanske krščanskodemokratske stranke se je zgodilo, da je bilo med glasovanjem za izvolitev vodstva oddanih 42 odstotkov praznih listov. Zaccagninijevi in Andreottijevi pristaši so tako izrazili nesoglasje z izidom kongresa, ki pomeni odklon v desno in odmik od Morove politike. Član direkcije KP Italije Napolitano pa je v uvodniku časnika Unita zavrnil vsakršno možnost dialoga z italijanskimi krščanskimi demokrati.

MIK

Zadnje slovo od prijatelja, tovariša in znanca

Na ljubljanskih Žalah so v soboto, 8. marca opoldne, k zadnjemu počitku položili žaro s posmrtnimi ostanki prerano preminulega Janeza Barboriča. Poleg družinskih članov, prijateljev in znancev so se od njega poslovili tudi člana predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc in Andrej Marinc, Milan Kučan, Mitja Ribičič, France Popit, Vinko Hafner, Janez Vipotnik, Franc Tavčar in drugi predstavniki slovenskega družbenopolitičnega življenja.

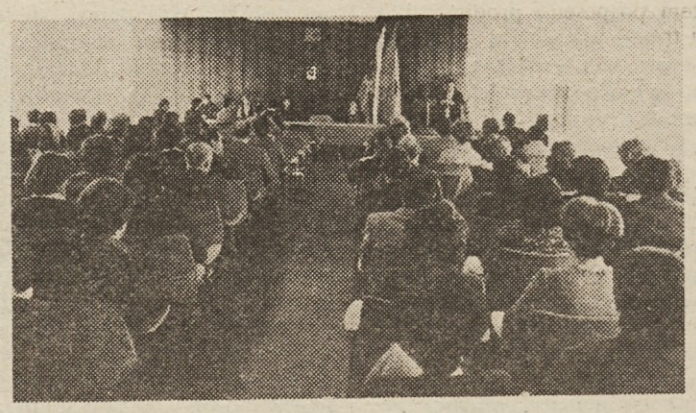

Potem ko je godba štorske železarne, kjer je Janez Barborič začel svojo plodno delovno pot, zaigrala žalostinko »Slovo žrtvam«, se je v imenu sveta Zveze sindikatov Jugoslavije in centralnega komiteja ZKJ od Janeza Barboriča poslovil predsednik jugoslovanskih sindikatov Mika Špiljak. Med drugim je dejal, da so njegove delovne sposobnosti v vseh tistih, ki so ga poznali in ki so z njim delali, zapustile globoke sledove in velik, topel človeški spomin. »Ciljem za človekovo srečo in ideale delovnega človeka si žrtvoval samega sebe vse od študentskih dni pa do zadnjega diha. Z enakim poletom in svežino si opravljal delo inženirja ter predsednika republiškega sveta slovenskih sindikatov in do nedavnega tudi podpredsednika sveta Zveze sindikatov Jugoslavije,« je dejal Mika Špiljak.

V imenu štorskih železarjev se je nato od Janeza Barboriča poslovil Mirko Gozdnikar. Opisal je njegov velik delovni prispevek v železarni, kjer se je kot mlad strokovnjak že leta 1963 aktivno vključil tudi v družbenopolitično in samoupravno življenje kolektiva.

Zadnji pa je ob grobu v slovo tovarišu Janezu Barboriču spregovoril sekretar sekretariata predsedstva RS ZSS Ivan Godec. Dejal je: »Janez, v svojem življenju si dokazal, da znaš enako zavzeto opraviti tako strokovno delo v tovarni kakor tudi zaupane politične dolžnosti. Dokazal si, da je mogoče s preprostimi besedami pojasniti bistvena družbenoekonomska dogajanja naše družbe. Svojega ravnanja nisi nikoli zavijal v lepe besede in se umikal v splošnosti.«

Delo Janeza Barboriča, človeka akcije in konkretnih odločitev, človeka, ki je zahteval več optimizma v naših ocenah in več vere v delovnega človeka, bo prav gotovo pustilo globok pečat v prizadevanjih za boljši delavčev jutrišnji dan, njegova smrt pa široko vrzel na področju delovanja sindikatov.

ZAHVALA

Konferenca zveze sindikatov in delovni kolektiv železarne Štore, občinski svet Zveze sindikatov Slovenije Celje, republiški svet Zveze sindikatov Slovenije in svet Zveze sindikatov Jugoslavije se zahvaljujejo vsem družbenopolitičnim in družbenim organizacijam, organizacijam združenega dela in posameznikom za izrečena sožalja ob smrti člana predsedstva sveta Zveze sindikatov Jugoslavije in centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Janeza Barboriča.

Svet v naših očeh

Od novega leta naprej kaže mednarodni položaj nekatera trajna znamenja. Značilno je za to obdobje povečanje napetosti med blokoma, kot tudi nekatera starejša, še vedno aktualna krizna žarišča v svetu. Tu pred vsem ne smemo pozabiti na Afganistan po sovjetski intervenciji konec lanskega leta, potem na dogodke v Iranu (posebej notranja nasprotja in talci v ameriški ambasadi), položaj v Kampučiji, Bližnji vzhod in Afriški jug. Temu je treba dodati še vse večje napetosti v mednarodnih ekonomskih odnosih, še posebej pa zaradi poudarjene energetske krize ter zaradi pomanjkanja iniciativ v odnosih med (razvitim) severom in (nerazvitim) jugom.

V teh odnosih igra naša država prvorazredno vlogo, ki ji pripada kot neuvrščeni državi, kakor tudi zaradi številnih pravih in nepravih analiz, v katerih nastopa Jugoslavija. Kot neuvrščena država aktivno sodeluje v gibanju neuvrščenih, v katerem se odražajo vsa kritična dogajanja na specifičen način in kjer skušajo na miroljuben način rešiti probleme. Tu je naša država zelo konstruktivna, ustvarjalna in polna iniciativ.

Bolezen tovariša Tita pa na poseben, lahko bi rekli edinstven način, veže svet in vsa dogajanja v njem na našo državo. Pri tem je veliko razumnega, prijateljskega, ustvarjalnega, toda ne manjka tendencioznega in nesprejemljivega. Vendar pa je danes svet takšen — idejno razdeljen, akcijsko pa bolj neenoten kot enoten. Pod takšnimi pogoji ocenjujejo tudi našo državo. V vsem tem pa stoji tovariš Tito kot izredna osebnost, ki ji niti malo ne oporekajo kvalitet celo najbolj zagrizeni sovražniki samoupravnega socializma. To je za Jugoslavijo veliko potrdilo njunih dejanj.

Takšen trenuten položaj naše države v svetu ni posledica samo trenutne politike. Nasprotno. To je obiranje plodov prejšnjih setev, ko smo bili odločni, da po svetu raztrosimo seme, ki je vzklilo v naših tleh, ko smo to dosegli s številnimi miroljubnimi podvigi in zgodovinskimi potovanji tovariša Tita. Ta žetev (ki jo že žanjemo) potrjuje vse, kar smo zapisali na mnogih mestih, še posebej pa v dokumentih desetega in enajstega kongresa ZKJ.

V tem okviru je delavski razred vedno dajal ton vsemu temu. Zanj sta bila od revolucije naprej mir in napredek naše družbe največja in najbolj pomembna cilja. Graditev socializma pod pogoji samoupravljanja je stalno povezoval s svojimi težnjami, da svojo lastno osvoboditev doseže tudi z aktivno vlogo na mednarodnem planu. Zaradi tega je bila njegova vloga pri celotnem obravnavanju Jugoslavije v gibanju neuvrščenih razredno ter politično odločilna. Zaradi tega so izvirni cilji neuvrščenosti glavno izhodišče tudi v njegovih mednarodnih odnosih.

Izhajajoč od tod, delavski razred, še posebej pa njegov organizirani del — Zveza sindikatov, ni nikoli taval, ko je bilo treba določiti njegov odnos do katerega koli dogajanja v svetu, in tako tudi pri tistih dogodkih, ki smo jih omenili na začetku. Nasprotno. Njegovo stališče je bilo jasno: obsodba intervencije v Afganistanu, podpora zakonitim pravicam demokratične vlade Kampučije itd. Pri tem naš delavski razred in zato tudi sindikati ne tavajo med blokovskimi stališči, ki so prevzela mnoge sindikate v takoimenovanih lagerskih državah, in med oportunizmom, ki je značilen za takoimenovane državne ali partijske sindikate, za katere predstavlja država nekakšen prestol, a meščanska partija patrona.

V. K.

OD SOBOTE DO SOBOTE

Sobota, 8. marca

Predsednik republiške konference SZDL Slovenije Mitja Ribičič je na tiskovni konferenci za tuje novinarje opozoril na nekatere naše temeljne naloge tako na zunanjem kot na notranjem področju ter pri tem poudaril pomen pobude predsednika Tita o kolektivnem delu in odgovornosti.

Izšlo je prvih 10 zvezkov Titovih zbranih del. Celotno delo bo obsegalo precej več kot 40 knjig s približno 3500 stranmi.

V počastitev letošnjega praznika žensk 8. marca, so v galeriji Gorenjskega muzeja odprli razstavo akademske slikarke Alenke Gerlovič.

Ponedeljek, 10. marca

Predsedstvo CK ZKS je razpravljalo o pripravah na zakon o usmerjenem izobraževanju ter o uvajanju usmerjenega izobraževanja. Ugotovilo je, da se družbenoekonomski odnosi na tem področju prepočasi uveljavljajo in menilo, da je treba zagotoviti večji vpliv uporabnikov na proces vzgoje in izobraževanja.

Ljubljanska teološka fakulteta slavi 60. obletnico obstoja

ZIS je sprejel osnutek programa za varčevanje in nadomeščanje energije v državi

V Beogradu so podpisali družbeni dogovor o izobraževanju zdomcev in vzgoji njihovih otrok v tujini. Dogovor je dosežen o vseh bistvenih vprašanjih, le način finansiranja je ostal tak, kakor ga je določal prejšnji družbeni dogovor.

Čisti devizni dohodek od izvajanja investicijskih del v tujini v letu 1979 znaša nekaj več kot 362 milijonov dinarjev. To pomeni, da je čisti devizni dohodek na tem področju skorajda še enkrat večji kot leta 1978.

Torek, 11. marca

Na skupni seji predsedstev CK ZKJ in SFRJ so obravnavali nekatera vprašanja gospodarskega položaja v državi, mednarodno aktivnost Jugoslavije in delo na področju ljudske obrambe

V Beogradu se je pričelo dvodnevno posvetovanje o razvoju jugoslovanskega agrokompleksa do leta 1985. Uvodni govor na zasedanju je imel predsednik ZIS Veselin Djuranović. Predsedstvo SRS je razpravljalo o poteku planskih aktivnosti in nekaterih vprašanjih razvoja Slovenije.

Na izvršilnem odboru slovenske gospodarske zbornice so razpravljali o perečem položaju jugoslovanskih cementarn, ki imajo trenutno 750 milijonov dinarjev izgube.

Sreda, 12. marca

Na posvetu predsednikov svetov za informiranje pri občinskih konferencah SZDL Slovenije so med drugim govorili tudi o uresničevanju stališč v nadaljnjem delovanju socialistične zveze v delegatskem sistemu.

Nesmotrn ukrep ZIS povečal težave s preskrbo s surovinami

Pretrgana nit sporazumevanja

Novice, ki so te dni prihajale iz mnogih delovnih organizacij, so bile — alarmantne: »Primanjkuje nam surovin za nemoteno proizvodnjo,« so sporočile. Nekatere so celo opozarjale, da bodo morale začasno ustaviti del proizvodnje: delovne organizacije, ki jim primanjkuje plastičnih mas, druge kemične tovarne, iz kovinske, elektroindustrije, tekstilne tovarne, tovarne iveric... Še v tem mesecu grozi zavoljo pomanjkanja surovin — po napovedih iz delovnih organizacij samih — delna ustavitev strojev v Savi, Melaminu, Jubu, Jugocrilu, Alpinini TOZD Plastika, Planiki Cimosu, TIM — Laško, Zlatorogu, delovnih organizacijah Merinki in Tabor iz SOZD Mariborske tekstilne tovarne, Beti itd. Spisek takšnih delovnih organizacij je dolg, še daljši pa je seznam tistih delovnih organizacij, ki imajo »samo« težave s preskrbo s surovinami.

Vzroki so znani: prevelika navezanost industrije (zlasti slovenske) na preskrbo s surovinami, zlasti pa z repromateriali in opremo iz razvitih zahodnih držav, rastoče cene le-teh ter hkratno prodaja izdelkov predvsem na domačem trgu so tako zelo povečali plačilni primanjkljaj Jugoslavije s svetom, da smo bili prisiljeni že lani sprejeti vrsto omejitvenih, oziroma varčevalnih ukrepov, ki smo jih — podobne — sprejeli tudi za letos. Tako naj bi letošnji plačilni primanjkljaj slovenskega gospodarstva komajda presegel četrtino lanskoletnega, čeprav je bilo pričakovati milejši ukrep — da naj bi ne presegel lanske ravni. Ob tem pa vanj sploh še niso všteta zadnja in bodoče že napovedane podražitve nafte... Uvoz je torej zavrt, pri opremi pa na primer domala prepolovljen in tako težave delovnih organizacij pri preskrbi s surovinami in repromateriali ter opremo rastejo. Seveda pa niso v slabem položaju samo delovne organizacije, ki surovine uvažajo. Tudi mnoge tiste, ki se sicer pohvalijo, da so večji del nekdaj uvoženih surovin nadomestile s surovinami iz domačih virov, so v težavah, kajti proizvajalci teh surovin lastne surovine — večinoma izvažajo.

Težave tistih, ki uvažajo surovine, pa izvirajo v največji meri prav iz zadnjega varčevalnega ukrepa — iz rigorozne omejitve uvoza in linearne dinamike uvoza po četrtletjih, ki jo je »predpisal« zvezni izvršni svet. Težava je namreč v tem, da bi industrija prav v prvih mesecih leta potrebovala večje količine surovin iz uvoza, da bi lahko izdelala dovolj izdelkov, s katerimi bi potem pospešeno prodirala na tuji trg — kajti le s povečanim izvozom si bo letos moč zagotoviti tudi dovolj deviznih sredstev za uvoz novih količin reprodukcijskega materiala....

»Ukaz« ZIS, ki mu je republiška SISEOT mogla samo formalno dodati naličje samoupravnega sporazuma, je pretrgal »rdečo nit« razvoja novih odnosov v poslovanju s tujino. Njihov začetek je bil v pred štirimi leti sprejetem zakonu o deviznem poslovanju in kreditnih odnosih s tujino, kjer v 67. in 68. členu podrobneje »govori« o pravicah delavcev v združenem delu, da razpolagajo z deviznimi sredstvi, ki jih ustvarjajo in hkrati spodbuja samoupravno dogovarjanje med OZD o »prenosu« pravic do uporabe deviznih sredstev. V letošnjem letu naj bi razvoj teh odnosov napravil pomemben korak naprej: »skupne sklede«, iz katere so z večjo ali manjšo žlico zajemale devizna sredstva taiste delovne organizacije, ki so same prislužile premalo deviz, da bi lahko normalno poslovale, letos ni več. Ni več tako imenovanih pasivnih izvoznikov, le-ti si morajo, tako kot vsi drugi, prislužiti potrebne devize s prodajo na tuje ali pa se sporazumejo za »nakup« deviz s tistimi delovnimi organizacijami, ki ustvarijo več deviz, kot jih same potrebujejo.

Ta sistem pa pravzaprav niti še zadihal ni, ko ga je že spodrezal omenjeni zvezni ukrep. Zavoljo tega je onemogočeno skorajda vsako samoupravno sporazumevanje o prenosu deviznih pravic, saj je uvozna kvota tako zelo omejena, da delovne organizacije, četudi si pridobe devizna sredstva, z njimi nimajo pravice kupovati na tujem trgu takoj potem, ko je »kvota« za tekoče četrtletje izčrpana. Prav to se je že zgodilo v prvem četrtletju. Prijave delovnih organizacij o bodočem uvozu, ki prihajajo v Narodno banko, pa bodo tako rekoč vsak čas izkoristile tudi kvoto za drugo četrtletje. Ukrepi, ki jih podvzemata skupaj Gospodarska zbornica in SISEOT, ne bodo mnogo pomagali olajšati težaven položaj gospodarstva, čeprav bo precejšen del za letos napovedanega uvoza opreme moč prestaviti na prihodnje leto (v vrednosti približno milijarde dinarjev) in čeprav bo del sredstev, namenjenih uvozu repromateriala, moč uporabiti za uvoz rezervnih delov za investicijsko vzdrževanje (toda tu bomo morali biti zelo previdni, kajti tudi ta sredstva se zelo omejena).

Kajpak ni moč trditi, da težav ne bi bilo, če ZIS ne bi zarezal — po splošnem mnenju — preglo-boko. Že sam prehod na sistem »samooskrbovanja« z deviznimi sredstvi bi močno prizadel mnogo tistih delovnih organizacij, ki so dosedaj na lahek način prihajale do deviznih sredstev iz »skupne sklede«. Kajti samo večji lastni izvoz bi jih rešil skrbi z uvozom reprodukcijskega materiala, ker pa se dosedaj za te vrste poslov niso dosti brigale, bi bilo letos kaj težko izvesti tak podvig, kot je hiter prodor na tuje trge. Samoupravno dogovarjanje z drugimi delovnimi organizacijami o odstopu deviznih pravic pa tudi ne bi bilo kaj prida uspešno, saj viškov še zdaleč ni toliko, kot je potreb tistih, ki devize potrebujejo, pa si jih ne prislužijo. Pa ne samo to. Delovne organizacije so se zavoljo razmer na trgu naučile varčevati z devizami in če jih že odstopijo, je cena temu primerno zasoljena — po nekih virih tudi več kakor 40 odstotkov nad uradnim tečajem.

Kljub temu pa težav, s kakršnimi se otepa industrija zdaj, bržkone ne bi bilo v tolikšni meri, če zvezni izvršni svet ne bi tako rigorozno zmanjšal uvoza in tako na »slepo« določil količin uvoza za vsako četrtletje posebej, ne glede na dejanske potrebe gospodarstva. Čeprav se lahko v vsaki republiki dogovarjajo znotraj tako določene kvote — ti dogovori v Sloveniji prav zdaj teko — pa dinamika uvoza ne ustreza, saj v posameznem obdobju nikakor ni moč zadostiti vsaj najnujnejšim potrebam. Zavoljo tega posameznim delovnim organizacijam grozi, da bodo začasno morale ustaviti vsaj nekatere stroje.

Kako zoper težave v preskrbi s surovinami? Vsekakor z močnim povečanjem izvoza, skrajnim varčevanjem z devizami in kar najbolj smotrnimi nakupi surovin za posamezne dejavnosti (se pravi z dogovori o prenosu deviznih pravic), nikakor ne nazadnje s spremembo omenjenega ukrepa Zveznega izvršnega sveta. Nujno je, tako sodijo v gospodarstvu, pa v SISEOT ter v gospodarski zbornici, da ZIS ponovno razpravlja o pogojih za določitev »kvartalne pozicije« ter da se za višino uvoza v posameznem četrtletju odločajo v vsaki republiki zase, seveda v skladu z določili zakona o projekciji plačilne bilance Jugoslavije. Samo s tako »sproščenimi« rokami bo gospodarstvo lahko še naprej urejalo tokove ekonomskih odnosov s tujino s samoupravnim sporazumevanjem.

Boris Rugelj

GOSPODARSKI KOMENTAR

Ni cilj omejevanje ali zapiranje

Za vsako vožnjo veljajo pravila, temeljna pravila — za vozilo in za način vožnje. Cilje ter težnje naše stabilizacijske vožnje smo opredelili in sprejeli; kdo vse mora voziti po tej cesti, je prav tako popolnoma jasno.

Kaže pa, da še vedno nočemo čisto pravilno razumeti, kako opremljeni vozovi se sploh lahko kosajo v tej dirki in kaj je tista nujna »oprema«, ki zagotavlja, da bodo sploh pripeljali do cilja in tako prispevali k skupnemu uspehu, torej dobremu rezultatu etape.

Povsem logično se zdi, da bo avtomobil, ki mu manjka eno kolo, s pol praznim rezervoarjem za gorivo, težko pripeljalo do cilja, pa naj bo njegov voznik še takšen strokovnjak ali umetnik.

Če bo v razmajanem vozilu z največjo brzino pripeljal v ovinek, so posledice znane. Najmanj, kar se lahko zgodi, je padec s ceste. Toda tudi teh najmilejših in najmanj tragičnih nesreč si v stabilizacijski vožnji ne smemo dovoliti. Najprej zato ne, ker bomo dosegli boljši skupni uspeh le takrat, ko bo na cilj pripeljalo kar največ vozil, drugič pa zato ne, ker ni bistvo celotne vožnje samo v tem, da pot nekako prebrodiš. V »zakon« smo zapisali, da se bomo za pot najboljše pripravili, racionalno peljali... Pravila pa velevajo tudi to, da si bomo na startu ali med vožnjo pomagali.

Med stabilizacijska določila smo med prvimi zapisali omejevanje uvoza. Žal pa se — v skupnem seštevku in v končni posledici — skoraj največ pogovarjamo o manjšem uvozu surovin in reprodukcijskega materiala, si drug preko drugega dokazujemo, kaj je pomembnejše in potrebnejše, mnogokrat pa v teh primerih tudi nočemo pogledati kaj dosti daleč čez svoj plot. Kjer le moremo, v dokazovanju svojega prav kar največkrat uporabimo besedo stabilizacija, v vseh odtenkih in tonih. Vendar pa gospodarsko uravnovešenje ni niti preprosto omejevanje, še manj pa ustavljanje, zapiranje. Prav pri uvozu surovin in reprodukcijskega materiala bi se morali tega najbolj zavedati. Cilja ne bomo dosegli, če ne bomo zagotovili goriva tistim, ki sami, samo s svojim delom, ne ustvarijo toliko, da bi si ga »kupili«.

»Uvozne pravice« ne bodo več tema leta ali polletja. Postale bodo teme tedna ali celo dneva v marsikateri organizaciji združenega dela, če se bomo o pravici do teh pravic še naprej bolj pogovarjali kot pa dogovarjali. Le malokatera organizacija lahko ta prizadevanja mirno opazuje z roba odra, kljub temu pa so doslej le redke brez maske na obrazu stopile na odprto sceno in dialoge v dejanju dogovarjanje in sporazumevanje, skupno ustvarjanje ter delitev (dinarskega in deviznega) dohodka zaključile tako, kot je še vedno v programskem besedilu predvideno. Poskusi so, toda to je še vedno premalo, predvsem pa prepočasi in v prekratkih verigah. Slovenske železarne so na primer prav te dni odločneje stopile na sceno. Dogovarjanje je torej steklo na enem naših gospodarsko zelo pomembnih področij. Prav bi bilo, in to je tudi dolžnost vseh, da se o uvozu začnejo dogovarjati po črki družbenopolitičnih stališč in smernic ter zakonskih členov. Toda ti dogovori ne smejo biti preprosto resnice, kot je ena in ena dve. Iz vsakega od njih mora veti spoznanje in prepričanje, da so največja stabilizacijska naloga prav prizadevanja za uveljavitev takšnih rešitev, ki bodo zagotovila večjo in kakovostnejšo proizvodnjo. Pa naj gre tu za domače ali (če teh nimamo oziroma ne dovolj) uvožene surovine. In če ne gre drugače, si pred dogovorom ponovimo vsak dan nekajkrat: stabilizacija ni brezglavo omejevanje zaradi omejevanja.

Miša Sovdat

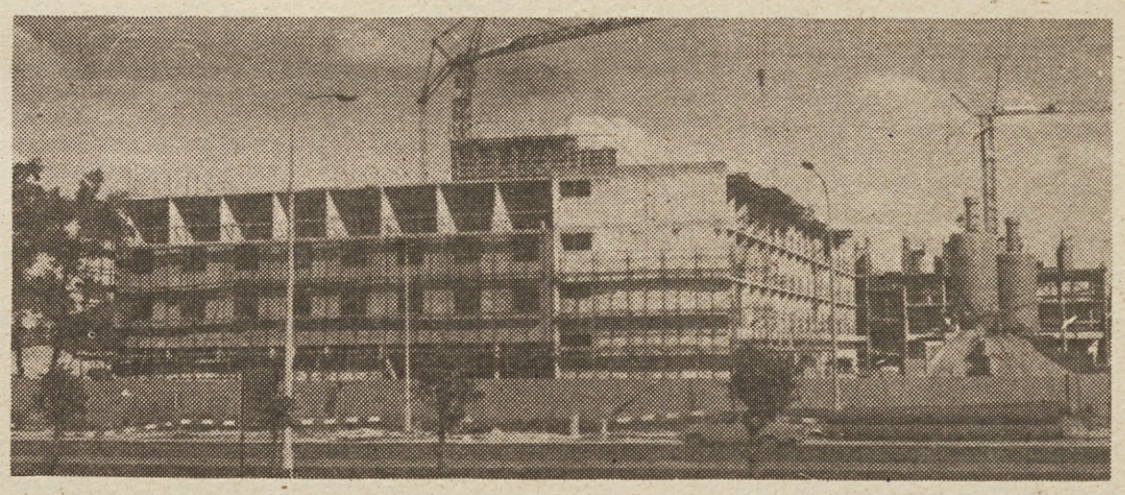

Varšavski hotel Vera, ki ga Pionir gradi na poti od središča mesta proti letališču.

Novomeški Pionir gradi že drugi hotel na Poljskem

Uspešni tudi v tujini

»V teh dneh dokončujemo naš drugi hotel na Poljskem, prvega smo zgradili leta 1974 v Zakopanih. To je znani zakopanski hotel Kasprowy, o katerem pravijo, da je še vedno najlepši hotel na Poljskem. V teh dneh pa dokončujemo hotel Vera, ki ima 306 sob,« pravi pomočnik glavnega direktorja DO Pionir Stojan Horvat.

Trenutno razen na Poljskem gradimo tudi v Libiji. Naš cilj je, da bi imeli v tujini zasedenih 15 odstotkov svojih kapacitet. Pionir je svojo uspešno pot na mednarodno tržišče začel prav s hotelom Kasprowy v Zakopanih. Izkušnje nam kažejo, da ni dobro na tujem trgu delati predolge odmore. Zunanji trg zahteva nenehno prisotnost. Zato se bomo tudi naprej skušali obdržati tako na poljskem tako tudi na libijskem tržišču.

Investitor varšavskega hotela Vera je centralna turistična organizacija Orbis. Z naše strani nosi največji delež naša krška tozd, ki sodeluje v celotnem poslu z okoli 75 odstotki. Na Poljskem sodelujemo tudi s celo vrsto jugoslovanskih kooperantov med drugim z Bitasom iz Sarajeva, Konstruktorjem iz Maribora, Plastikoparket iz Zagreba, Bojaplast iz Pulja, SOP iz Krškega itd. Vrednost celotne gradnje je 8 milijonov dolarjev; dela projektivnega biroja in inženiringa so vredna 3,85 milijona dolarjev, ostalo so čista gradbena dela.

Hotel smo pričeli graditi v začetku lanskega leta, danes so dela praktično že zaključena, pravi dipl inž. Stojan Horvat. Poljski partner je zahteval spremembo namembnosti objekta, tako bo v sklopu hotela tudi šolski center za gostinstvo. Seveda ima hotel vse, kar sodi v kategorijo hotelov visoke B kategorije. Projektant objekta je dipl inž. Jože Mlakar, ki se v zadnjem času uveljavlja v Pionirju kot izredno uspešen ustvarjalec. V Varšavi smo gradili izključno z našo delovno silo. Tako smo imeli v konici del 100 ljudi, pred dograditvijo pa okoli 35. Gradili smo tudi z jugoslovanskim gradbenim materialom in zopet uveljavili dober sloves slovenskega gradbeništva, je ob koncu dejal dipl inž. Stojan Horvat.

Ivan Krasko

Sladkorna pesa si s težavo utira pot

Čeprav je zagotovljena odkupna cena sladkorne pese dokaj ugodna — pridelovalci bodo dobili po dinar za kilogram — se ljudje le s težavo odločajo svojo zemljo zasaditi s to, pri nas novo kmetijsko kulturo. V, denimo, mariborski regiji so v družbenem sektorju pripravljeni zasaditi s sladkorno peso 1.451 hektarjev ali 78 odstotkov načrtovanih njiv, zasebniki pa v kooperaciji le 255 ha ali 18 % planiranih. Nič kaj boljša ni tudi podoba iz Pomurja: po doslej zbranih podatkih predstavljajo predvidene površine na družbenem sektorju in doslej sklenjene pogodbe z zasebniki le 39,8 odstotka plana. Ker pa je podpisovanje pogodb v teh dneh v polnem teku, načrtovalci predvidevajo, da bodo pridelovalci v tej regiji izpolnili svoje letošnje obveznosti 60 do 70-odstotno.

Kaj je vzrok temu zaostajanju? Ugotavljajo, da je cena sladkorne pese še vedno prenizka in le, če bi bil skupni iztržek tolikšen, kot je pri koruzi, bi postala zanimiva za pridelovalce. Pospešiti bi morali tudi melioracije, komasacije in poapnenje domale vseh površin, da bi sladkorna pesa bolje uspevala, kazalo pa bi se dogovoriti tudi o združevanju zemljišč, ki so doslej v vseh občinah maksimalno razdrobljena. Za vse to bi bilo treba pojacati tudi pospeševalne službe.

D. K.

Kulturna vzgoja

Dolgoročne naložbe

Sindikati so vedno delali na področju kulture in izobraževanja, je dejal predsednik Hafner lani, ko so na seji republiškega sveta govorili o lastnih in skupnih političnih nalogah v uresničevanju družbenih smotrov usmerjenega izobraževanja. Bilo je tu govora o bitki za novo kulturno zavest, o nadaljnjem motiviranju delavcev, da bi presegali staro miselnost, ko sta gospodarstvo in šolstvo stala vsak na svojem bregu, vsak na svojem bregu izobrazba za delo »in ona druga«; bilo je govora o bitki za preseganje ozke miselnosti, stare in na novo poživljene, ki odklanja iz svoje zavesti vse, kar ni strogo povezano s funkcionalnim izobraževanjem za delo. Sindikati so se do skupne vzgojnoizobraževalne osnove na začetku usmerjenega srednjega izobraževanja opredeljevali kot do razrednega vprašanja, saj gre za pravice do večje splošne izobrazbe vseh prihodnjih mladih generacij v celoti, sodobno pojmovanje splošne izobrazbe, ki vključuje poleg družboslovno-ekonomske, naravoslovno-matematične, proizvodno-tehniške vzgoje in izobraževanja tudi splošnokulturno oziroma kulturno in umetnostno vzgojo. Vzgoja in izobraževanje prihodnjih generacij delavcev in samoupravljavcev vključuje poleg večjega znanja za delo in samoupravljanje tudi vse tisto, kar naj oblikuje odnos do dela, do razpolaganja z novonastalo vrednostjo, pa tudi do vsakršnega človekovega ustvarjanja.

Bitka za novo kulturno zavest delavcev v socialistični samoupravni družbi je nekaj, kar mora neizprosno vsebovati vsak naš dan. Žal pa vedno ni tako, saj hodimo pogosto molče mimo tistih, ki še v marsikaterem delovnem kolektivu ozkosrčno razmišljajo o tem, ali je taka »široka« izobrazba in vzgoja res potrebna denimo vsakemu zidarju ali avtomehaniku. Na take »pomisleke« kot da ne znamo odgovarjati z dejstvi: po vojni so zrastle številne generacije mladih delavcev, ki so se izšolali zgolj za ozek poklic, ob tem pa so bili prikrajšani — se tega zavedali ali ne — za polnejši start v življenje. Ne znamo opozoriti na dejstvo, da smo te generacije delavcev na tak način »ozkega praktičnega« izobraževanja potisnili v zaključen krog fizičnih delavcev in jim zaprli ne le pot do nadaljnjega izobraževanja, marveč s skrajno omejeno splošno izobrazbo tudi sicer utesnili njihovo življenjsko ustvarjalnost.

Višja kulturna raven prihodnjih generacij vseh učencev srednjega usmerjenega izobraževanja, to je zato tista dolgoročno začrtana družbena naložba, o kateri velja nekoliko bolj konkretno razmišljati tudi zdaj, v času priprav na sindikalni kulturni plenum. Poti razmišljanja pa so seveda različne: sindikati bi nemara morali spodbujati dogovore o tem, kako se bodo kadrovske šole za kulturne delavce programsko organizirale, da bi poklicni kulturni delavci in kolektivi kar največ doprinesli h kulturni in umetnostni vzgoji mladih v usmerjenem izobraževanju; ali, kako se bodo teh nalog lotevali učitelji in učiteljski kolektivi, da kulturna vzgoja ne bi znova med mladimi bila sprejeta kot »šolska prisila«; kako se bodo teh nalog lotevala kulturna društva, ki naj bi si s sodelovanjem v kulturni vzgoji na šolah vzgajala svoj potencialni podmladek.

Sonja Gašperšič

»Kulturni plenum slovenskih sindikatov«

Sredi delovnih priprav

Na posvetu v Ljubljani so ugotavljali tudi slabo organiziranost v Ljubljani

Da bi ocenili uspešnost svoje dosedanje kulturne politike, prisotnost kulture v združenem delu in združenega dela v kulturi, da bi izmerili svoj delež v sedanjem kulturnem utripu in začrtali svoje naloge za nadaljnji razvoj, se bo republiški svet Zveze sindikatov Slovenije sestal na »kulturnem plenumu slovenskih sindikatov« predvidoma v drugi polovici aprila letos.

Priprave nanj so se začele v svetu za izobraževanje in kulturo RS ZSS in v izvršnem odboru RO sindikata delavcev v kulturi. Rezultat tehtne razprave in dela delovne skupine je osnutek temeljnega gradiva z naslovom »Delavci organizirani v Zvezi sindikatov Slovenije v dosedanjem uveljavljanju in nadaljnjem razvoju samoupravne socialistične kulture«. Gradivo zajema izhodišča, doslej prehojeno pot, organiziranost in usposobljenost sindikatov za področje kulture, svobodno menjavo dela, samoupravno organiziranost organizacij združenega dela s področja kulture, vlogo in položaj samostojnih umetnikov in osnove za akcijski dogovor.

Sodeč, da je gradivo dovolj dobra osnova za razpravo v osnovnih organizacijah sindikatov v organizacijah združenega dela, v strokovno političnih telesih za kulturo pri občinskih svetih ZSS, v občinskih Zvezah kulturnih organizacij, smo sklicali območna posvetovanja s predstavniki le-teh in z dejavnejšimi organizatorji kulture v nekaterih organizacijah združenega dela.

Doslej so bila posvetovanja v Mariboru za podravsko in koroško območje, v Celju za celjsko in zasavsko območje, v Lipici za severnoprimorsko, notranjsko in obalno-kraško območje, v Krškem za posavsko in dolenjsko območje, v Ljubljani za mesto in območje Ljubljane in v Kranju za gorenjsko območje. Posvetovanje za pomursko območje bo predvidoma do konca marca.

Udeležba je bila od primera do primera različna, pa vendar v celoti slaba. Ocena velja predvsem za udeležbo predstavnikov občinskih svetov ZSS.

Povsem drugačna ocena velja razpravljavcem in vsebinskim prispevkom na posvetovanjih, saj so bili skoraj brez izjeme dobri, vsebinsko bogati, stvarni in preverjeni z izkušnjami in delom.

Za razpravo je bila značilna zavzetost za nadaljevanje živega kulturnega gibanja in kulturnega preporoda, ki smo mu po ocenah mnogih razpravljavcev priče že nekaj let. Mnogi menijo, da akcije (kulturna akcija iz leta 1971, akcija Človek-delo-kultura, sindikalni kulturni plenum leta 1976) že postajajo trajno gibanje, ki se uresničuje v mnogih delovnih in bivanjskih okoljih.

Razprava je tudi nakazala potrebo po še dejavnejši skupni akciji, ki naj pripomore k temu, da se hitreje izognemo v preteklosti ponavljajoči se nevarnosti, ko smo zaradi tekočih družbenoekonomskih težav najprej odrekli večjo skrb kulturnemu in duhovnemu življenju.

Znova in tudi že z mnogimi primeri iz življenja in dela je bilo potrjeno spoznanje, da je razvoj samoupravne družbe in pot osvobajanja dela in človeka enovit kulturni, socialni, ekonomski in politični proces. Prav zato se moramo v sindikatih znova in trajno zavezati za obsežno kulturno akcijo v združenem delu, zavedajoč se, da je prava razsežnost kulture v razvijanju ustvarjalnih sposobnosti v procesu reprodukcije samoupravnih odnosov.

Na dosedanjih posvetovanjih je bila v celoti potrjena optimistična ocena, ki pomeni bistven kakovostni korak v uveljavljanju samoupravnih vrednot v medsebojnih odnosih — vrednote, ki pogojujejo vse bolj razvito potrebo po svobodni izbiri dejavnosti, ustvarjalnosti in potrebo po aktivnem združevanju. Iskanje duhovnih vrednot, preverjanje lastnih duhovnih in ustvarjalnih možnosti pa nam že postaja polagoma alternativa zgolj materialnim vrednotam, ki so nam doslej nenehno oblikovale način življenja.

Kar na treh posvetih je bilo izrečeno mnenje (kot rezultat opazovanja), češ, da se v mnogih delovnih kolektivih, kjer ni razvitega kulturnega življenja, slabšajo medsebojni odnosi, organiziranost dela, odnos do dela, do sredstev in do delovnega okolja, kar kliče po znanstvenem preverjanju, saj odpira temeljne probleme in dileme sodobne kulturne politike. In še in še. Posvetovanja so razprla zelo široko pahljačo problemov, vprašanj, dilem, predlogov, pohval in graje.

Govorili smo o neskladju med republiškim in občinskim kulturnim dinarjem, o kulturnih ustanovah nacionalnega pomena, o potrebah po smiselnem in smotrnem združevanju v kulturi, o izjemno slabi organizaciji dela v kulturnih ustanovah, o tem, da Slovenci nimamo študijskega interdisciplinarnega teama za kulturo, o planiranju v kulturi kot sestavini rednega planiranja, o stabilizacijskih ukrepih s področja kulture, ki so včasih tudi zoper kulturo in zoper stabilizacijo, o naši slabi organiziranosti v Ljubljani, o pomanjkanju afinitete do kulture v mnogih vodstvih družbenopolitičnih organizacij, o kadrih in spet o kadrih...

Kaže, da kadri le sodijo med ključna vprašanja in v stečišče uspešnosti in neuspešnosti, želja in potreb, upov in načrtov. In skupna misel: kjer so usposobljeni organizatorji kulture in dejavni odnos vodstev v družbenopolitičnih organizacijah in poslovodnih organih, je doseženo »kadrovsko sozvočje« in rezultati so kmalu vidni.

Zlasti je na posvetovanjih zelo pogosto in glasno bila poudarjena potreba po še hitrejšem in rednejšem usposabljanju delegatov in delegacij za SIS kulture in usposabljanju in izobraževanju organizatorjev kulture.

Delovanju delegatov in delegacij v SIS s področja kulture je na posvetovanjih bilo posvečeno manj pozornosti; posamezne razprave pa kažejo, da tudi premalo dejavne skrbi v praksi. Samoupravne odločitve so prepogosto samodejne z odločnim pomanjkanjem kritičnega preverjanja in soočanja z našimi resničnimi potrebami.

Vsebinska priprava na »kulturni plenum slovenskih sindikatov« se odslej seli v občinske svete ZSS, v konference in osnovne organizacije sindikatov.

Zbrana mnenja, predloge in stališča pa bosta v novem gradivu pred sejo RS ZSS obravnavala še svet za izobraževanje in kulturo RS ZSS in predsedstvo RS ZSS.

Izhodišča za akcijo sindikatov na področju kulture bodo tako utemeljena in dogovorjena. Naloge bodo obvezujoče — pot bo torej znana, pa tudi tisti, ki jo bomo prehodili.

Doro Hvalica

Knjižna novost: dr. Miroslav Stiplovšek, Razmah strokovnega — sindikalnega gibanja na Slovenskem 1918—1922

Velik dosežek v proučevanju zgodovine delavskega gibanja

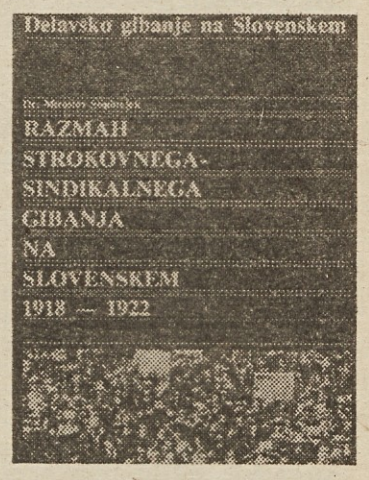

Ta knjiga izpolnjuje veliko vrzel v našem zgodovinopisju, na področju zgodovine delavskega gibanja in revolucionarnih sindikatov pa še prav posebej. Univerzitetni profesor dr. Miroslav Stiplovšek je s to knjigo zadovoljil veliko potrebo naše politične in znanstvene javnosti po celovitem prikazu sindikalnega gibanja v Sloveniji v njegovem največjem razmahu. Avtor se je lotil tega dela z vso znanstveno natančnostjo in obdelal problem zelo kompleksno. Njegov koncept prikazovanja razmaha sindikalnega gibanja na Slovenskem od 1918 do 1922 izhaja iz potrebe razčlenitve političnih, gospodarskih in socialnih razmer na Slovenskem v obravnavanem času in s primerjavo teh razmer v jugoslovanskem prostoru. Osrednje mesto raziskave predstavlja revolucionarno sindikalno gibanje in komunistične sindikalne organizacije. Avtor se je zavedal, da tega ne bi mogel dobro opraviti, če ne bi ob tem obdelal komunističnih sindikatov v vsej Jugoslaviji, da bi tako prikazal posebnosti razvoja sindikalnega gibanja v Sloveniji.

Monografija prikazuje razvoj revolucionarnega gibanja z vidika sindikalnega delovanja, vendar na osnovi globokega poznavanja vseh odnosov okolja, v katerem je delovalo, zato podaja objektivno sliko tako sindikalnih organizacij v Sloveniji in njihovo povezavo z revolucionarnim sindikalnim gibanjem v vsej Jugoslaviji, kakor tudi znanstveno razlago njegovih raznovrstnih prizadevanj za izboljšanje položaja delavskega razreda in točno oceno uspehov njegove akcije v družbenopolitičnem življenju.

Razvoj sindikalnega gibanja na Slovenskem nosi pečat specifičnih pogojev, v katerih se je razvijalo do ustanovitve stare Jugoslavije in je vplivalo tudi na nadaljnji razvoj revolucionarnega delavskega gibanja tudi še po ustanovitvi nove države. Vse te elemente je avtor obdelal v prvem delu monografije, kjer je pregledno popisal začetke slovenskega sindikalnega gibanja in razvoj do konca prve svetovne vojne.

Po ustanovitvi jugoslovanske države je bila ena temeljnih nalog združitev sindikalnih organizacij na Slovenskem v enotno revolucionarno sindikalno gibanje v vsej Jugoslaviji. Temu problemu je avtor namenil vso pozornost. Obdelal je razvoj revolucionarnega delavskega gibanja ob koncu prve svetovne vojne v razmerah njenih strahotnih posledic in ustanovitve kraljevine SRS. Prikazal je neomejeno izkoriščanje delavskega razreda — izmučenega in izčrpanega v letih pomanjkanja — neznosne življenjske razmere in stalno zniževanje življenjskega standarda po eni strani in razredno osveščanje delavstva pod vplivom oktobrske revolucije in revolucionarnega vrenja po drugi strani. Obdelal je neurejene gospodarske in politične razmere, ki so vplivale na položaj delavskega razreda v Sloveniji in v vsej Jugoslaviji. Tudi vplivu mednarodnega revolucionarnega gibanja na razvoj sindikatov v Sloveniji in v Jugoslaviji je namenil potrebno pozornost.

Sindikalno gibanje v Sloveniji je obravnaval v povezavi z ustanovitvijo in razvojem komunistične partije Jugoslavije.

Razen razvoja sindikalnih organizacij v Sloveniji, kjer imajo osrednjo vlogo komunistične sindikalne organizacije, je obdelal njihovo delovanje na vsem širšem področju. Zelo izčrpno in kompleksno pa je avtor opisal stavkovno gibanje, ki je bilo v tem revolucionarnem obdobju zelo močno. Zlasti pozorno je obravnaval stavke političnega značaja, splošne stavke in stavke, ki so bile povezane z delavskim gibanjem v vsej Jugoslaviji in z mednarodnim delavskim gibanjem.

Ta knjiga pomeni velik dosežek v proučevanju zgodovine delavskega gibanja, zlasti v proučevanju zgodovine komunističnih sindikatov v Sloveniji in njihovi vlogi v vsej Jugoslaviji. Prikazuje posebnosti razvoja revolucionarnega gibanja sindikata v Sloveniji.

Dr. France Kresal

V vevški papirnici si športna rekreacija utira nova pota

Že več kot 35 % aktivnih!

Že ob koncu lanskega leta so nam marljivi športni delavci v vevški papirnici pripovedovali, da so na področju množične športne rekreacije zaposlenih napravili veliko več kot leta 1978, vendar še vedno manj kot so sprva načrtovali. Po besedah poklicnega organizatorja športne rekreacije Srečka Andriča, niso še uspeli pritegniti k sodelovanju najširšega kroga delavcev. Organizirali so premalo akcij za starejše člane kolektiva, za delavke pa praktično nobene. Nekaj akcij so pripravili bolj ali manj kampanjsko, nekaterih niso organizirali tako kot bi morali in podobno.

»Na osnovi lanskih rezultatov ugotavljamo«, nadaljuje Srečko Andrič, »da vlada med našimi delavci za akcije na področju množične športne rekreacije vedno večje zanimanje. Zato je naša naloga, da v prihodnje bolj prisluhnemo njihovim potrebam in željam in da v veliko večji meri kot doslej izkoristimo objekte v športnem parku Slavije in drugod«.

Kljub precej kritični oceni svojega dela pri aktivnem preživljanju prostega časa zaposlenih, pa so lahko v več kot 1000-članskem kolektivu vevških papirničarjev zadovoljni z dosežki v letu 1979. Predvsem je razveseljiv podatek, da se ta čas redno ukvarja z rekreacijo že skoraj 35 odstotkov vseh zaposlenih, medtem ko je še pred letom dni prihajalo vsak teden na športne terene samo od 15 do 20 odstotkov delavcev.

»Vprašali se boste, kje in kako?« si kar sam zastavlja vprašanje Srečko Andrič. Odgovor je tako rekoč na dlani. Samo na umetnem drsališču v Zalogu se vsak teden zbere kakih 130 papirničarjev, 60 do 70 jih redno obiskuje vadbene ure v telovadnicah, 130 delavcev se je lani udeležilo trimskih kolesarskih akcij in še bi lahko naštevali. Več kot zadovoljni so lahko tudi z dosežki na tekmovalnem področju, saj so športniki vevške papirnice lani tekmovali skoraj po vsej Sloveniji, bili pa so tudi prireditelji in odlični gostitelji osrednje vsakoletne športne manifestacije slovenskih papirničarjev. Skratka, izkazali so se v tekmovalnem in organizacijskem pogledu.

Srečko Andrič: »Naše ekipe so nastopile na prvenstvih vevške papirnice, na občinskih, mestnih in republiških trimskih tekmovanjih, in sicer v kegljanju, malem nogometu, namiznem tenisu, košarki, smučanju in v teku na smučeh. Z njihovimi rezultati smo zadovoljni, želeli bi, da bi tudi v letošnjem letu dosegli vsaj približno takšne uspehe, če ne boljše. Nadvse ponosni pa smo na novo avtomatsko strelišče v športnem parku Slavije. Objekt, na katerega so naši krajani, najbolj pa prizadevni člani strelske družine »Bine Grajzer« čakali tri desetletja, je eden najlepših v Sloveniji in nima samo velikega športno-rekreativnega pomena, pač pa je pomemben tudi s stališča splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite. Vevški strelci trenutno zaključujejo tudi dela pri gradnji zunanjega strelišča za malokalibrsko puško na 50 metrov in s pištolo na 15 do 25 metrov. Pri gradnji so jim največ pomagali GP Gradis, kolektiv naše delovne organizacije in ZTKO občine Moste-Polje. Velik delež po svojih močeh so prispevali tudi člani strelske družine »Bine Grajzer«, ki so opravili več kot 2100 prostovoljnih delovnih ur«.

Kako veliko zanimanje vlada za rekreativno streljanje med krajani in delavci na Vevčah in bližnji okolici, bržkone najbolj zgovorno dokazuje vedno večji obisk na strelišču. Ne samo, da se je občutno povečalo število članov domače strelske družine, marveč se z redno vadbo ukvarja vedno več članov okoliških delovnih organizacij in šolarjev. Če pa vzamemo »pod drobnogled« športnike iz vevške papirnice, potem si upamo mirne duše trditi, da je postalo streljanje v zadnjih mesecih, poleg smučanja in drsanja pozimi ter plavanja, tenisa in ostalih panog med poletnimi meseci, ena najbolj mikavnih oblik aktivnega preživljanja njihovega prostega časa. Skrb za množičnost pa slej ko prej ostaja imperativ dela marljivih športnih delavcev v tej delovni organizaciji v ljubljanski občini Moste-Polje.

Ivo Virnik

Na snegu 241 delavcev sozd Mercator

Igre v duhu stabilizacije

Letošnjo zimsko sezono je Koordinacijski odbor za rekreacijo in šport (KORŠ) sozda Mercator zaključil z uspelo organizacijo zimske Mercatoriade, tretje po vrsti. Spodbudno in pohvale vredno je, da je tudi KORŠ pokazal posluh za stabilizacijska prizadevanja in za Mercatoriado porabil minimalna sredstva, le 55.000 dinarjev.

Prireditve, ki ~~poleg~~ k rekreacijskemu in športnemu udejstvovanju delavcev sozda Mercator veliko pripomore tudi k medsebojnemu sporazumevanju in krepitvi poslovnih odnosov, se je v idealnem vremenu udeležilo 241 tekmovalk in tekmovalcev iz 21 delovnih organizacij, tozdov ter delovnih skupnosti iz Slovenije in Hrvatske. Po tehnični plati je pri organizaciji sodeloval ljubljanski smučarski klub Krim.

KORŠ bo letos, v drugem letu svojega obstoja, med obsežnejšimi akcijami sodeloval pri organizaciji Pohoda obžici okupirane Ljubljane, kolesarske trim akcije, planinskih izletov in podobnih rekreacijskih in športnih prireditev.

Rezultati veleslaloma:

Ženske (do 30 let): 1. Polona Kogovšek (M-Emba) 35:52, 2. Maruša Škerl (DSSS SOZD) 36:19, 3. Majda Lešnik (M-Slovenija sadje) 38:85; **ženske B (31—40 let):** 1. Zora Zrilič (M-Contal) 40:26, 2. Sonja Dolinšek (M-Slovenija sadje) 43:24, 3. Zinka Gospodarič (M-Nanos, DSSS) 48:94; **ženske C (nad 40 let):** 1. Sonja Mencej (M-Contal) 41:33, 2. Stanka Pečarič (M-Contal) 42:04,3. Marija Grosman (M-Slovenija sadje) 42:53;

Moški A (do 30 let): 1. Janez Mrak (M-HG, TOZD Kavarna Evropa) 47:41, 2. Zdenko Borič (M-Rožnik) 47:59, 3. Pavel Maček (M-Velepreskrba, TOZD Grosist) 48:27; **moški B (31—40 let):** 1. Tugo Marinček (DSSS SOZD) 46:67, 2. Peter Škerlavaj (M-Velepreskrba, TOZD Investa) 47:95, 3. Rafko Kranjc (M-Agrokombinat Krško) 49:62; **moški C (41—50 let):** 1. Anton Košir (M-Rožnik) 43:95, 2. Peter Pušlar (M-Rožnik) 46:55, 3. Dušan Arko (M-Nanos, DSSS) 49:29; **moški D (nad 50 let):** 1. Sergej Paternost (M-Nanos, DSSS) 38:04, 2. Ivan Jakopec (M-Slovenija sadje) 39:07, 3. Jože Škulj (M-Slovenija Sadje) 43:19;

Ekipno moški: 1. M-Rožnik, 2. M-Velepreskrba, TOZD Investa, 3. M-Slovenija sadje; **ekipno ženske:** 1. M-Contal, 2. M-Slovenija sadje, 3. M-Emba; **mešane ekipe:** 1. M-Nanos, DSSS, 2. M-Rožnik, 3. DSSS SOZD Mercator.

Rezultati tekov:

ženske B (nad 30 let): 1. Stanka Prezelj 9,37:30, 2. Milena Logar 10,02:63, 3. Ida Primožič 10,25:15 (vse M-Rožnik); **Moški A (do 35 let):** 1. Franc Rožič (M-Nanos) 15,03:44, 2. Stane Gregorčič (M-Sadje železnjava) 15,20:57, 3. Franc Kotar (M-Agrokombinat Krško) 15,40:41; **moški B (nad 35 let):** 1. Franc Štular (M-Rožnik) 15,38:11, 2. Dušan Dvoršek (M-Slovenija sadje) 17,06:68, 3. Stane Šega (M-Velepreskrba, TOZD Trgopromet Kočevje) 20,30:33.

Matjaž Marinček

Na tretji zimski Mercatoriadi so se predstavniki delovnih kolektivov pomerili tudi v smučarskih tekih. Med mlajšimi je bil najhitrejši Franc Rožič, v kategoriji nad 35 let pa Franc Štular. Fotografija: Matjaž Marinček.

V spomin na veliko stavko železničarjev pred 60. leti

Planinski pohod v organizaciji PD Železničar

12. aprila 1980 organizira Planinsko društvo »Železničar« iz Ljubljane planinski pohod v počastitev 60-letnice železničarske stavke in drugih jubilejev revolucionarne borbe delavskega razreda. Da bi se pohoda lahko udeležilo čimveč ljudi, bo pohod v dveh inačicah: ob petih zjutraj bo začetek pohoda na 60 kilometrov, ob osmih pa na 35 kilometrov. Start in cilj obeh pohodov bosta pred zgradbo Železniškega gospodarstva na Pražakovi ulici v Ljubljani. Pot bo potekala od Pražakove preko Bežigrada, Črnuč, na Rašico in nazaj po krajši inačici, po daljši pa z Rašice še čez Mengeš, Repnje, Smlednik, Stanežiče, Koseze, Cankarjev vrh, Halo Tivoli spet na Pražakovo. V več krajih na poti bodo na voljo topli napitki. Na obeh poteh bo še nekaj tajnih kontrolnih točk, katerih žigi bodo veljali za pridobitev spominske značke.

Prijave sprejema PD Železničar v Ljubljani, Pražakova ulica

Koliko damo oziroma ne damo Slovenci za rekreacijsko smučanje (VIII.)

Seje eden, žanjejo vsi!

Ker imamo v Sloveniji premalo smučarskih žičnic in precej premalo kilometrov smučarskih prog oziroma urejenih smučarskih površin, odhajajo pač smučanja željni Slovenci v tujino, kjer je vsega omenjenega dovolj, več kot dovolj tudi za množice smučarjev iz zamejstva. Doma je žičnic premalo. In, čeprav to ugotavljamo že vrsto let, se še vedno nismo zdramili. Ugotavljamo, iščemo vzroke, negodujemo, iščemo primerjave z zamejstvom, na veliko kritiziramo, v večini primerov kar žičničarje, ker so nam pač najbolj pri roki, vendar — ne ukrenemo ničesar! Vidimo napake, vemo kje bi bilo potrebno zagrabiti, pa nič! Vsaj videti ni, da bi se kaj spremenilo, da se obeta slovenskim smučarjem že prihodnjo zimo več veselja na domačih smučarskih terenih.

O vsem tem tudi teče to pot beseda z Radom Lipičarjem, republiškim podsekretarjem v republiškem komiteju za tržišče in splošne gospodarske zadeve. Med drugim ga pobaramo, koga bi kazalo po tolikšnem cincanju in odlašanju s sistemsko izgradnjo smučarskih žičnic v Sloveniji končno postaviti na zatožno klop? Saj za vse skupaj vendarle nekdo odgovarja! Je možno tudi, da nihče?

»Problem je zelo celovit, zato ni tako zelo preprosto identificirati oziroma prepoznati obdolženca...,« meni Rado Lipičar. »Mislim, da ni bistveno vprašanje, kot mnogi zatrjujejo, kam sodijo žičnice, k cestam, železnici, turizmu, prometu ali kam drugam. Sam sicer zagovarjam, da so prometna sredstva pod streho prometa, kar je še najbolj logično, vendar, kot sem poudaril, v tem primeru to ni bistveno vprašanje. Problem je drugje. Večina smo si edini v tem, da predstavljajo smučarske žičnice nujno potrebni sestavni del turistične infrastrukture. Zatakne pa se pri vprašanju — čigave infrastrukture? So denimo žičnice Kranjske gore infrastruktura kranjskogorskega turizma, gorenjskega, slovenskega turizma? No, v odgovoru na to vprašanje si še nismo povsem edini. Vsi pa soglašamo s tem, da so žičnice zaradi turistov, da si ne moremo predstavljati zimsko-športnega centra brez žičnic. Uporabniki smučarskih žičnic niso le smučarji, temveč posredno vsi tisti, ki imajo od njih, naj poudarim: od žičnic (!) koristi. Kdo so to, se seveda natančno ve: trgovina, promet, gostinstvo, kmečki turizem, živilska industrija, del športne industrije, ne navsezadnje kmetijstvo itd., itd. Skratka, ugodnosti od obstoja smučarskih žičnic nimajo le njihovi upravljavci, temveč vrsta gospodarskih panog. In, čim vse to vemo, čim nam je to jasno in vsemu temu ne moremo oporekati, je odgovor na vprašanje, kdo naj bi skrbel za žičnice, toliko bolj preprost...«

Seveda temu ni kaj oporekati. Kljub temu pa žičničarje še vedno silimo v nekaj, kar je nemogoče, kar, po domače povedano, ni pošteno. Silimo jih, da nosijo eno najtežjih bremen potrebne turistične infrastrukture, medtem, ko sadove pobirajo vsi, tudi tisti, ki k setvi niso prispevali niti zrno.

»Kaj storiti? Predvsem prebrati zakon o združenem delu in kar najhitreje ukrepati...,« sodi Drago Lipičar. »Potrebno bi se bilo povezati v smislu poslovnih skupnosti in se skupno dogovarjati o potrebah in potlej o naložbah. Razumljivo bi take poslovne skupnosti dosegle svoj namen, če bi v njih sodelovali vsi, ki imajo neposredno ali posredno opravka s turisti, smučarji, žičnicami. Kdo so to, se ve: od temeljnih organizacij združenega dela, krajevnih skupnosti, samoupravnih interesnih skupnosti, športnih organizacij pa tja do zasebnih gostincev in lastnikov turističnih sob in seveda upravljalcev žičnic samih. Ni kaj, o naložbah skupnega interesa se je potrebno dogovarjati skupaj. Tako delajo tudi zunaj, saj so že davno spoznali, da ne morejo drug brez drugega. V Avstriji denimo odšteje za vsako novo žičnico sleherni hotel, penzion, sleherni privatnik, ki se ukvarja s turizmom na območju, kjer je potrebna nova investicija. Na vsako sobo, na sleherno hišo, ki se ukvarja s kmečkim turizmom, odpade po vnaprej določenem ključu toliko in toliko šilingov. Tako zberejo poslovne skupnosti 50 odstotkov potrebnih sredstev za novo investicijo, za drugo polovico pa se pogovarjajo potlej na banki. Pa pri nas? Žičničarji hodijo v banko le z načrti in seveda — povsem praznimi žepi. Potem se dogovarjajo za dolgoročne kredite, ki so smrt za turizem. Skratka, imamo vse možnosti, da pozabimo na dosedanjo prakso in začnemo delati po novem. Sami pa se moramo odločiti: smo za ali proti?«

Ni kaj, očitno je, da je pri nas še marsikdo proti. Vprašanje je le, koliko časa se bo vsem, ki razmišljajo ozko podjetniško in se upirajo sodelovanju, dosedanja praksa še obrestovala

»Ob tem, ko razmišljamo, kje je izhod za naše žičnice, pa ne bi smeli pozabiti tudi na tako imenovani »drobiž«...,« poudarja Rado Lipičar. »V mislih imam majhne skromne smučarske vlečnice ob robu naselij, vasi, ob šolah, delovnih organizacijah, skratka povsod tam, kjer so primerni smučarski tereni in na leto vsaj kakšen mesec snega. Na take žičnice, ki so lahko precej cenejše od osebnega avtomobila, smo doslej premalo mislili. Z njihovo mrežo pa bi lahko pocenili smučanje, ne bi bilo več visokih stroškov za vožnje na oddaljena smučišča in drugič, razbremenili bi naše smučarske centre, s čimer bi seveda ti kraji veliko pridobili. Turisti bi lahko več smučali, bilo bi manj čakanja, pa več dobre volje...«

Andrej Ulaga

Ob petdesetletnici prve stavke v zasavskih revirjih (julij 1889 — julij 1939) *(II.)*

Prvi veliki boj slovenskega delavstva

Z delovnimi prizadevanji in uspehi bomo najlepše proslavili pomembne obletnice iz zgodovine ZKJ, revolucionarnega delavskega gibanja in naše socialistične graditve v letošnjem letu. Najvidnejše mesto bomo letos namenili obeleževanju obletnic najvidnejših dogodkov iz revolucionarnega delavskega gibanja v času med obema svetovnima vojnama. Delavsko gibanje in oblikovanje razredne zavesti pa se je tudi pri nas pričelo že veliko pred tem obdobjem — konec prejšnjega stoletja kljub temu, da je bila naša ožja domovina naseljena s pretežno kmečkim življem. Toda zasavski revirji so se že takrat odločili za trd in neizprosen boj, organizirani v sindikatih in na čelu s Komunistično partijo Slovenije pa so nekaj desetletij kasneje skupaj z vsemi naprednimi prebivalci Slovenije in Jugoslavije izvojevali ta boj. S ponatisom zapisa »Prvi veliki boj slovenskega delavstva,« ki je leta 1950 izšel v založbi Delavske enotnosti, želimo nekoliko osvetliti spomin na tiste dni.

Podatke o življenskih pogojih slovenskih rudarjev v 19. stoletju je svoj čas zbral Melhior Čobal in nam jih podal v »Naših zapiskih« l. 1914. Tam beremo, da se rudarjem v začetku ni godilo tako slabo; ponudba delovne sile je bila pač zelo omejena. To se je spremenilo, ko so začele pritiskati v rudarska središča množice osiromašenih bajtarjev in gostačev, ki so poprej živeli od prevozništva in domače obrti. Po l. 1875. so začeli podjetniki zniževati rudarjem mezde in jih vse bolj priganjati k napornejšemu delu in k večji proizvodnji. Ob izplačevanju mezd je prihajalo večkrat do izbruhov nezadovoljstva, kadar so delavcem odtrgali veliko globo ali pa na akordu.

»Rudniški ravnatelji«, pripovedujejo Čobal, »so imeli navadno obešati ob pisalnih mizah pasje biče, v miznicah pa so imeli pripravljene samokrese. S pasjimi biči so odpravljali delavce, kadar so se prišli pritožit zaradi nizkih plač. Samokrese pa so imeli pripravljene za tiste delavce, ki so odpovedali delo in odhajali trajno iz službe od 15. do 1. vsakega meseca. Rudarji takrat niso poznali druge reakcije proti surovostim in šikanam, kakor da so odpovedali delo. Kdor pa je imel svojo delavsko knjigo v žepu in denar odštet, je za odhodnico oklofutal svojega predstojnika in mučitelja, celo ravnatelja.

Do večjega nasprotja je prišlo l. 1883. na rudniku Ojstro. Ta rudnik je dotlej pripadal nekemu podjetniku imena Zorko, pod katerim se je delavcem godilo precej boljše kot na sosednjih rudnikih v Trbovljah in Hrastniku. Navedenega leta je Trboveljska premogokopna družba pridobila tudi ojstriški rudnik in vpeljala ravno iste razmere kakor na svojih rudnikih. Takrat je nastal prvi štrajk na Slovenskem (prvi rudarski štrajk ali prvi štrajk industrijskega delavstva, op. pisca), ki je trajal tri dni, a končal brez uspeha. Zatrla ga je politična oblast, ki je priskočila družbi s tridesetimi orožniki na pomoč. Odgnali so celo skupino delavcev kakor roparje v zapor. Nekateri so bili kaznovani na več mesecev zapora.

Stremljenje po večjem dobičku

Trboveljska družba pa, ki je pridobila rudnike v času od 1880. do 1883. leta, se tudi teh izbruhov nezadovoljnosti ni ustrašila ter je stremela po vedno večjem dobičku. Akorde, pogojeno delo je plačevala vedno nižje, delavce je vedno bolj izkoriščala. Delalo se je vsako nedeljo, tako da v njenem rudniškem revirju ni bilo nikake razlike med delavnikom ali praznikom. »Življenje rudarjev je bilo vedno hujše. »Neporočeni rudarji so prebivali v lesenih barakah po 100 skupaj. Kuhali so po trikrat na dan koruzne žgance. Poročenim rudarjem, ki so imeli družine, je tudi teh primanjkovalo. Oblečeni so hodili tako, da bi bila razlika, kakor če bi primerjali sedanjega (l. 1914.) slovenskega rudarja z Macedonci, ki hodijo v naše kraje robotat. L. 1887 do 1889 so bile mezde po večjem po 50 novcev (krajcarjev) na dan. Goldinarja sploh ni nihče zaslužil.« (Naši zapiski XI. 1914, str. 249—251.)

Tako se je tedaj godilo rudarjem v trboveljskem revirju.

Tako je postal trboveljski revir vozel najhujšega družbenega nasprotja na Slovenskem. Tam sta si stala nasproti najmočnejša kapitalistična družba v teh krajih na eni strani in največja množica brezpravnih proletarcev na drugi strani.

Moderni rudniški veleobrat je osredotočil tja odvečne sinove kočarjev in gostačev iz skoraj vseh delov slovenske zemlje ter pritisnil nanje s silnim pritiskom nečloveških ali podčloveških življenskih pogojev.

Nenadoma pa se je upognjeni trup novega človeka — množice zravnal. Namesto sužnja-robota je naenkrat stal tu nekdo drug. Pokazala se je v obrisu postava novega kladivarja — borca za preobrazbo družbenega stanja. Hlapec Jernej je jel terjati svojo pravico!

In godilo se mu je, kakor se godi Hlapcu Jerneju, dokler je — hlapec.

Kako je stavka potekala?

»Slovenski narod« od 24. julija poroča: »V Zagorje in Trbovlje, kjer so delavci ustavili delo, odšel je danes iz Ljubljane jeden bataljon domačega pešpolka.«

»Slovenec« od prihodnjega dne vzklika: »Bog daj, da bi višji gopodje pripoznali opravičene pritožbe ubozih delavcev ter jim dovolili boljši zaslužek, kateri hočejo pošteno zaslužiti.«

»Narod« od istega dne pa poroča, da je družba pripravljena zvišati mezde samo do 10 %. Hkrati piše, da štrajk poteka dosti mirno: »Velikih izgredov še ni bilo. Le ko so žandarmi prijeli iz Nemčije došlega agitatorja Trinkausa, ki je delavce hujskal, hoteli so delavci siloma oprostiti ga, kar se jim pa ni posrečilo.«

Šest dni pozneje je »Narod« to poročilo popravil takole: »Res je, da so v Trbovljah te dni aretirali nekega Nemca... in hotelo se ga je osvoboditi. A ni bilo nobene sile (nasilja). Ljudje so samo skupovali se pred hišo, kjer je bil v zaporu, ter nagovarjali žandarmerijo, naj ga izpusti. Drugega nič.«

Tudi »Slovenec« je najprej objavil brzojavno vest: »Josip Trinkaus, agitator, izročen okrajnemu sodišču v Laškem trgu, je bil iz westfalskega okraja pregnan. « Nekaj dni pozneje pa jo je popravil njegov dopisnik, ki je o Trinkausu ugotovil naslednje: »Došel je na prošnjo svoje žene, katero je v Trbovljah zapustil meseca avgusta 1888., zopet v Trbovlje meseca februarja 1889.... Trinkaus iz Šentjanža v Dvoru služboval je več let pri tukajšnjemu premogokopu in po svojem aktivnem vojaškem službovanju vedno kot zvest in pošten delavec... Ni bil noben agitator pri štrajku, ker on ni za tak posel sposoben. Prvi agitator je bil slab zaslužek rudarjev, drugi pa neolikano obnašanje načelnikov, ki so jih stiskali kakor svoje sužnje.«

Vsiljuje se nam vprašanje, kako je s tem Trinkausom? Ali je bil »iz Nemčije došli agitator« in »Nemec« (»Narod« teh navedb ni nikoli popravil), ali pa ni bil ne agitator, ne Nemec, ampak kratko malo eden od slovenskih »knapov«, ki je bil šel za pol leta v Westfalijo in je bil vprav zato sumljiv, ker je lahko od tam prinesel kake »krive nauke« o štrajkih in še o čem?

Ob petindvajseti obletnici te stavke — l. 1914. — je napisal M. Čobal kratek članek v »Zarjo«, kjer izvemo določno, zakaj so Trinkausa takoj prvi dan stavke prijeli in ga po brzojavnem uradu razglasili za »agitatorja«, tako rekoč za povzročitelja stavke. Ko so trboveljski rudarji zapustili delo, so korakali v sprevodu proti Trbovljam. »Rudar Trinkaus si je dovolil šalo, da je spremljal sprevod z rogom. Zato so ga takoj zaprli. Rudarji so ga hoteli rešiti iz orožniške kasarne, zato je okoli 20 orožnikov stalo vso noč z nasajenimi bajoneti okrog kasarne« (Zarja od 6. junija 1914).

»Roka pravice«, ki je padla po Trinkausu, je segla nekaj dni nato po 76 rudarjih, ki so bili obdolženi, da so »napadli« žandarmerijsko vojašnico. »Narod« od 29. julija poroča: »Ko so... (jih t. j. teh 76) odpeljali, ni bilo nikakeg nereda, dasi so delavci stali v tolpah na cesti.« Isti dan »so poklicali v Hrastnik 8 delavcev v ravnateljsko pisarno, ondi jih prijeli in odvedli k sodišču v Laškem trgu. Ko so delavci videli, da peljejo njihove voditelje v zapor, skušali so jih osvoboditi, kar so vojaki z nasajenimi bajoneti preprečili.« Te aretacije — po »Narodovem« dopisniku — niso imele »nikakega uspeha, namreč, da bi to vplivalo na druge, da zopet poprimejo delo... Ponuja se jim celih 8 % višje mezde... Isti dan — v soboto — so šli stavkujoči v Zagorju na poziv »mirno in v redu k ravnateljstvu, ki jim je ponudilo 85 krajcarjev za 12 ur dela za kopača brez svečave. Delavci so odgovorili, da s tem ne morejo živeti, in so se mirno razšli.« — »Slovenčev« dopisnik iz Zagorja piše dalje: »Vojakov že od 1866. leta (ko je bila vojska z Italijo) ni bilo toliko v Zagorju. Šolska mladina in praznujoči delavci imajo na vojaškem vežbališču posebno veselje.« No, tega »veselja« je bilo prav kmalu temeljito konec...

Zahteve po boljšem zaslužku

V ponedeljek 29. julija je obiskal Trbovlje »Narodov« dopisnik. Zaradi njegovega dopisa je bil »Narod« od 1. avgusta zaplenjen. V dopisu čitamo med drugim: »Povsod vse mirno, tiho. Srečali smo poedince, po dva, tri, šest, cele gruče delavcev — premogokopov, medlih, slabotnih mož in mladiče upadlih, velih lic, slabo opravljenih... vedli so se mirno... Tu pa tam povzel sem iz njihovih pogovorov, da nikakor ne kanijo vdati se. Po vogalih je bil nabit oklic s podpisom c. kr. okrajnega glavarja in c. kr. rudniškega višjega uradnika v nemškem... in celo v slovenskem jeziku! Tam se pozivlje premogokope, da ne kršijo reda, naj se vrnejo zopet k svojemu delu, naj pomislijo, da imajo žene in siromašno deco, da bodo tudi te trpele na posledicah — obče, apeluje se tu ne samo na pravni čut delavcev, nego tudi na človeka, na srce itd. A posezite do korena, vi, slavna gospoda rudniška!... Da bi pomislili, da so te žene in deca s soprogi vred, oziroma z roditelji, trpele že sedaj največjo bedo in glad, najhujo revo, da so ginili lakote, hodili razcapani... ali da bi vsaj sedaj hoteli popraviti to vpijočo krivico ter dovoliti siromakom v itak skromne zahteve, povišati jim nekoliko neznatne mezde, — o tem ni v oklicu ni duha ni sluha!... Rudarji so rekli: »Ne, ne vdamo se! Mi smo tudi ljudje! Dajte nam živeti, kot se spodobi človeku, saj nismo črna živina!... Obljubili so jim celih 6 kr. beri: 6 kebrov več pri mezdi! Delavci pa ne gredo in zahtevajo 60 % poboljška poleg drugih uvetov...«

Dne 1. avgusta — enajsti dan stavke — je poročal dopisnik iz Zagorja »Narodu«: Stavka še ni prenehala in ni pričakovati, da bi se delavci vdali, ako se jim ne izpolnijo zahteve, kajti stanovitni so pri svojem sklepu in trdni, kakor prvi dan. Bratstvo in kolegialnost med njimi sta vidna posebno sedaj. Kdor nima, temu pomagajo tovariši...«

V »Slovencu« od 2. avgusta beremo: »V ponedeljek služil je č. gosp. župnik Erjevec sv. mašo, kojo so premogokopi naročili, in jim tudi v prepovedi na srce polagal, naj odjenjajo. Besede so jim sicer globoko segle v srce, ali uspeha do danes ni še nobenega.«

Kakor vidimo, je bila stavka že v prvem tednu tako mogočen dogodek, da lahko razumemo, zakaj je smatral »Slovenec« za svojo dolžnost, da zavzame do nje svoje načelno stališče. To je storil 2. in 3. avgusta v članku »Umazano podjetništvo«. Člankar ugotavlja, da »je kranjsko delavstvo... v ogromni večini — pohlevno« in nadaljuje: »Če se lepo in dostojno ravna z njim, je kranjski in sploh slovenski delavec vsakemu rahlemu čutu in pojmu pristopen... Pošten (!) delavec dolgo prenaša vse težave in krivičnosti, kajti on dobro ve, da njegova usoda na svetu je: delati in trpeti! Toda tudi iz najpoštenejšega, najpohlevnejšega delavca učini furijo (!), brezčutnega besneža (!): delodajalec oderuh, podjetnik!.. Ako pa se eksekutiva ali zakonodajstvo ves ta čas ne gane in nebrižno gleda to odiranje, pač ni čuda potem, da tudi poštena delavska duša skušnjavam (!) nastavi uho in se dà pregovoriti k vsakršnim (!) činom.«

V drugem delu članka razpravlja o globah in pravi: »Vesten in človekoljuben tovarnar gotovo raje vidi, da kaže tedenski seznam kar moči najmanj denarnih kazni, ker je uverjen, da delavci delajo radi in marljivo; nasprotno pa bi umazani podjetnik rad imel mnogo dela, dal pa zanj — malo!... V zakonu bi moralo določeno biti, v kakih slučajih se sme globa nalagati delavcem na mezde in kdo ima o tem razsojati.« Končno člankar pojasni, zakaj se postavlja na stran delavcev: »Ako hočemo s svojega stališča delavstvo, ki ni še z brezbožnimi in krivimi nauki ostrupljeno, ohraniti, moramo nanj vplivati v dvojni smeri in sicer: koristi njegove in zadeve odločno braniti pred odiranjem kapitalizma, kar je dolžnost postavodajalčeva... Odločna obramba opravičenih delavskih zahtev bode pa tudi sama po sebi gladila pot v verskem čutu v srce delavčevo.. S to našo izjavo smo vsaj nekoliko storili svojo dolžnost v zadevi kranjsko-štirskih trpinov...«

O tem stališču kakor sploh o stališču slovenske uradne javnosti do stavke bomo rekli nekaj besed kasneje. Sedaj pa se vrnimo k stavki.

Nadaljevanje prihodnjič

PRAVKAR IZŠLO!

Knjižnica **SINDIKATI** — brošura št. 26

Rudi Kropivnik:

SAMOUPRAVNE INTERESNE SKUPNOSTI V NEKATERIH DEJAVNOSTIH MATERIALNE PROIZVODNJE

IZ VSEBINE:

— ustavni temelji in kriteriji oblikovanja SIS
— modeli samoupravne interesne organiziranosti
— oris značilnosti dejavnosti, za katere je potrebno oblikovati SIS

Cena 110 din.

Naročila pošljite na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4 ali Knjigarna DE, Tavčarjeva 5.

NAROČILNICA

Pri TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo ..... izvodov knjižnica SINDIKATI št. 26.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

Ulica, poštna št., kraj: .....

Naročeno, dne: .....

Ime in priimek podpisnika: .....
Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu brošur.

..... Žig ..... (podpis naročnika)

Kaj nam prinaša dogovor o uresničevanju družbene usmeritve ter kako ga moramo razumeti in uresničevati — to je naslov komentarja Mirana Potrča, podpredsednika RS ZSS, ki je objavljen v brošuri

DOGOVOR O URESNIČEVANJU DRUŽBENE USMERITVE RAZPOREJANJA DOHODKA V LETU 1980

NAROČILNICA

Pri TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, nepreklicno naročamo ..... izvodov brošure DOGOVOR O URESNIČEVANJU DRUŽBENE USMERITVE RAZPOREJANJA DOHODKA V LETU 1980 S KOMENTARJEM.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

.....

Ulica, poštna št., kraj: .....

Naročil, dne ..... Ime in priimek podpisnika .....

.....

..... Žig ..... (podpis naročnika)

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu brošur.

Založba Delavska enotnost. Zbirka Aktualna tema.

Cena 15 din.

Brošuro naročite na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4 ali Knjigarna Delavske enotnosti, Tavčarjeva 5.

Opilki

KO BI...
Ko bi ljudje ne mrli, bi svet podrli.
Ko bi ga podrli, torej po tistem ne bi več mrli?

●

PRAVICA — KRIVICA
Vsaka kazen je pravična.
Razen tiste, ki doleti nas.

●

RESNICA IN LAŽ
Ko ne bi bilo laži — kako bi od nje ločili resnico?

●

GLAVA IN PAMET
Več glav več ve.
Veliko glav pa tudi misli, da ve več od vsake druge.

●

REKLAMA
Dobro blago se samo hvali.
No, tako vsaj vemo, čemu toliko ekonomske propagande.

●

IZ RODA V ROD
Kar se Janezek nauči, to Janez zna.
Česar pa Janez ne zna, tega ga nauči — njegov Janezek.

●

PODALJŠANO BIVANJE
Podaljšano bivanje, kot ga imajo v šolah, bi se gotovo obneslo tudi v združenem delu. Mnogi bi tako lahko postorili vse, česar ne uspejo v osmih »uradnih« urah.

Toda: šolarjem nihče ne plačuje nadur...

Humoreska

Športno—študijske igre

Tajnica glavnega poslovodnega organa v delovni organizaciji »Indumat« je bila za tisti dopoldan oproščena vseh drugih aktivnosti, celo kuhanja kave. Dobila je namreč pomembnejšo zadolžitev: po seznamu, ki ga je imela pred sabo, je po vrsti klicala poslovodne organe nekaterih drugih organizacij ter jih vezala svojemu šefu.

Tudi le-ta se je tisto dopoldne povsem posvetil samo tem pogovorom.

»Tovariš Francelj?« se je tako pogovarjal z enim od njih. »Pozdravljen! Bom kratek: kot vem, tudi vi izdelujete zakovice...«

»Da, no, nekaj malega...« je odvrnil iz slušalke glas poslovodnega organa »Kovinda«. »Bolj kot stranski proizvod...«

»No, nič hudega. Za tole gre namreč: dejali smo si, da bomo poiskali vse, ki izdelujejo zakovice, in se z njimi dogovorili, da bi priredili športne igre zakovičarjev. No, takšnih res ni veliko, toda nekaj bi se nas že našlo...«

»Športne igre zakovičarjev? Pa ja ne misliš resno... Saj ste že tako vključeni v športne igre svoje panoge, mi pa tudi.«

»To že, toda mi bi radi bili športno še bolj aktivni. Šport krepi telo, mar ne? In združuje ljudi. Vidiš, to smo si vzeli za vodilo!«

»Torej naj bi se vam priključili?«

»Kajpak. Nekaj nas je že: sodelovanje je obljubil onile Maks iz Zgornjega dola, saj ga poznaš, pa Srečko iz »Plastomateriala«... No, povedati ti moram še to, da smo zadevo nekoliko razširili. Da bi nas bilo več, smo sklenili sprejeti na igre tudi podkvičarje. Teh je tudi nekaj.«

»Aha. In kako bi bilo tole z igrami?«

»Kot smo se doslej pogovarjali, bi jih imeli na Bledu. Tam je dovolj dosegljivih terenov za zimske športne discipline, pa tudi dovolj nastanitvenih in pogostitvenih zmogljivosti.«

»Na Bledu, praviš? Čemu na Bledu?«

»Kam pa boš šel pozimi drugam? Ko bi imeli igre poleti, bi lahko šli v Portorož, tako pa... Poleti pa teh iger ne bi mogli izvesti, saj gredo ljudje na dopust.«

»Aha, torej zimske igre zakovičarjev in podkvičarjev, če sem te prav razumel. Ni slabo. Če imajo vsi drugi takšne igre, zakaj jih ne bi imeli še mi, ki izdelujemo takšne reči... In kaj naj zdaj naredim jaz?«

»Čimprej nam pošlji prijave za udeležence in njihovo število. Pravočasno moramo še urediti rezervacije v hotelu, naročiti prevoz, posebne značke, priložnostne brošure... Torej ukrepaj čim hitreje!«

In tako dalje. Takole so se po telefonu dogovarjali še nekaj dni, nazadnje pa ugotovili, da bo te igre najbolj imenovati kar »Blediada« (in v primeru, da bi jih kdaj pozneje imeli na morju, »Jadraniada«), da se jih bo na njih sestalo kakšnih dvesto ali tristo, da stroški za tekmovanja ne bodo veliki, saj jih v vseh teh organizacijah smuča le nekaj (drugi pa bodo kegljali ali izven konkurence igrali tarok), da bodo igre uradno trajale tri dni, kar v obliki dnevnic, prenočnin in kilometrin niti ne bo navrglo tako strašnega zneska.

In tudi če bo: kakšen milijon gor ali dol, saj gre za dobrobit delavcev. Če že imajo skoraj vsi drugi svoje »ilijade«, zakaj jih potem ne bi mogli imeti tudi izdelovalci zakovic in podkvic!

Niso pa pozabili na možnost, da bi jim kdo kaj očital, namreč v zvezi s stabilizacijo. Zato so si po tej plati hrbet dobro zavarovali: v omenjenih treh dneh »Blediade« ne bodo imeli samo športnih in raznih drugih nastopov, marveč bodo priredili tudi polurni seminar na temo »Perspektive stabilizacije«.

In prav zato »Blediada« ne bo izključno športna (ali celo športno-zabavna) prireditev, marveč — športno-študijska. Tako bo tudi pisalo v priložnostni brošuri in na značkah...

Jože Olaj

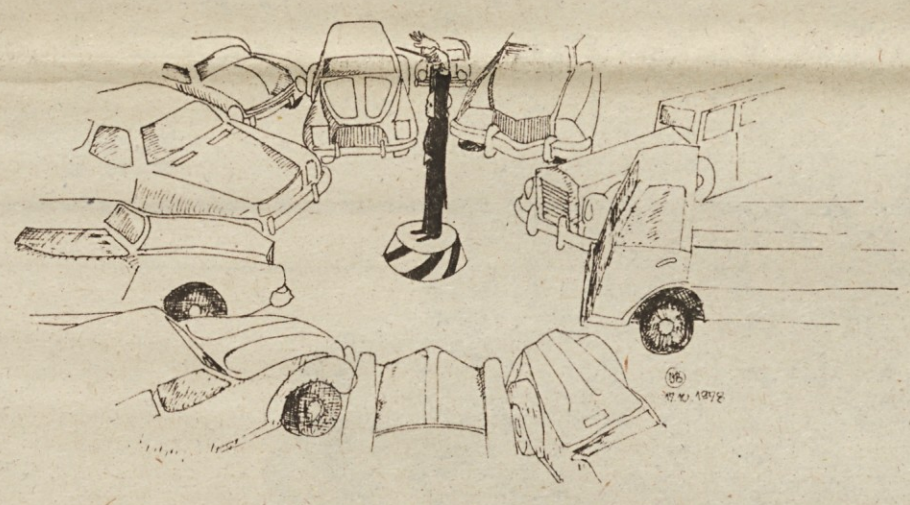

Sporazumevanje in dogovarjanje? (M. Jakovljevič)

Naj ostane med nami

Ko smo obiskali mladinsko organizacijo v Rašici, je bila odločitev prav za ta kolektiv povsem slučajna. Pa smo se dela poskusili načrtno lotiti: najprej smo na republiški konferenci ZSMS pobarali, v kateri ljubljanski tovarni se lahko pohvalijo z močno, dejavno mladinsko organizacijo. Slišali smo, da bi bilo najbolje, ko bi se obrnili na mestno konferenco in da menda tudi tam končnega podatka ne bomo dobili, le nasvet, naj stopimo na občinsko konferenco...

Iz ABC leksikona o samoupravnem življenju

Famozni »F«

S Fjem se začenja nekaj prav zanimivih in splošno uporabljivih besed, brez katerih si samoupravnega življenja skoraj ne moremo predstavljati. Ne bi omenjali vseh (raje jih prepuščamo fantaziji in »prosti izbiri« bralcev), ampak bi ostali le pri ugotovitvi, da je za vse nas izredno dobro, ker imamo opraviti s Samoupravljanjem in ne s Famoupravljanjem.

Saj bi lahko rekli, da so besede kot Fantastičen, Famozen, Furiozen, Fant, Fin, Frapanten in še kaj... izredno zanimive za primerno uporabo v samoupravi, vendar je prav gotovo res, da je daleč edina beseda (namreč na »F«) brez konkurence Funkcionar. Roko na srce: brez Funkcij in Funkcionarjev si samoupravnega življenja sploh ne moremo predstavljati. Nekateri zlobneži celo trde, da smo si samoupravljanje izmislili kot ribnik, v katerem bodo plavali Funkcionarji.

Saj bi bilo navsezadnje vse v redu, če bi se o tem »ključnem problemu« pogovarjali malce drugače. Namreč tako, da ne bi razpravljali o ribnikih in plavanju v njem, pač pa bi nas bolj zanimalo, če Funkcionarji sploh Funkcionirajo pri opravljanju svoje Funkcije ali ne. Sicer pa — za taka in podobna razmišljanja največkrat slišimo, da niso konstruktivna in — po tej logiki — tudi ne Funkcionalna. Torej, še dobro, da pri nas vsaj razmišljanja vedno Funkcionirajo...

Tig

Nagradna križanka št. 9

Rešitve pošljite do 26. marca 1980 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Dalmatinova 4, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 9. Nagrade so 300, 200 in 150 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 8

FRANCE PREŠEREN, SATO, ROBERT SCHUMANN, TIRS, AGEN, NO, OMAKA, AASEN, ZEL, JAVK, RANT, PO, ER, KIRKA, NAMESTITEV, RMAN, HARPUNA, MAKETA, SONJA, ARRAS, AR, RL, TOKIO, IKOM, KERES, IV, VRAG NA VASI, ELASTIKA, OE, AIROLO, RA, OPAT

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 8

1. nagrada 300 din: Oto Sviga, Trg svobode 3, 61420 Trbovlje;
2. nagrada 200 din: Fani Zuodar, Kidričeva nas. 23, 66230 Postojna;
3. nagrada 150 din: Martina Gorjup, Šolska 4, Lucija, 66320 Portorož.

Nagrade bomo poslali po pošti.

DE	PETI KONTINENT	NAŠ TV NOVINAR IN PUBLICIST	ZEMELJSKI PLIN	SENENA KOPICA	SESTAVIL: R. N.	OŽE	BAJESL. ANGLEŠKI KRALJ	GR. PRISTANIŠČE V BEOCIJI (AULIS)	DOKUMENT O RESNIČNOSTI ALI NERESN. NEČESA	JEZIK ČRNCEV BANTU	MIHA URŠIČ	KRAVICA	ŠVIC. ZDRAVNIK, PRISTAŠ NARAVNIH METOD	OPERA LISINSKEGA	ČEŠKA PRITRDILNICA	TURŠKO JEZERO	ŠUGMAN RAJKO	RIBJE JAJČECE	SPOŠTOVANJE, UGLED, VELJAVA
POZIV, KLIC					MATEJ BOR														
UGOVOR, PREPOVED					UDELEŽENKA REVOLUCIJE / IZOLACIJA														
IMETNICA STANOVANJA											MESTO V ZDA, SRED. GUMAR. INDUSTRIJE						RISTO SAVIN / JADRAN. OTOK		
BELI SPORT						TUJE ŽEN. IME / VRSTA BRAZILSKE KAVE				NRAVOSLOVEC	ZGODNJE VINO	LITIJ / RANTA NA VOZU S SENOM			OSTARELA ŽENSKA	EL. MERSKA ENOTA / DANSKA DEN. ENOTA			
RAJKO RANFL			REKA SKOZI CAMBRIDGE / TLAČANSKO DELO				SOVJ. REVOLUCIONAR POLJ. RODU / DOM. Ž. IME											TATVINA	SIDRO, KOTVA
JAMA V ŠPANIJI S PALEOLIT. RISBAMI									HIMALAJ. KOZA / PEVKA MALUS				URADNI SPISI	IVER / AM. FILM. IGRALKA (PATRICIA)					
NEMŠKA FILMSKA IGRALKA DAGOVER				DALMAT. ŽEN. IME / ATLET CLARK				GORAT FILIPINSKI OTOK / KATRAN									RADON / JUGOSL. NARODNA ARMIJA		
MIT. PRVI LETALEC					PBAPREBIVALCI MEHIKE / BUTLER YEATS							KOROŠKI SKLADAT. (PAVEL) / ASTATIJ							
AVTOR MIKLOVE ZALE										NALIVANJE, TOČENJE									
MADŽARSKI LIRIČNI PESNIK (JANOS)						NADAV, NAPLAČILO				ZLOGLASNI HUNSKI VLADAR						OREL IZ GERMAN. MITOLOGIJE			

Na obisku pri šaleški folklorni skupini »Koleda« v Velenju

Ples kot ljubezen in izročilo

Pred devetimi leti so se trije nekdanji »Maroltovci« po končanem šolanju v Ljubljani vrnili v Velenje in začeli s pionirskim delom pri razvoju folklornih plesov v Šaleški dolini. NEVA TRAMPUŠ, predmetna učiteljica, njen mož MILE TRAMPUŠ, dipl. inž. in JANEZ KRAŠOVEC, dipl. inž., so začeli iz nič. Razen izredne zagnanosti, dobre volje in ljubezni do plesa niso imeli ničesar. Danes, po devetih letih delajo v štirih skupinah, ki vključujejo skupaj s tamburaši okrog 80 ljudi. V teh letih so si uspeli ustvariti bogato zbirko narodnih noš, ki jo cenijo na 2,5 milijona dinarjev. S plesom so obredli vso Evropo, ples jim pomeni mnogo več kot samo navdušenje.

Zasvojeni z bogato dediščino

Šaleška folklorna skupina, nedavno so jo preimenovali v »KOLEDA« po »kolednici«, je v teh devetih letih, odkar so začeli s prvimi plesnimi koraki, združevala na stotine plesalcev. Vsako leto sprejmejo v svoje vrste na desetine mladih, ki pa po prvem navdušenju ob težkih trikratnih vajah na teden, vsaka traja po poldrugo uro, zvečine zapustijo njihove vrste. Največji osip predstavljajo maturanti, ki odhajajo na nadaljnje šolanje v druge kraje.

»V Velenju je danes sedem nekdanjih »Maroltovcev«, plesalcev, ki smo se folklori predali v času študija v Ljubljani«, pripoveduje MILE TRAMPUŠ, koreograf in duhovni vodja ali strokovni vodja, kot se uradno imenuje, medtem ko se skupina plesalcev pravkar pripravlja za vajo v telovadnici osnovne šole G. Šiliha v Velenju. »Ko smo se po končanem študiju vrnili v Velenje, je nadaljeval s plesom le še JANEZ KRAŠOVEC, zdaj direktor PTT. Skupaj z mojo ženo smo ustanovili skupino in po nekaj mesecih trdega dela že presenetili občinstvo. Žal je od takratnih plesalcev doslej ostalo v skupini le malo. Toda ti tvorijo okostje skupine. Janez Krašovec, ki je pred leti tudi sam nehal s plesom, je bil neutrudljiv organizator in gospodar skupine. Njemu gre zasluga, da smo v teh letih tako rekoč iz nič ustvarili takšno garderobo. Danes imamo več originalnih noš narodov in narodnosti naše domovine, poleg tega pa kar dvanajst kompletov za posamezne plese.

Pri ustanovitvi skupine nas je vodila ljubezen do folklornih plesov, predvsem pa neke vrste dolg, da bogato izročilo in dediščina, ki jo ti plesi predstavljajo, ne utone v pozabo. V Sloveniji deluje okrog sedem takšnih skupin kot je naša, reproduktivna. Na leto imamo v poprečju okrog 32 nastopov, gostovali pa smo po vsej Evropi. Najtesnejše vezi imamo s pobratenimi občinami in z našimi zamejci v Dolini pri Trstu«.

Veže jih tovarištvo in ljubezen do plesa

Medtem ko je MILE TRAMPUŠ moral prevzeti vajo in je na dubrovniško ljerko goslal melodijo, po kateri so pari enakomerno drseli po parketu, smo nadaljevali pogovor z njegovo ženo Nevo. Tudi ona ima svojo skupino plesalcev. Prevzela je mlade.

»Z možem sva na »parketu« že več kot dvajset let. Včasih sem v mislih že sprejela odločitev, da odneham, vendar je ljubezen do plesa, predvsem pa tovarištvo v skupini, močnejše. Zaradi kadrovskih težav smo letos iz štirih skupin ustanovili dve. Osnovo tvorijo plesalci, ki že leta ostajajo zvesti in vztrajni. Veste, vaje, gostovanja in nastopi zahtevajo ogromno časa, naporov in samoodpovedovanja. Trikrat na teden imamo redne vaje, potem je tu še generalka pred nastopom. Ko gre za res, pa še bolj napnemo. Plesalci so zvečine poročeni, plesalke matere. Treba je urediti varstvo za otroke, prelagati družinske obveznosti.

Toda danes nam je že mnogo lažje. Naleteli smo na izredno razumevanje kulturne skupnosti in občinstva. Žal še nismo uspeli priti do lastnih prostorov, tako da nenehno gostujemo po tujih parketih. K sreči smo si zdaj že vsaj toliko opomogli, da lahko celo komu povrnemo potne stroške, če mora opraviti pot za potrebe skupine. Pred leti smo vse to plačevali iz svojega žepa. Janez Krašovec je prevozil na stotine kilometrov, da je po vsej državi iskal noše in za pot ni dobil niti dinarja. Enako je bilo z ostalimi. Zdaj nam že financirajo potovanja in gostovanja, pa tudi za noše dobimo denar«.

»Lepo je delati v skupini, ki jo povezuje takšno tovarištvo, kot je to primer v naši skupini«, pravi CIRIL CAMLOH, str. inž., predsednik skupine in eden izmed tistih, ki je vsa leta skupini ostal zvest. »Najtežje je tovarišem, ki delajo v izmenski proizvodnji in morajo nenehno iskati zamenjave na delovnem mestu ali celo žrtvovati dopust. Prav zaradi tega imamo vedno vaje od 20 do 21 ure in tridest minut, torej v času, ki nekako najbolj dopušča odsotnost družinskega člana ali omogoča šolarju, da lahko redno prihaja na vaje«.

Vsak nastop rodi novo poznanstvo

»V skupino smo pritegnili tudi tamburaški orkester iz Pesja, ki ga vodi neutrudni VIKTOR HLADIN. Ta je enak navdušenec, kot sta Trampuševa in še nekateri«, dodaja VITA TUŠAR, nekdanja predsednica, dolgoletna tajnica in zdaj gospodar skupine. »Kolikšna je ljubezen do plesa lepo pokaže primer Neve. Še zadnji dan pred porodom je vadila mlade za nastop in se že štirinajst dni po porodu spet vrnila v telovadnico. V bistvu gre za mnogo več, kot samo za ljubezen do plesa. Če smo se v začetku navdušili nad novostjo, potovanji in nastopi, zdaj vztrajamo tudi zato, da vse minulo delo ne bi propadlo. V začetku smo plesalke nosile vse noše domov, jih same prale, škrobile in likale. Kaj to pomeni, vam naj povem, da posamezna noša sestoji tudi iz desetih delov. Zdaj imamo k sreči žensko z zlatimi rokami, to je MARINKA OMERZU, ki skrbi za vse noše«.

»Vita je prej povedala resnico, ko je omenila, da smo se za ples v začetku navdušili zaradi potovanj in gostovanj. Prepotovali smo vso Evropo. Vsak nastop rodi novo poznanstvo, srečuješ različne ljudi, vseh narodnosti, ki so enako predani folklori, kot smo mi. Taka srečanja te bogatijo in zavezujejo«, pravi ALBERT TUŠAR, varnotni inženir, ki je imel donedavna na skrbi vadbo najmlajših. Eden izmed tistih sedmih plesalcev, ki so na parketu v skupini spoznali in osvojili zakonsko družico. »Skupino najbolj pesti vsakoletni osip. Mladi odhajajo v šole in z leti izgubijo stik s skupino, dekleta se poročijo in postanejo matere, mnogo mladih iz drugih republik, ki se šolajo v Rudarskem centru, se z leti vrne v domač kraj. Tako imamo vsako leto največji priliv prav iz Rudarskega šolskega centra, v skupini pa je ostal samo en plesalec iz druge republike. Toda ne glede na vse težave, na katere naletimo in jih kljub vsemu prebrodimo, ostaja skupina trdna in iz leta v leto uspešnejša. To je tudi smisel in cilj. V Šaleško dolino smo vnesli mnogo ljubezni do plesa, na stotine mladih je v naši skupini naredilo prvi plesni korak, torej ostaja za nami bogata kulturna dediščina. Ob vsem tem pozabiš na težave in napore...«

J. Sever

FOTOAMATER NA OBISKU

Konrad Končan je vodja kino-foto kluba v celjskem EMO. Že štiri leta vodi ta klub, ki šteje letos devetdeset članov, največ doslej pa jih je bilo 120. V celjskem EMO se za fotografijo in filmske kamere očitno zelo zanimajo.

Tovariš Končan, ki je član kluba od ustanovitve, torej od 1952. leta, se je s fotografijo ukvarjal že prej, vendar je prav z ustanovitvijo kluba možnost fotografiranja in izdelave fotografij v laboratoriju Ema prišla do tiste stopnje, ko je lahko fotografiral in fotografijo napravil tam.

»Kdor fotografira, ima tudi več od življenja,« je zatrdil Konrad, ki je s svojimi 58 leti in štiridesetimi leti dela v EMO tik pred tem, da odide v zasluženi pokoj. »Vodja kino-foto kluba bom ostal še naprej, na svojem delovnem mestu vodje topilnice emajla v TOZD Frite pa že uvajam novega sodelavca.«

»Kaj mi pomeni fotografija? Rad vidim, da so tisti, ki so na fotografiji, zadovoljni s sliko. To pomeni, naj bo fotografija prijetna za pogled, torej kompozicijsko dovršena slika. Rad bi s fotografijo dosegel nekaj več, vendar je do umetniške fotografije pot zelo težka. Kljub temu, da sem dobil nekaj priznanj in diplom na naših razstavah v Emu, še vedno nisem dosegel tistega, kar želim. Kadar grem na sprehod ali na izlet, je moj najboljši tovariš fotoaparat. Tudi v Emu sem, kot mi pravijo, nekakšen »dvorni« fotograf. Karkoli se dogaja zanimivega, me pokličejo zraven. Moje osnovno pravilo ali moto, če hočete, pa je, napraviti fotografijo, ki je všeč tistemu, ki je na sliki in tistemu, ki jo naroči.«

Konradova »specialnost« je športna fotografija. In prav pričujoči posnetek dokazuje njegov smisel in refleks v tej zvrsti

DE

Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. Izdaja ČGP Delo, TOZD Delavska enotnost, List je bil ustanovljen 30. novembra 1942. leta. List urejajo: Andrej Agnič, Ciril Brajer, Dušan Gačnik (glavni urednik in direktor), Sonja Gašperšič, Marjan Horvat, Damjan Križnik, Ivo Kuljaj, Rafael Lindič (tehnični urednik), Boris Rugelj, Janez Sever, Igo Tratnik, Andrej Ulaga, Janez Voljč in Majda Žlender (odgovorna urednica). Založniški svet Delavske enotnosti — predsednik: Miran Potrč; člani: Tilka Blaha, Silva Bočaj, Urška Svetko, Janez Čebulj, Majda Emeršič, Slavko Grčar, Janez Korošec, Edo Lenarčič, Mira Maljuna, Jože Ogrizek, Boštjan Pirc, Janko Sedonja, Vlado Šlamberger, Jože Varl. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dalmatinova ulica 4, poštni predal 313-VI; naročniški oddelek tel.: 310-033, int. 278, 322-947. Uredništvo tel.: 312-691 Knjigarna-galerija 317-870. Račun pri SDK Ljubljana št. 50100-603-41502. Posamezna številka stane 7.00 din, letna naročnina je 350, 00 din. Rokopisov ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini. Tisk »Ljudska pravica« Ljubljana.